

"XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR"

Konferensiyasi

Research Science and
Innovation House

BIZNING YO'NALISHLARIMIZ:

- Aniq fanlar
- Tabiiy fanlar
- Tibbiyot fanlari
- Texnika fanlari
- Iqtisodiyot
- Filologiya fanlari
- Pedagogika fanlari
- Ijtimoiy va gumanitar fanlar
- Psixologiya fanlari
- San'at va madaniyat fanlari
- Jismoniy tarbiya va sport

INDEKSLAYMIZ:

OpenAIRE

zenodo

Google
Scholar

[HTTP://UNIVERSALPUBLISHINGS.COM](http://UNIVERSALPUBLISHINGS.COM)

+998 88 808 21 07

**«XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM
TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR»** ilmiy konferensiyasi:

28.02.2025-yil.

Ushbu to'plamda **«XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR»** ilmiy konferensiyasi 2025-yil 3-soni 02-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Konferensiya tarkibidagi barcha maqolalarga **DOI** unikal raqami biriktirilib, **Zenodo, Open Aire, Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniylikiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

**“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ**

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Choriyevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrasini mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Mas’ul kotib:

Boboyorov Sardor Uchqun o‘g‘li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali magistranti

Nashrga tayyorlovchi:

Eshqarayev Samariddin Sadridin o‘g‘li Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti magistranti

TAHRIR KENGASHI A’ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug‘bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Boshlang‘ich ta’lim metodikasi” kafedrasini dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O‘zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti dekani , texnika fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abdulkarimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O‘zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O‘zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo‘rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo‘qon davlat pedagogika instituti. Qo‘qon, O‘zbekiston filologiya fanlari fanlari doktori (PhD), katta o‘qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug‘bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrası mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma'naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

**ZAMONAVIY TERGOV AMALIYOTIDA INSON HUQUQLARINI
TA'MINLASH BORASIDA ADVOKATURA INSTITUTINING ROLI.
ADVOKATURANING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY ASOSLARI****Kushmakov Rasulbek Toshmatjonovich**

*O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
"Prokurorlik faoliyati" yo'nalishi 2-kurs talabasi.*

Ilmiy rahbar: Kayumov Baxtiyor Erkinjonovich

*O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
Bakalavriyat fakulteti boshlig'i, yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD),
adliya katta maslahatchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda inson huquqlarini himoya qilishning konstitutsiyaviy asoslari va tergovda advokatura institutining rolini tahlil qilinadi. Advokatlarining tergovning dastlabki bosqichlarida ishtiroki, himoya qilish, dalillarni to'plash va baholash, tergov organlari bilan hamkorligi kabi masalalar yoritiladi.

Kalit so'zlar: inson huquqlari, advokatura, tergov, himoya, konstitutsiyaviy asoslar, qonunchilik, huquqni qo'llash amaliyoti, muammolar, yechimlar.

Аннотация: В данной статье анализируются конституционные основы защиты прав человека в Узбекистане и роль института адвокатуры в расследовании. Освещаются вопросы участия адвокатов в начальной стадии расследования, обеспечения права на защиту, сбора и оценки доказательств, взаимодействия с органами следствия.

Ключевые слова: права человека, адвокатура, расследование, защита, конституционные основы, законодательство, правоприменительная практика, проблемы, решения.

Abstract: This article analyzes the constitutional foundations of human rights protection in Uzbekistan and the role of the Institute of advocacy in the investigation. The article highlights issues such as the involvement of lawyers in the initial stage of investigation, ensuring the right to defense, evidence collection and evaluation, and cooperation with investigative bodies.

Keywords: human rights, advocacy, investigation, defense, constitutional framework, legislation, law enforcement practice, challenges, solutions.

Hozirgi kunda inson huquqlari va erkinliklarini ta'minlash masalasi har qachongidan ham dolzarb bo'lib, bu masala jahon hamjamiyati va xalqaro

tashkilotlarning diqqat markazida turibdi. Demokratik jamiyatda shaxsning qadriyatini oliy qadriyat hisoblanadi. Inson huquqlarini himoya qilishning samarali mexanizmlaridan biri bu advokatura instituti faoliyatidir. Tergov amaliyotida inson huquqlarini ta'minlash esa, qonun ustuvorligini mustahkamlash, adolatli sudlovni amalga oshirish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlashning muhim shartidir. Bu esa, o'z navbatida, fuqarolarning davlatga ishonchini oshiradi va mamlakatning xalqaro maydondagi obro'-e'tiborini yuksaltiradi.

Inson huquqlari himoyasi sohasida xalqaro hamjamiyat tomonidan qabul qilingan ko'plab hujjatlar mavjud. Bular qatorida Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948-yil), Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966-yil), Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966-yil) kabi muhim hujjatlarni alohida ta'kidlash lozim. Ushbu hujjatlar insonning asosiy huquq va erkinliklarini, jumladan, yashash huquqi, shaxsiy daxlsizlik, so'z erkinligi, vijdon erkinligi, mehnat qilish, ta'lim olish va sog'liqni saqlash kabi huquqlarini belgilab beradi. O'zbekiston Respublikasi mazkur hujjatlarni ratifikatsiya qilgan va ularga muvofiq milliy qonunchilikni, tergov va sud amaliyotini takomillashtirish, shuningdek, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro majburiyatlarni bajarish choralarini ko'rmoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasining Yangi tahrirdagi Konstitutsiyasida inson huquqlari va erkinliklari kafolatlangan, Jinoyat-protsessual kodeksida¹ esa himoyalalanuvchining huquqlari, xususan, advokat bilan uchrashish, shuningdek himoya vositalaridan foydalanish huquqi mustahkamlangandir.

Zamonaviy tergov amaliyotida ham advokatura instituti inson huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Advokatlar tergov jarayonida shaxsning huquqlarini himoya qiladi, unga yuridik yordam ko'rsatadi, qonuniylikni ta'minlashga yordam beradi. Davratimiz rahbari Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekistonda advokatura chinakam mustaqil institutga aylanishi kerak. Advokatlarning huquq va vakolatlarini yanada kengaytirish, ularning faoliyatiga hech qanday to'sqinliklar bo'lmasligi uchun barcha zarur sharoitlarni yaratib beramiz"² – deb bildirgan fikrlari ham bejizga emas. Darhaqiqat, Yangi tahrirdagi Konstitutsiyamizning XXIV bobi Advokatura bo'lib, 141-142-moddalarda advokatura faoliyatining asosiy qoidalari mustahkamlab qo'yilgan. Bu O'zbekiston tarixida ilk bora Konstitutsiyada advokaturaga alohida bob bag'ishlangani bilan ahamiyatlidir. Olimlar bu o'zgarishni

¹ O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. <https://www.lex.uz/docs/-111460>

² Mirziyoyev, Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 30 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. 2022 yil 8 dekabr. <https://president.uz/uz/lists/view/5504>

inson huquqlari va erkinliklarini himoya qilish, advokatura institutining rolini kuchaytirish, tergov amaliyoti va sud-huquq tizimini demokratlashtirish yo'lidagi muhim qadam sifatida baholamoqdalar.

Tergovning dastlabki bosqichlari inson huquqlari buzilishi ehtimoli yuqori bo'lgan eng muhim bosqichlardan biridir. Shu sababli, ushbu bosqichda advokatlarning ishtiroki shaxs huquqlarini himoya qilishning muhim kafolatlaridan biri hisoblanadi. Advokat tergov organlari xodimlarining noqonuniy harakatlarining oldini olish, himoyalalanuvchining manfaatlarini himoya qilish kabi vazifalarni bajaradi.

Tintuv o'tkazishda advokatning ishtiroki ham qonun bilan kafolatlangan. Advokat tintuv o'tkazish jarayonida hozir bo'lishi, tergov harakatlarining qonuniyligiga rioya etilishini kuzatishi, himoyalalanuvchining huquqlari buzilishining oldini olishi mumkin. Advokat tintuv o'tkazish bayonnomasiga o'z e'tirozlarini keltirish huquqiga ham ega.

Garchi qonunchilikda tergovning dastlabki bosqichlarida advokatlarning ishtiroki kafolatlangan bo'lsa-da, amaliyotda bu huquqning to'liq amalga oshirilishiga to'sqinlik qiluvchi bir qator muammolar mavjud. Jumladan, ayrim hollarda huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari advokatlarni tergov jarayoniga o'z vaqtida jalb qilmaydi, ularga ish materiallari bilan tanishishga ruxsat bermaydi, advokat bilan uchrashish huquqini buzadi yoxud ularning faoliyatiga noqonuniy aralashadi. BOshqa tomondan esa navbatchi advokatlar bilan har safar uchrashaverganidan yaqin bo'lib ketgan tergov organi xodimlari faoliyati ham bugungi kundagi muammolardan hisoblanadi.

Masalan, 2021 yilda O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining ma'lumotlariga ko'ra, advokatlarning 30% dan ortig'i tergov jarayonida o'z mijozlari bilan uchrashishda qiyinchiliklarga duch kelgan. Bundan tashqari, advokatlarning 20% ga yaqini tergov organlari xodimlari tomonidan ish materiallari bilan tanishishga ruxsat berilmaganligi yoki to'liq tanishish imkoniyati yaratilmaganligi haqida shikoyat qilgan³. Bunday holatlar advokatlarning tergov jarayonida samarali ishtirok etishiga va o'z mijozlarining huquqlarini to'liq himoya qilishiga to'sqinlik qiladi. Bu esa, o'z navbatida, inson huquqlari buzilishiga va adolatsiz sud qarorlari chiqarilishiga olib kelishi mumkin.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, tergovning dastlabki bosqichlarida advokatlarning ishtirokini ta'minlash inson huquqlarini himoya qilishning samarali vositasidir. Masalan, AQShda gumon qilinuvchi hibsga olingan

³ <https://sud.uz/open-info/supreme-court-open-info>. Qaralgan vaqt: 04.12.2024

paytdan boshlab advokat bilan ta'minlanadi va advokat tergovning barcha bosqichlarida ishtirok etish huquqiga ega⁴.

Germaniyada advokatura federal tuzilishga ega bo'lib, har bir federal yerda o'zining Advokatlar palatasi mavjud. Palatalar advokatlarning malakasini oshirish, advokatlik odob-axloq qoidalariga rioya etilishini nazorat qilish, advokatlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish kabi vazifalarni bajaradi⁵.

AQShning DePol universiteti professori Robert Vischer o'zining "Legal Ethics in the Practice of Law" asarida advokatura mustaqilligi inson huquqlarini himoya qilishning muhim sharti ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, mustaqil advokaturasiz adolatli sudlovni tasavvur qilish qiyin⁶.

Buyuk Britaniyaning sobiq bosh sudyasi Lord Bingham o'zining "The Rule of Law" asarida advokatura mustaqilligi qonun ustuvorligining muhim tarkibiy qismi ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, mustaqil advokatura fuqarolarga davlatning o'zboshimchaliklaridan himoya qilish imkonini beradi⁷.

Jinoyat protsessida advokatning ishtiroki ayblanuvchi va jabrlanuvchining huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Advokat ayblanuvchini himoya qilishda uning qonuniy huquq va manfaatlarini ta'minlash, tergov va sudda uning pozitsiyasini ifodalash, ayblov xulosasiga e'tirozlar bildirish, yengilroq jazo tayinlanishiga erishish kabi vazifalarni bajaradi. Jabrlanuvchiga yuridik yordam ko'rsatishda esa advokat uning huquqlarini tushuntirish, zararni qoplash masalasini hal etish, jinoyat protsessida ishtirok etishda ko'maklashish kabi ishlarni amalga oshiradi.

Huquqshunos olim, professor X.T.Odilqoriev o'zining "Jinoyat protsessida advokat" nomli monografiyasida advokat faoliyatining maqsadini "qonun ustuvorligini ta'minlash, inson huquq va erkinliklarini himoya qilish"⁸ deb ta'riflaydi. Shuningdek, yuridik fanlar doktori, professor F.M. Rasulov o'zining "Advokat etikasi" nomli asarida advokatning kasbiy faoliyati "vijdonanlik, halollik, adolatlilik va insonparvarlik" prinsiplariga asoslanishi lozimligini ta'kidlaydi⁹.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi dalillarni to'plash va baholashda advokatlarning faol ishtirok etishini ko'rsatadi. Masalan, AQShda advokatlar tergov jarayonida mustaqil ravishda dalillar to'plashi, guvohlar bilan suhbatlashishi, ekspertiza tayinlashi

⁴ Kamisar, Y. *Police Interrogation and Confessions: Essays in Law and Policy*. University of Michigan Press, M-1980y, 3-5b.

⁵ *Rechtsanwaltsgesetz (RAnwG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 26. Februar 1990 (BGBl. I S. 252)*, zuletzt geändert durch Artikel 15 des Gesetzes vom 12. Juli 2021 (BGBl. I S. 2854)

⁶ Vischer R. "Legal Ethics in the Practice of Law". Oxford University Press, Nyu-York-2008. 45b.

⁷ Bingham, T. H. *The Rule of Law*. London, Allen Lane, New York-2010, 175-196b.

⁸ Odilqoriev, X.T. "Jinoyat protsessida advokat". — Adolat nashriyoti, Toshkent - 2015. 87b.

⁹ Rasulov, F.M. "Advokat etikasi", Yuridik nashriyot, Toshkent-2012. — 54b.

mumkin. Bu esa, ayblanuvchi huquqlarining himoyasini kuchaytirishga xizmat qiladi¹⁰.

Buyuk Britaniyada advokatlar tergov organlaridan dalillarni olish, guvohlarni so'roq qilish, ekspert xulosalarini olish kabi huquqlarga ega. Bu huquqlar "Politsiya va jinoyat dalillari to'g'risida"gi qonunda (PACE) mustahkamlangan¹¹.

Dalillarni to'plash va baholashda advokatlar rolini o'rgangan xorijiy olimlar ham bu masalaga katta e'tibor qaratadilar. Jumladan, professor William Twining o'zining "Theories of Evidence: Bentham and Wigmore" asarida dalillarni to'plash va baholashda advokatlarning roli haqida so'z yuritadi. Uning fikricha, advokatlarning tergov jarayonida faol ishtiroki dalillarning xolis va to'liq to'planishiga, shuningdek, sudda adolatli qaror qabul qilinishiga yordam beradi¹².

Professor Ronald J. Allen o'zining "The Nature of Juridical Proof" asarida dalillarni baholashda advokatlarning roli haqida batafsil to'xtaladi. Uning fikricha, advokatlarning ishtirokisiz dalillarni xolis baholash va adolatli qaror qabul qilish mumkin emas¹³.

Tergov organlari bilan o'zaro munosabatlarda advokatlarning huquq va majburiyatlari qonun bilan tartibga solingan. Zamonaviy tergov amaliyotida inson huquqlarini ta'minlashda advokatlarning faol ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi. Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, advokatlar tergovning barcha bosqichlarida, jumladan, dastlabki tergovda, hibsga olish, tintuv o'tkazish, so'roq qilish kabi protsessual harakatlarda ishtirok etishi inson huquqlarining buzilishini oldini olishga va adolatli sudlovni ta'minlashga xizmat qiladi.

Professor Stephen Thaman ta'kidlaganidek, "adversarial" tizimda advokatlarning roli ancha faol bo'lib, bu tizim inson huquqlarini himoya qilishda samaraliroq hisoblanadi¹⁴. Professor John H. Langbein¹⁵ esa Germaniyadagi sud tizimining afzalliklari haqida so'z yuritadi va advokatlarning sud jarayonida faol ishtiroki bu afzalliklardan biri ekanligi haqida so'z yuritadi. Qiyosiy huquqshunoslik sohasidagi taniqli olim Mirjan Damaska ham advokatlarning sud jarayonida ishtirok etishi adolatli sudlovni ta'minlashning muhim sharti ekanligini ta'kidlaydi¹⁶.

¹⁰ Rothstein, P. F. *The Law of Evidence*. West Academic Publishing. W-2019y, 200-250b.

¹¹ *Police and Criminal Evidence Act 1984*. Her Majesty's Stationery Office, London-1984, 67-81b.

¹² Twining, W. *Theories of Evidence: Bentham and Wigmore*. Stanford University Press, 115-130b.

¹³ Allen, R. J. *The Nature of Juridical Proof*. *Cardozo Law Review*, 13(2), 373-399b.

¹⁴ Thaman, S. *The Adversarial System and the Inquisitorial System: Similarities and Differences*. *Villanova Law Review*, 49(3), 681-707b.

¹⁵ Langbein, J. H. *The German Advantage in Civil Procedure*. *University of Chicago Law Review*, 52(4), 823-866b.

¹⁶ Damaska, M. R. *The Faces of Justice and State Authority: A Comparative Approach to the Legal Process*. Yale University Press.

O‘zbekistonda advokatura faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujjat – “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonun 1996-yilda qabul qilinganligini inobatga olsak, ayrim normalari bugungi kunda eskirgan. Bu esa, zamonaviy tergov amaliyotida inson huquqlarini ta‘minlashda advokatlarning rolini to‘liq amalga oshirishga to‘sqinlik qilmoqda. Qonunchilikni takomillashtirish borasida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin.

Birinchidan, advokatlarning tergov jarayonidagi ishtirokini kengaytirish, jumladan, hibsga olish, tintuv o‘tkazish, so‘roq qilish kabi protsessual harakatlarda advokatlarning majburiy ishtirokini ta‘minlash.

Ikkinchidan, advokatlarning tergov organlaridan ma‘lumotlar olish, dalillar bilan tanishish, guvohlar bilan suhbatlashish huquqlarini kengaytirish.

Uchinchidan, advokatlarning malakasini oshirish va ixtisoslashtirish tizimini takomillashtirish. Zamonaviy talablarga javob beradigan o‘quv dasturlarini ishlab chiqish, advokatlar ixtisoslashuvini rag‘batlantirish, xususan, jinoyat protsessi, fuqarolik protsessi, xo‘jalik protsessi kabi sohalarda ixtisoslashgan advokatlar tayyorlash. Ushbu takliflarning amalga oshirilishi advokatura institutining faoliyatini yanada samarali tashkil etish, advokatlarning kasbiy mahoratini oshirish va inson huquqlarini himoya qilishda ularning rolini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilishda advokatura institutining muhim o‘rin tutadi. Advokatlarning tergov amaliyotida ishtiroki shaxs huquqlarining buzilishining oldini olish, qonuniylikni ta‘minlash va adolatli qaror qabul qilinishiga xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasida advokatura institutini yanada rivojlantirish va uning inson huquqlarini himoya qilishdagi rolini oshirish uchun “Advokatura to‘g‘risida”gi Qonunni takomillashtirish, advokatlar malakasini oshirish va ixtisoslashtirish tizimini rivojlantirish, advokatura institutining mustaqilligini kuchaytirish, advokatlarning moddiy-texnik ta‘minoti va ijtimoiy himoyasini yaxshilash, huquqni muhofaza qilish organlari va sudlar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, aholining huquqiy madaniyatini oshirish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish inson huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirishga, advokatura institutining rolini oshirishga va jamiyatda qonun ustuvorligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. "Investigation proceedings in Germany". Fachanwalt für Strafrecht, Marquort.de, 2021.
2. Allen, R. J. The Nature of Juridical Proof. *Cardozo Law Review*, 13(2), 373-399b.
3. Bingham, T. H. *The Rule of Law*. London, Allen Lane, New York-2010, 175-196b.
4. Guinchard, S., & Montagnier, G. *Droit des professions juridiques*. Dalloz. . D-2020y. 110-150b.
5. <https://sud.uz/open-info/supreme-court-open-info>. Qaralgan vaqt: 04.12.2024
6. Kamisar, Y. *Police Interrogation and Confessions: Essays in Law and Policy*. University of Michigan Press, M-1980y, 3-5b
7. Langbein, J. H. The German Advantage in Civil Procedure. *University of Chicago Law Review*, 52(4), 823-866b.
8. Mirziyoyev, Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 30 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. 2022 yil 8 dekabr. <https://president.uz/uz/lists/view/5504>
9. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi. <https://lex.uz/docs/-3517337>
10. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi. <https://lex.uz/docs/-97664>
11. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 27.12.1996 yildagi 349-I-son. <https://lex.uz/ru/docs/-54503>
12. Odilqoriev, X.T. "Jinoyat protsessida advokat". —Adolat nashriyoti, Toshkent - 2015. 87b.
13. *Police and Criminal Evidence Act 1984*. Her Majesty's Stationery Office, London-1984, 67-81b.
14. Rothstein, P. F. *The Law of Evidence*. West Academic Publishing. W-2019y, 200-250b.
15. Thaman, S. The Adversarial System and the Inquisitorial System: Similarities and Differences. *Villanova Law Review*, 49(3), 681-707b.
16. Twining, W. *Theories of Evidence: Bentham and Wigmore*. Stanford University Press, 115-130b.
17. Vischer R. "Legal Ethics in the Practice of Law". Oxford University Press, Nyu-York-2008. 45b.

**PUSHTI HUSUNBUZAR KASALLIGIDA HELICOBACTER PYLORI
INFEKSIYASINING ROLI****Toshqulov Javohir Husniddin o'g'li**Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot fakulteti davolash ishi yo'nalishi 2-
kurs talabasie-mail; toshqulovjavohir05@gmail.com**Ilmiy rahbar; Boyqobilov Soatmurod Shuxrat o'g'li -**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tabiiy fanlar kafedrası o'qituvchisi.

e-mail; soatmurad_boyqobilov@tues.uz

Rosacea - yuz terisining yog 'bezlari va soch follikularining surunkali, takrorlanuvchi kasalligi bo'lib, teri kapillyarlarining issiqlikka sezgirliги oshishi bilan birga keladigan terining allergik nevrozi. Kasallik barcha irqlarda uchraydi, lekin ko'pincha I va II turdagi teri fotosensitivligi bo'lgan irqlarlar (Irlandiya, Uels) odamlarida, kamroq tez-tez afrikaliklar va osiyoliklarda uchraydi. Uning aholi orasida tarqalishi 2 dan 10% gacha. Ayollar erkaklarnikiga qaraganda tez-tez, asosan 40 yoshdan 50 yoshgacha kasallanadi.

Pushti husunbuzar (rosacea) etiologiyasi va patogenezi to'liq tushunilmagan. Rosacea trigeminal asabni innervatsiya qilish sohasidagi angionevroz bo'lib, turli omillar: konstitutsiyaviy angiopatiya, neyrovegetativ kasalliklar, emotsional stress, gormonal muvozanat, ovqat hazm qilish traktining disfunktsiyasi, fokal infektsiya. Ma'lumki, bir qator oziqlantiruvchi omillar (spirtli ichimliklar, issiq ichimliklar va ziravorlar) oshqozon shilliq qavatini rag'batlantiradi va refleks ta'siri tufayli yuz tomirlarining kengayishiga olib keladi. Qahva va kuchli choy issiq chaqnash va rosacea sabab bo'ladi, deb ishoniladi. Bu iste'mol qilingan ichimlikning haroratiga bog'liq. Endogen omillar orasida oshqozon-ichak trakti kasalliklari alohida o'rin tutadi: rosacea bilan og'rigan bemorlarning aksariyati gipo- yoki anatsid gastritni boshdan kechirishadi. Shubhasiz, oshqozon-ichak patologiyalarida rosacea rivojlanishi vazodilatatsiya vositachisi - prostaglandin E2 ning haddan tashqari ishlab chiqarilishi bilan izohlanadi, bu issiq qo'zg'alish va tomirlarning kengayishiga yordam beradi. Oshqozon-ichak trakti (GIT) kasalliklari qon tomirlarining sog'lig'iga bilvosita ta'sir qilishi mumkin. Oshqozon-ichak traktining shilliq qavatidan tirnash xususiyati vagus nervining shoxlari orqali uning yadrosiga o'tadi, so'ngra qo'zg'alish trigeminal asabning yadrosiga tarqaladi va ikkinchisining shoxlari orqali yuzning markaziy zonasiga kirib,

tomirlarning kengayishini va tugunchali toshmalar toshishini keltirib chiqargan. Biroq, tibbiyot fanlari va texnologiyasining rivojlanishi bilan ko'plab tadqiqotchilar rosacea paydo bo'lishini gastrit bilan emas, balki bu bemorlarda *Helicobacter pylori* (**H. pylori**) mavjudligi bilan bog'lashadi, bu esa vazoaktiv peptidlarning (prostaglandin EII) paydo bo'lishiga olib keladi. Fibrogastro duodenoskopiya yordamida rosacea bilan og'riqan 20 bemordan 15 tasida oshqozon va o'n ikki barmoqli ichakning patologiyasi (gastrit, duodenit) aniqlangan. Bemorlar IFA (immunoferment analizi) tadqiqoti davomida 20 bemorning 12 tasida (60%) *Helicobacter pylori* aniqlangan.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki *Helicobacter pylori* oshqozon shilliq qavatiga tasir qilib pushti husunbuzarlarning yuzaga kelishida asosiy omillardan biri ekanligini tavsiya qilamiz. *Helicobacter pylori*ga qarshi ham qo'shimcha davo muolajalari olib borilsa davolash samaradorligi ham yuqori bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Vorobev P.A. Diagnostika i lechenie patologii gemostaza. - M.: Nyudiamed, 2011. - 410 s.
2. VOZ. Otchet «Globalnyy doklad po gepatitu». Jeneva. 27.07. 2017.
3. Gote C.B., Konstantinov B.A. , Sirulnikova O.M. Transplantatsiya pecheni: Rukovodstvo dlya vrachev. - M.: OOO «Meditinskoe informatsionnoe agentstvo», 2008. - 248 s.
4. Dolgov V.V., Svirin P.V. Laboratornaya diagnostika narusheniy gemostaza. - M.-Tver: Triada, 2005. - 227 s.
5. Mayer K.P. Gepatit i posledstviya gepatita. M.: GEOTAR Meditsina. - 2004. - 720 s.
6. Mextiev S.N. Grinevich V.B. , CHepur C.B., Gancho V.YU. Portalnaya gipertenziya u bolnyx xronicheskim gepatitom i sirrozom pecheni. - SPb.: Beresta, 2004. - 320 s.
7. Muxin N.A. Prakticheskaya gepatologiya. Posobie po materialam «shkoly gepatologa». - M., 2004. - S. 89 - 95.
8. Panteleev M.A., Vasilev S.A., Sianuridze E.I., Vorobev A.I., Ataulloxanov F.I. Prakticheskaya koagulologiya. - M.: Prakticheskaya meditsina, 2011. - S. 43-72.

9. Petрищев N.N. Дисфункция эндотелия. Причины, механизмы, фармакологическая коррекция. - SPb.: SPbGMU, 2003. - 184 s.

10. Родымова S.D. Болезни печени. Руководство для врачей. - М.: Медицина, 2005. - 768 s.

HARAKAT VA MUSIQANING UYG'UNLIGI ORQALI TA'LIM JARAYONIDA IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISH

Alayeva Zarnigor Maxmudovna

Buxoro davlat pedagogika instituti Musiqa va tasviriy san'at kafedrası o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola ta'lim jarayonida ijodkorlikni shakllantirishning samarali usullaridan biri sifatida harakat va musiqaning uyg'unligidan foydalanish masalalariga bag'ishlangan. Tadqiqotda musiqiy-harakatli faoliyatning o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi tahlil qilinadi. Harakat va musiqaning integratsiyasi orqali ta'lim ishtirokchilarining estetik didini shakllantirish, ularning emotsional-intellektual salohiyatini oshirish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Maqolada muallif ijodkorlikni rivojlantirishda musiqiy kompozitsiyalar, ritmik mashqlar va jismoniy harakatlarning o'zaro ta'siridan samarali foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ham taqdim etadi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonining nafaqat samaradorligini oshirish, balki o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: ijodkorlik, ta'lim jarayoni, harakat, musiqa, uyg'unlik, musiqiy-harakatli faoliyat, estetik did, emotsional-intellektual rivojlanish, ritmik mashqlar, ijodiy qobiliyatlar.

Hozirgi zamon ta'lim jarayonida ijodkorlikni rivojlantirish masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Ta'lim tizimi nafaqat bilim va ko'nikmalarni berish, balki o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, yangi g'oyalarni yaratishga va o'zini erkin ifoda qilishga o'rgatishni ham maqsad qilib qo'yadi. Bunda san'atning turli tarmoqlari, jumladan, musiqa va harakat kabi faoliyatlar alohida o'rin tutadi. Chunki musiqa va harakat o'quvchilarni nafaqat hissiy jihatdan boyitadi, balki ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirishda ham samarali vosita hisoblanadi.

Musiqa o'z mohiyatiga ko'ra insonning ichki olami, hissiyotlari va obrazli tafakkuriga ta'sir qiladi. Uning ohanglari va ritmik tuzilishi har qanday faoliyatni yangi bosqichga olib chiqish, ularni yanada mazmunli va qiziqarli qilish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, harakatlarning musiqaning mazmuni bilan uyg'unlashganda, ta'lim jarayonida estetik did, o'ziga bo'lgan ishonch va ijodkorlik kabi qobiliyatlar shakllanadi.

Hozirgi pedagogik tadqiqotlar musiqaning o'quvchilarni rivojlantirishdagi o'rnini ilmiy jihatdan asoslab bermoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa va harakatning integratsiyasi bolalarda emotsional-intellektual rivojlanish, ijodiy

qobiliyatlarni shakllantirish va muloqot ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Ayniqsa, musiqa o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faolroq jalb qilishda samarali usuldir. Musiqa va harakatni birlashtirish orqali ta'lim mazmunini boyitish nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini yaxshilaydi, balki ularning ijodkorligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Mazkur maqola musiqaning ta'lim jarayonidagi ijodiy imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Unda musiqiy faoliyatning o'quvchilarning ijodkorligini shakllantirishga bo'lgan ta'siri, musiqaning ta'lim jarayonida qo'llanilishi va uning amaliy usullari haqida so'z yuritiladi. Maqsad – musiqaning o'quv jarayonidagi imkoniyatlarini yanada samarali foydalanish orqali ijodiy rivojlanish uchun yangi imkoniyatlar yaratishdan iborat.

Harakat va musiqaning uyg'unligi — bu musiqaning ritmi, ohangi va mazmuni bilan mos keluvchi harakatlarni birlashtirish orqali ijodiy va hissiy jarayonlarni rivojlantirishga asoslangan usuldir. Bu yondashuvda harakat (masalan, jismoniy mashqlar, raqs, gestlar) musiqaning ichki tuzilishi bilan uyg'unlashib, har ikki elementning bir-birini to'ldirishiga xizmat qiladi.

Harakat va musiqaning uyg'unligi qanday amalga oshiriladi?

1. **Ritmga mos harakatlar** – Musiqa ritmiga mos ravishda tananing turli qismlarini harakatlantirish (masalan, qo'l qimirlatish, sakrash, yurish).

2. **Musiqiy obrazlarni harakat orqali ifodalash** – Musiqaning mazmuniga mos obrazlarni harakatlar orqali tasvirlash (masalan, qushning uchishini, suvning oqimini ko'rsatish).

3. **Plastik harakatlar** – Musiqaning ohangini tana harakatlari bilan uyg'unlashtirish (masalan, raqslarda).

Harakat va musiqaning uyg'unligi nimaga xizmat qiladi?

- **Ijodiy rivojlanish:** O'quvchilar va ishtirokchilar musiqiy va harakatli obrazlarni yaratish orqali ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantiradi.

- **Hissiy rivojlanish:** Musiqa va harakatning birligi emotsiyalarni chuqurroq ifodalash imkonini beradi, bu esa o'quvchilarning hissiy-intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

- **Estetik didni shakllantirish:** Musiqa va harakat uyg'unligi orqali go'zallikni tushunish va qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish mumkin.

- **Jismoniy faollik:** Harakat musiqiy uyg'unlikda bo'lganda, u tananing moslashuvchanligi, muvofiqligi va umumiy jismoniy salomatlikni yaxshilashga xizmat qiladi.

Ta'limda harakat va musiqaning uyg'unligi

Ta'lim jarayonida bu usul o'quvchilarning bilim olish faoliyatiga hissiy va ijodiy unsurlarni qo'shadi. Bu:

- Darslarni qiziqarli va samarali qiladi.
- O'quvchilarning ko'p sezgilarini faollashtirib, o'quv jarayoniga chuqurroq jalb etadi.
- O'zini ifodalash va erkin fikrlash qobiliyatlarini oshiradi.

Shunday qilib, **harakat va musiqaning uyg'unligi** nafaqat didaktik vosita, balki ijodkorlik, hissiy rivojlanish va estetik ta'lim uchun samarali yondashuv hisoblanadi.

Harakat va musiqaning uyg'unligi ta'lim jarayonida nafaqat didaktik maqsadlarni amalga oshirishga, balki o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Ushbu yondashuv ta'lim jarayonida turli yoshdagi o'quvchilarning ehtiyojlariga moslashuvchan bo'lib, ularda estetik hissiyotlarni, musiqiy eshituvni va harakatlarning plastikligini rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqiy-harakatli mashg'ulotlar o'quvchilarning ijodiy tafakkurini va hissiy qabul qilish darajasini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

Musiq va harakatning uyg'unligi o'quvchilarda ritmik qobiliyatlarni rivojlantirish orqali ularda ijodkorlikni shakllantirishga xizmat qiladi. Musiq orqali harakatlarni boshqarish, yangi obrazlar yaratish, harakatlar orqali musiqiy tuyg'ularni ifodalash o'quvchilarda ijodiy tafakkur va emotsional sezgirlikni rivojlantiradi.

Misol uchun, bolalar bog'chasi va boshlang'ich sinflarda musiqaga mos holda bajariladigan oddiy harakatlar (masalan, qo'llarni silkitish, aylanish, sakrash) bolalarda ritmik sezgirlikni oshiradi. Ushbu jarayonni murakkablashtirib, harakatlarga obrazli elementlar qo'shilganda (masalan, qushcha uchayotgani yoki baliq suzayotgani), bolalarda musiqiy-mavzuli tafakkur rivojlanadi.

Ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishda musiqiy-harakatli mashqlar

Ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishda musiqiy-harakatli mashqlar alohida o'rin tutadi. Bu mashqlar quyidagi shakllarda amalga oshirilishi mumkin:

1. Ritmik mashqlar – o'quvchilar musiq bilan mos ravishda harakatlarni takrorlaydi. Bu nafaqat jismoniy faollikni, balki musiqiy sezgirlikni ham oshiradi.
2. Imitatsion mashqlar – bolalar musiqaga mos ravishda turli obrazlarni tasvirlaydi (masalan, hayvonlarning harakatlarini ko'rsatish).
3. Kompozitsion mashqlar – o'quvchilarga musiqaga mos ravishda o'z harakatlarini yaratish vazifasi beriladi, bu esa ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Musiq va harakat uyg'unligining psixologik va pedagogik foydasi

Musiq va harakatning uyg'unligi o'quvchilarning quyidagi jihatlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega:

- Hissiy-intellektual rivojlanish – musiqaga mos ravishda bajariladigan harakatlar bolalarning emotsional barqarorligini ta'minlab, ijodiy salohiyatlarini rag'batlantiradi.

- O'ziga bo'lgan ishonchni oshirish – jamoaviy harakatlar orqali o'quvchilar o'ziga nisbatan ishonch hosil qiladi va bu ularning ijtimoiylashuv darajasini oshiradi.

- Estetik didni rivojlantirish – musiqaning go'zalligi va harakatlarning nafisligi birlashib, o'quvchilarning estetik qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun quyidagi amaliy yondashuvlarni qo'llash tavsiya etiladi:

1. Harakat va musiqaning uyg'unligini ta'minlovchi maxsus darslar tashkil etish.

2. Har bir darsda musiqiy ritmga mos harakatlar orqali mavzuni mustahkamlash.

3. O'quvchilarga mustaqil ravishda musiqaga mos harakatlar yaratish vazifalarini berish.

4. Musiqa va harakatni boshqa fanlar bilan integratsiya qilish (masalan, adabiyot yoki tarix darslarida musiqiy tasviriy harakatlarni qo'llash).

Shunday qilib, harakat va musiqaning uyg'unligi ta'lim jarayonini qiziqarli va samarali qilishi bilan birga, o'quvchilarda ijodkorlik va hissiy rivojlanishni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv nafaqat estetik, balki pedagogik maqsadlarga erishishda ham muhim vosita hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida musiqadan ijodkorlikni shakllantirish vositasi sifatida foydalanish o'quvchilarning ko'p qirrali rivojlanishiga xizmat qiladi. Musiqa nafaqat estetik va emotsional hissiyotlarni rivojlantiradi, balki ularni har tomonlama ijodiy shaxs sifatida shakllantiradi. Bu yondashuv ta'limni qiziqarli, samarali va ijodiy qiladi. Musiqa va harakatning uyg'unligi ta'lim jarayonida ijodkorlikni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri sifatida katta ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv o'quvchilarning hissiy-intellektual rivojlanishi, estetik didini shakllantirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish va muloqot ko'nikmalarini yaxshilashga xizmat qiladi. Musiqa orqali hissiy holatlarni boshqarish va harakatlar yordamida musiqiy obrazlarni ifodalash o'quvchilarning ijodiy salohiyatini kengaytiradi, bu esa ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Maqolada keltirilgan ilmiy dalillar va amaliy tavsiyalar musiqiy-harakatli faoliyatning ta'lim jarayonidagi o'rnini yanada kuchaytirish imkonini beradi. Musiqaning ritmik va emotsional xususiyatlari o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa: Musiqa va harakatni birlashtirish nafaqat o'quvchilarning ijodkorligini oshiradi, balki ularning umumiy rivojlanishiga ham ko'maklashadi. Kelgusida ta'lim jarayonida musiqiy-harakatli faoliyatni qo'llashni kengaytirish, musiqaga asoslangan innovatsion metodlarni joriy etish orqali ta'limning sifatini oshirish maqsadga muvofiqdir. Ushbu yondashuv o'quvchilarning nafaqat ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyatiga, balki ularning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishiga ham xizmat qiladi. Shunday qilib, musiqa va harakat uyg'unligidan ta'lim jarayonida foydalanish pedagogik amaliyotda yangi imkoniyatlar yaratib, ijodiy shaxslarni shakllantirish uchun muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Педагогика как наука и искусство воспитания." *Вестник науки и образования* 21-2 (99) (2020): 78-81.
2. Alayeva, Zarnigor. "Pedagogik mahorat: Pedagogik mahorat." *Buxoro davlat pedagogika instituti jurnali* 1.1 (2021).
3. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Роль национальных инструментов в музыкальном образовании начальных классов." *Проблемы науки* 66 (2021).
4. Alayeva, Zarnigor Maxmudovna, and Sadoqat Ruslanovna Shamsiyeva. "Qo'shiq tushunchasi va uning inson hayotida tutgan o'rni hamda xonandalik ijrochiligi tarixi." *Scientific progress* 1.5 (2021): 336-342.
5. Аллаева, Зарнигор Махмудовна. "Эстетическое воспитание дошкольников с помощью песен и танцев." *Наука, техника и образование* 2-1 (77) (2021): 69-72.
6. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Интерпретация методов музыкального воспитания и образования дошкольника." *Science and Education* 3.4 (2022): 1253-1258.
7. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Регулирование и интерактивное планирование музыкального воспитания и образования для начальных классов." *Science and Education* 3.4 (2022): 1259-1264.
8. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Дискретность ритмических движений. Ритмика в начальной школе хореография." *Science and Education* 3.4 (2022): 1233-1238.
9. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Методические рекомендации по развитию ритмических навыков младших школьников." *Science and Education* 3.4 (2022): 1246-1252.

10. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "Шаг с подскоком в детском хореографии. Методические трудности педагога хореографа при выполнении шага с подскоком." *Science and Education* 3.4 (2022): 1239-1245.

11. Алаева, З. М. "Использование Арт-Педагогических Технологий В Развитии Музыкальных Способностей Студентов." *Central Asian Journal of Arts and Design* 3.1 (2022): 6-9.

12. Alayeva, Zarnigor Maxmudovna. "TALABALARNI MILLIY BADIY AN'ANALAR VOSITASIDA G'OYAVIY TARBIYALASH TIZIMI." *ZAMONAVIY FAN, TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH MUAMMOLARINING INNOVATSION YECHIMLARI* 5 (2023): 12-15.

13. Alayeva, Zarnigor Maxmudovna, and Malohat Hasan qizi Junaydova. "The System of Ideological Education of Students through National Traditions." *Nexus: Journal of Advances Studies of Engineering Science* 2 (2023): 54-58.

14. Maxmudovna, Alayeva Zarnigor. "The System of Ideological Education of Students through National Traditions." *European Journal of Innovation in Nonformal Education* 3.2 (2023): 47-51.

15. Maxmudovna, Alayeva Zarnigor. "BADIY TO'GARAKLARDA TALABALARNI G'OYAVIY-ESTETIK TARBIYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI." *Journal of Innovation, Creativity and Art* (2023): 108-112.

16. Maxmudovna, Alayeva Zarnigor. "THE ROLE OF MUSIC EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF PERSONAL DEVELOPMENT." *Journal of Innovation, Creativity and Art* (2023): 85-88.

17. Makhmudovna, Alayeva Zarnigor. "THE SINGING TECHNIQUE OF A VARIETY SINGER." *Multidisciplinary Journal of Science and Technology* 4.4 (2024): 178-182.

18. Алаева, Зарнигор Махмудовна. "ЭСТРАДА И НАЦИОНАЛЬНАЯ ЭСТРАДА В УЗБЕКИСТАНЕ ФОРМИРОВАНИЕ." *International conference on multidisciplinary science*. Vol. 2. No. 3. 2024.APA

GERBITSIDLAR QO'LLAGANDA BUG'DOY HOSILDORLIGINI OSHIRISH.

Boltayev Ozod Toshtemitovich.

Jizzax davlat pedagogika universiteti

baxmallikozod@gmail.com

Аннотация

Gerbitsidlarni qo'llash bug'doy ekinlarining hosildorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular begona o'tlar bilan samarali kurashish orqali ekinning oziqlanishi, o'sishi va rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turli gerbitsidlarni qo'llash bug'doy hosil tuzilmasining asosiy elementlariga, xususan boshqoq uzunligi, boshqoqdagi donlar soni va ularning og'irligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Lalmi va sug'oriladigan bug'doy ekinlarida Puma super, Granstar, Fenizan, Kovboy, Elant, Luvaram kabi gerbitsidlarning samaradorligi kuzatilgan bo'lib, hosildorlikni sezilarli darajada oshirishga xizmat qilgan. Tadqiqotlar shuningdek, gerbitsidlarni qo'llash natijasida hosildorlikning 0,2 dan 7,7 s/ga gacha ortishi va don sifatining yaxshilanishi mumkinligini ko'rsatdi. Xususan, ayrim gerbitsidlar o'simliklarning fitosanitar holatini yaxshilab, ekinning poya va boshqoq rivojlanishini rag'batlantirgan. Ushbu tadqiqot natijalari gerbitsidlarning maqsadli va ilmiy asoslangan qo'llanilishi bug'doy hosildorligi va sifatini oshirishda muhim strategiya ekanligini tasdiqlaydi.

Аннотация

Применение гербицидов играет важную роль в повышении урожайности пшеницы, поскольку они эффективно борются с сорняками, создавая благоприятные условия для питания, роста и развития растений. Результаты исследований показывают, что использование различных гербицидов оказывает положительное влияние на основные элементы структуры урожая пшеницы, в частности на длину колоса, количество и массу зерен в колосе. Эффективность таких гербицидов, как Puma Super, Granstar, Fenizan, Cowboy, Elant, Luvaram, была подтверждена как на богарной, так и на орошаемой пшенице, что способствовало значительному увеличению урожайности. Исследования также показали, что применение гербицидов может повысить урожайность от 0,2 до 7,7 ц/га и улучшить качество зерна. В частности, некоторые гербициды улучшают фитосанитарное состояние растений, способствуя развитию стебля и колоса.

Полученные результаты подтверждают, что целенаправленное и научно обоснованное применение гербицидов является важной стратегией для повышения урожайности и качества пшеницы.

Annotation

The use of herbicides plays a crucial role in increasing wheat yield, as they effectively control weeds, creating favorable conditions for plant nutrition, growth, and development. Research results indicate that the application of various herbicides positively affects key yield structure elements of wheat, particularly spike length, the number of grains per spike, and their weight. The effectiveness of herbicides such as Puma Super, Granstar, Fenizan, Cowboy, Elant, and Luvaram has been observed in both rainfed and irrigated wheat, contributing to a significant yield increase. Studies have also shown that herbicide application can enhance yield from 0.2 to 7.7 c/ha and improve grain quality. In particular, certain herbicides improve the phytosanitary condition of plants, promoting stem and spike development. These findings confirm that the targeted and scientifically grounded use of herbicides is a key strategy for increasing wheat yield and quality.

Kalit so'zlar.

Gerbitsidlar, fitotoksiklik, oziqlanish sharoitlari, boshoq uzunligi, 1000 don og'irligi, begona o'tlarga qarshi kurash, Puma Super, Granstar, Fenizan, Kovboy, Elant, Luvaram, Sekator Turbo, Prima, 2,4-D gerbitsidi, lalmi bug'doy, sug'oriladigan bug'doy, kuzgi bug'doy, hosil tuzilmasi, shoxalash unumdorligi, don tarkibi, fitosanitar holat, gerbitsidlarning samaradorligi.

Ключевые слова:

Гербициды, фитотоксичность, условия питания, длина колоса, масса 1000 зёрен, борьба с сорняками, Puma Super, Granstar, Fenizan, Kovboy, Elant, Luvaram, Sekator Turbo, Prima, гербицид 2,4-D, богарная пшеница, орошаемая пшеница, озимая пшеница, структура урожая, продуктивное кустистость, состав зерна, фитосанитарное состояние, эффективность гербицидов.

Keywords

Herbicides, phytotoxicity, nutrient conditions, spike length, 1000-grain weight, weed control, Puma Super, Granstar, Fenizan, Kovboy, Elant, Luvaram, Sekator Turbo, Prima, 2,4-D herbicide, rainfed wheat, irrigated wheat, winter wheat, yield structure, productive tillering, grain composition, phytosanitary condition, herbicide efficiency.

Gerbitsidlarni qo'llashda ularning hosil tuzilmasiga ta'sirini hisobga olish juda muhim, chunki yuqori hosil olish dehqonchilikning bosh vazifasi hisoblanadi. Yovvoyi (begona) o'tlar bilan kurashishning bilim bilan tanlangan tizimida ekinning shikastlanish xavfini sezilarli ravishda tushirish (pasaytirish) va bu bilan ekologik xavfsiz mahsulot olib bug'doy hosildorligini oshirish mumkin. Bug'doy uchun boshqodagi donlar soni kabi parametrlarni hosil tuzilmasining asosiy elementlariga kiritishadi.

Ko'pincha gerbitsidlarni qo'llash bilan ekin hosildorligini oshirishni ekinzorlar ifloslanishini kamaytirish va oqibatda, ekin oziqlanishi, o'sishi va rivojlanishi uchun yanada qulay sharoitlarni yaratish bilan izohlanadi. Tadqiqotlarda aniqlanganki, hosil tuzilmasi ko'rsatkichlarini yaxshilash (boshqoq uzunligi, boshqodagi don soni va og'irligi oshgan) kuzgi bug'doy ekinlariga Fenizan (4;5), Kovboy (4;5), Elant (4), Luvaram (4) gerbitsidlarini qo'llash variantlarida ularning begona o'tlarni yo'qotishdagi samaradorligi bilan o'zaro aloqador [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; 22-27-b.]. Puma super (8;9) gerbitsidini lalmi bug'doy ekinlarida qo'llash ifloslanish darajasini pasaytirishga va shu bilan birga hosildorlikni minimum (kamida) 0,544 t/ga ishonchli ravishda ko'tarishga imkon berdi.

Ozarbayjonda Granstar, Lintur, Puma super, 2,4-D-aminmaya sol, veed-killer, kalamitu, kotdamin va xotamin gerbitsidlarini kuzgi bug'doyga qo'llash nafaqat sinalayotgan gerbitsidlarning barcha muddatlarda yuqori samaradorligini, balki hosildorlik ko'rsatkichlarining va don sifatini (donlar soni, dondagi kraxmal va kleykovina miqdori oshadi) oshishini ham aniqladi. Kuzgi bug'doy ekinlariga Sekator Turbo, Topik, Rimanol, StarTerr, Premer-300 va senturion yangi gerbitsidlari bilan ikki martali ishlov berish yovvoyi o'tlar bilan samarali kurashni va tekis zonada hosilni 129% ga, RSO Alaniya tog'oldi zonasida 181% ga ko'payishini ta'minladi.

Oltoy o'lkasi dala tajribalari sharoitida Puma super va Granstar gerbitsidlari bak aralashmasini Oltoy 100 va Oltoy cho'li navli yumshoq lalmi bug'doyga qo'llashda hosilning 2,3-2,7 s/ga (10,4-17,7%) atrofida ishonchli ko'paygani kuzatildi. Omsk 28 navli yumshoq lalmi bug'doyga butun guruh gerbitsidlar aralashmasi bilan ishlov berganda don hosildorligining oshishi nazoratga nisbatan 1,11-1,03 t/ga, yoki 57,0-48,1% ni tashkil qildi [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; 9-13-b.]. Oltoy o'lkasida Laren SP (8,0 g/ga) gerbitsidini Oltoy o'rimi navli kuzgi bug'doy ekinlariga qo'llash preparatni qo'llash muddatlariga qaramasdan hosildorlikning 104%ga o'sishini ta'minladi.

Boshqirdiston respublikasi Ufa tumanida o'tkazilgan tadqiqotlar 2,4-D, xlorsulfuron va dikamba asosidagi gerbitsidlarini lalmi bug'doy ekinlariga

qo'llashning yovvoyi o'tlarga qarshi yuqori samaradorligini ko'rsatdi. Bunda ular bug'doy ekiniga fitotoksik ta'sir ko'rsatmadi.

Belgorod viloyatida Serto plyus gerbitsidi Odessa 267 navli lalmi bug'doy 100 doni og'irligining 12% ga o'sishiga yordam berdi.

Buryatiyada Prima (4;10), Sekator (6;7;8), Magnum (3), Topik (19;20), Puma Super 100 (8;9) gerbitsidlarini va ularning bak aralashmalarini lalmi bug'doyga qo'llash boshqoq uzunligini 1 smga, boshqoqdagi donlar sonini 1,4-3,4 donaga, boshqoqdagi donlar og'irligini 0,07-0,2 g ga va 1000 don og'irligini 0,7-1,2 g ga oshirdi. Lalimi bug'doyda Referi (1) va Granstar (2) gerbitsidlari bak aralashmalarini qo'llash bir vaqtning o'zida don sifatini oshirib hosildorlikni 0,23-0,25 t/ga ko'tarilishiga yordam berdi, Kovboy-super (1;5) gerbitsidi esa hosilni 0,20 t/ga o'sishini ko'rsatdi.

Volgograd viloyatidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yer bag'irlab o'sadigan achchiqmiyaga gerbitsidlar bak aralashmasi bilan ishlov berish kuzgi bug'doyda hosildorlikni ishonchli qo'shimchalar bilan ta'minlab, hosil tuzilmasi elementlariga ijobiy tasir ko'rsatdi (boshqoqdagi donlar soni, boshqoqdagi donlar og'irligi, 1000 don og'irligi va shoxalash unumdorligi oshgan). Olingan natijalar ob-havo sharoitlariga ham bog'liq.

Voronej viloyatida Prima (4;10) gerbitsididan agrotsenzlarda foydalanishda kuzgi bug'doy doni hosildorligi 8,8%ga oshgan, bu bug'doyning 2,4-D tipidagi gerbitsidlarga yuqori chidamliligi bilan izohlanadi. Bunda 1000 don og'irligi 5,2% ga kamaygan. Ehtimol, gerbitsidni qo'llash bug'doy serunum poyasini ko'payganini ko'rsatadi.

Podmoskoveda (Moskva ostonasida, atrofida) gerbitsidlar (Grench Plyus, Grench-D, Grench) yovvoyi o'tlarni samarali yo'qotib, boshqoq donlashini, boshqoqdagi don og'irligini va 1000 don og'irligini oshirib, kuzgi bug'doy hosili tuzilmasiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Gerbitsidlarni qo'shish kuzgi bug'doy doni hosildorligini Inna navi bo'yicha o'rtacha 2,9-7,4 s/ga, Moskva 39 navi bo'yicha 1,7-8,4 s/ga (nazoratda 34,5 s/ga) oshirgan. Shunga o'xshash natijalar Moskva viloyati Odinsovo tumanida xuddi shunday navli bug'doyda hamda Lerma navida ham kuzatilgan. Moskva viloyatida unib chiqqangacha va unib chiqqandan keyingi 2,4-D va Kvars-super (26;27) gerbitsidlari lalmi bug'doy navlari ekinlarining fitosanitar holatini yaxshiladi va don hosilini oshishiga yordam berdi: Lyuba navini 12,2-15,5% ga, Sham-2 navini 5,6-6,8% ga, Buxus-1 navini 9,0-11,1% ga, Xumari navini 9,8-11,7% ga. Yana Moskva viloyatida unib chiqqangacha va unib chiqqandan keyingi Kvars-super (26;27) gerbitsidini qo'shish Spelta va Lyuba navli yumshoq bug'doyda don hosildorligini mos ravishda 7,1% va 14,3% ga oshirgan. Kuzgi bug'doy ekinlariga Almazis (3), Dikamba (1), Dikopur (4) gerbitsidlarining bak aralashmalarini berish unumdor shoxalashda,

boshodagi don miqdorida, 1000 don og'irligida va, nihoyat, kuzgi bug'doy hosilida ijobiy natijalar ko'rsatdi.

Kursk viloyatida Alister Grand, Lintur (1;17), Dianat, Prima (4;10), Sekator (6;7;8) gerbitsidlarini kuzgi bug'doy ekinlariga berish hosilni sezilarli 1,8 dan 3,6 t/ga gacha ko'tardi, bu nazorat bilan qiyoslaganda 52,9-105,9 % ga to'g'ri keladi.

Krasnodar o'lkasida Pallas (24;25) gerbitsidini Vershina navli kuzgi bug'doyga qo'llash hosildorlikni nazoratga nisbatan 6,4 s/ga, ko'targan, bu 10,6% ni tashkil qiladi. 2,4-D gerbitsidini Batko navli bug'doyda qo'llash boshqoq donlashishini, 1000 don og'irligini oshiradi, natijada tabiiy agrofonda hosildorlik 24,8% ga oshadi.

Kurgan viloyatida Uragan Forte gerbitsidini lalmi bug'doyga qo'llash ekinlar ifloslanishi darajasini kamaytiradi va hosilni nazoratga nisbatan 3,0-4,2 s/ga ishonchli oshishiga yordam beradi.

Mariy-El respublikasida Lada navli yumshoq lalmi bug'doyga Granstar (2) va Banvel (1) gerbitsidlarini PAV bilan birgalikda ishlatish unumli shoxalashining oshishiga, bug'doyning unumli poyalari sonining oshishiga va boshqoq donlar sonining oshishiga yordam beradi.

Omsk viloyatida OmGAU-90 navli lalmi bug'doy ekinlariga Puma Plyus (8;9) gerbitsidi bilan ishlov berish hatto minimal 1,3 l/ga me'yorda sarflaganda ham yovvoyi komponent ulushini 70-80% tushirishni va don hosildorligini 0,65 t/ga ga oshirishni ta'minlaydi yana hosildorlikni oshirishga Puma Super 100 (0,6 l/ga) gerbitsidini Turbo sekator (0,6 l/ga) bilan bak aralashmasini qo'llash ham yordam beradi.

Orenburg viloyatida Puma super 100 (8;9) gerbitsidi bilan ishlov berilgan Belyanka navli yumshoq lalmi bug'doyda o'tkazilgan tadqiqotlar natijasida unumdor poyalar soni nazoratga nisbatan o'rtacha 11 sht/m² ga, boshqoq donlar soni 2 donaga, 100 don og'irligi 0,3-2,2 g ga oshgan.

Rostov viloyatida 6 turli gerbitsidlarni Melodiya dona (Don ohangi) navli lalmi bug'doy ekinlarga qo'llash tajribalarning barcha variantlarida hosilni ishonchli oshganini ko'rsatdi, bu Grenenri (0,025 kg/ga) gerbitsidi variantida 1,1 s/ga ni, Kalibr (0,05 kg/ga) preparati variantida 6,5 s/ga ni tashkil qiladi [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; 48-49-b.] Avgusta navli kuzgi bug'doydan yovvoyi o'tlardan ishonchli himoyani va hosilga sezilarli qo'shimchani (19-29%) Rostov viloyatida (Logran (17), Lintur (1;17), Banvel (1), Granstar Pro (2), Kalibr (2;18), Esteron(4), Prima (4;10)) gerbitsidlarining butun bir spektrini qo'llaganda olindi (Labyusev, Grinko, 2010). Doneko navli kuzgi bug'doy hosiliga sezilarli qo'shimcha Logran (17), Grinstar Pro (2), Magnum (3), Prima (4;10), Derbi 175 (11;28) gerbitsidlarini qo'llash orqali olindi. Qo'shimcha hajmi Magnum gerbitsidini qo'llash variantida 3,5 s/ga ni, Derbi 175 gerbitsidini qo'llash variantida 7,7 s/ga gacha bo'lgan natijani tashkil qildi.

Saratov viloyatida lalmi bug‘doy ekinlariga Fenfiz (4;5) va Difezan (1;5) gerbitsidlari bilan shoxalash fazasida ishlov berganda hosildorlikning sezilarli (0,29-0,41 t/ga (29,9-42,3%)) oshishiga olib keldi va mahsulot sifatini buzmasdan unumli shoxalashning oshishiga, boshqning donlashiga, boshqdagagi donlar miqdoriga, boshqdagagi don og‘irligiga, 1000 don og‘irligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Bunda gerbitsidlarning yo‘qotish samaradorligi 88,9-93,4%ni tashkil qildi.

Ukrainada dala tajribalari sharoitlarida Derbi (11;28) va Aksial (12;29) gerbitsidlarini Smuglyanka navli kuzgi bug‘doyga qo‘llash don sifatini yaxshilanishiga va 1000 don og‘irligining oshishiga yordam berdi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, gerbitsidlarni qo‘llash lalmi va sug‘oriladigan bug‘doy ekinlarining hosildorligiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Gerbitsidlar begona o‘tlarga qarshi samarali kurashish orqali ekinlarning oziqlanish sharoitlarini yaxshilaydi, bu esa hosil tuzilmasining asosiy elementlari – boshq uzunligi, boshqdagagi donlar soni, 1000 don og‘irligi va unumdor shoxalash ko‘rsatkichlarining oshishiga yordam beradi.

Turli mintaqalarda o‘tkazilgan dala tajribalari shuni isbotladiki, Fenizan, Kovboy, Elant, Luvaram, Sekator Turbo, Prima, Puma Super va Granstar kabi gerbitsidlar bug‘doy ekinlarida yovvoyi o‘tlarni samarali yo‘qotish orqali hosildorlikni oshirish imkonini beradi. Xususan, Puma Super gerbitsidini lalmi bug‘doy ekinlarida qo‘llash natijasida hosildorlikning kamida 0,544 t/ga oshishi kuzatildi. Kuzgi bug‘doy ekinlariga Granstar, Lintur, 2,4-D, veed-killer, kotdamin kabi gerbitsidlarni qo‘llash nafaqat yovvoyi o‘tlarga qarshi samaradorligini, balki don sifatining yaxshilanishini ham ta’minladi.

Olingan natijalar gerbitsidlarni mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olgan holda to‘g‘ri tanlash va qo‘llash muhimligini tasdiqlaydi. Ayrim gerbitsidlar hosildorlikni 50–100% gacha oshirish imkonini bergan. Shu bilan birga, kuzgi bug‘doyga Sekator Turbo, Premer-300 kabi gerbitsidlarni qo‘llash orqali hosildorlikning 129–181% gacha oshishi qayd etildi. Shuningdek, Volgograd, Voronej, Moskva va boshqa viloyatlarda gerbitsidlarni qo‘llash hosildorlikni ishonchli oshirish bilan birga, bug‘doyning fitosanitar holatini ham yaxshilagan.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Bozorov, A., & Kholmatov, S. (2021). **Gerbitsidlarning bug'doy hosili va uning sifatiga bo'lgan ta'siri.** *Qishloq Xo'jaligi va Ekologiya Tadqiqotlari*, 29(1), 112-120.
2. Usmanov, F., & Tursunova, Z. (2022). **Gerbitsidlar va ularning o'simliklar rivojlanishiga ta'siri.** *Agrotexnika va O'simliklar Himoyasi*, 40(3), 199-206.
3. Yusupov, M.T. (2019). **Gerbitsidlarning bug'doy hosili va uning ozuqaviy tarkibiga ta'siri.** *O'simliklar Himoyasi va Sifatli Hosil*, 56(2), 65-71.
4. Safarov, N., & Ismailov, J. (2023). **Gerbitsidlar qo'llanilayotgan bug'doy maydonlarida ozuqaviy moddalarning miqdorini oshirish.** *Qishloq Xo'jaligi Sifatini Yaxshilash*, 44(6), 150-156.
5. Rakhimov, A., & Karimov, M. (2019). **Gerbitsidlarning bug'doy donining bioximik tarkibiga ta'sirini o'rganish.** *O'simlik Himoyasi va Agronomiya*, 53(6), 413-419.
6. Solihov, D., & Bozorov, T. (2020). **Gerbitsidlar ta'sirida bug'doy ozuqaviy tarkibidagi o'zgarishlar.** *Zaruriy Kimyo va Agronomiya*, 29(2), 78-84.
7. Qodirov, Sh., & Kamilov, F. (2021). **Gerbitsidlarning bug'doy hosiliga ta'siri: Ijobiy va salbiy jihatlari.** *Agrotexnologiya va Ekologik Tahlil*, 34(3), 210-217.
8. Xayrullayev, T., & Rasulov, Z. (2022). **Gerbitsidlarning bug'doy doni sifatiga va uning ozuqaviy tarkibiga ta'siri.** *Qishloq Xo'jaligi Sifatini Ta'minlash*, 58(7), 225-232.
9. Frolov, S.V., & Shomurodov, Z. (2019). **Gerbitsidlar va o'simliklar himoyasi.** *Qishloq Xo'jaligi Kimyosi va O'simlik Himoyasi*, 21(5), 89-94.

**BOSHLANG'ICH SINFLARDA TURLI USULLAR ORQALI
O'QUVCHILARNING NUTQIY MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH****Aliqulova Dildora Shokir qizi**aliqulovadildora40@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda turli usullar orqali o'quvchilarning nutqiy malakalarini shakllantirish haqida fikr-mulohazalar bildirildi.

Kalit so'zlar: nutq, hikoya, pedagogika, o'qish, bilim, ko'nikma, malaka

Ma'lumki, boshlang'ich sinflarda o'quvchi nutq o'stirish ona tili predmetining asosiy vazifasi hisoblanadi. Biroq bu vazifa boshqa o'quv predmetlari doirasida ham amalga oshiriladi. Jumladan, o'qish darslari jarayonida o'quvchilar nutqini o'stirish uchun ko'plab imkoniyatlar mavjud. Ya'ni, o'qish kitobidagi matnlarni o'rganish jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilari o'zi uchun notanish bo'lgan ko'plab so'zlar va ularning ma'nosini o'rganadi, ya'ni ularning so'z boyligi oshadi. O'qituvchi bunday so'zlarni izohlash bilan kifoyalanmay, o'quvchilarga ular ishtirokida so'z birikmasi, gap ham tuzdirsa, yanada maqsadga muvofiq bo'ladi. Shunday qilinsa, yangi so'zlar o'quvchilarning faol lug'atiga kiradi.

Nutq o'stirish boshlang'ich ta'lim pedagogikasining tarixi va nazariyasini ham, muomala madaniyatini o'rgatish uslubiyotini ham o'z ichiga oladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi, avvalo, o'quvchilariga umumiy estetik tarbiya berish vazifalarini tushunib olishi lozim. Bu vazifalar faqatgina yaxshi muomala qilishni o'rgatishdangina iborat bo'lib qolmasligi kerak. Bunda, eng muhimi, bolaga nutq madaniyatini o'rgatish va unda har bir mashg'ulotlarga qiziqish uyg'otish, so'z, gap yordamida nutqiy faoliyatga ehtiyoj hosil qilish, shuningdek, ularda bilim, ko'nikma va malakalarni tarkib toptirishdir.

Nutq ikki ko'rinishga ega - og'zaki, va yozma nutq. Bular o'zaro uzviy bog'langan bo'lsa ham, har birining o'ziga xos xususiyati bor. Og'zaki nutqda tovushlar, so'zlar nutq orqali talaffuz qilinsa, eshitish a'zolari orqali qabul qilinadi. Shuning uchun o'quvchilarning og'zaki nutqini o'stirishida, avvalo ularning nutqidagi kamchiliklar sabablarini aniqlash, uni bartaraf etish yo'llarini izlab topishimiz kerak.

Chiroyli so'zlashni, savodli, to'g'ri yozishni, o'z fikrini ravon va aniq bayon etishni bilmagan yoki etolmagan o'quvchi bilimlarni muvafaqqiyat bilan o'zlashtira olmaydi. Har bir insonning nutqi chiroyli, mukammal, talaffuzi aniq, ravon bo'lsa, fikrlash doirasi keng, idrok qilishi ham teran bo'ladi. Nutq orqasli odamzot o'zining ichki hissiyotlarini ham bayon qiladi, nutq esa barcha insonlarda ham bir xilda-to'la rivojlangan yoki shakillangan bo'lavermaydi.

Ba'zi bolalar tovushlarni noto'g'ri talaffuz qilibgina qolmay, ularni bir-biridan farqlay hamolmaydilar. Nutqdagi bunday kamchiliklar darslarni o'zlashtirishda bolalar uchun sezilarli qiyinchiliklarni tug'diradi. Bunday hollarda logoped mashg'ulotlar yordamiga muxtoj bo'ladilar.

Ma'lumki, boshlang'ich sinf oquvchilarining nutqlaridagi nuqsonlarni bartaraf etish o'quvchilar va logopedlar zimmasiga yuklanadi. Talaffuzdagi kamchiliklarni aniqlashda bolaning nutqini tekshirib ko'rish, nutq buzulish sabablarini o'rganish lozim. Buning uchun har bir bola nutqini tekshirish varaqasi to'ldirilib, qaysi tovushlar to'g'ri yoki noto'g'ri talaffuz qilayotgani belgilab boriladi. Nutq ostirish-ongli o'qishni, so'zlash va yozishga o'rgatishni, til haqida o'quvchilarning yoshi va tushunchasiga mos bo'lgan bilim berishni, ularning lug'at boyligini oshirishni, boshqalarning nutqiga e'tibor va qiziqishni o'stirish, kitob o'qishga muhabbat uyg'otishni ko'zda tutadi.

Og'zaki nutiqqa o'rgatishning ilk davrida daktiologiya (qo'l alifbosi) dan foydalaniladi. Bu narsa bolalarning tovushlarni talaffuz qilib, o'zlashtirib borganlari sari faqat yordamchi vosita bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida olib boriladigan barcha mashg'ulotlarning yetakchi o'rni nutq o'stirish bo'lib, u savod o'rgatish, chiroyli yozish ko'nikmalarini shakillantirish va fikrlash doirasini kengaytirish vazifalarini o'z ichiga oladi. Bu darslarda ko'proq amaliy maqsadlarni ko'zlash, til boyliklaridan nutqda foydalanish malakalarini shakillantirish, ijodiy fikrlash, o'quvchilarning til sezgirligini tarbiyalash lozim. Ularning og'zaki nutqini muntazam o'stirib boorish bog'anishli nutq, matn tuzishlarda amaliy yordam beradi.

Ma'lumki, bu vazifalarni amalga oshirish yo'llari xilma-xildir. Savod o'rgatish darslarida amaliy mashg'ulatlarga keng o'rin berish va malakalarni singdirishda qiziqarli va jonli narsalardan, texnika vositalaridan, turli o'yin va o'yin turidagi mashqlardan foydalanish samarali natijalar beradi. Darslikka doir hikoyalar, ertaklar, she'r va maqollardagi notanish so'zlar o'qib yoki eshittirib tushuntiriladi.

Shunday qilib, har bir darsda, u qaysi predmet bo'lishidan qat'iy - nazar, birinchi galdagi vazifamiz o'quvchilarning ongli, ravon, to'g'ri va ifodali o'qishiga erishishimiz, nutqini o'stirishga harakat qilmog'imiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azbarov Y. T. Bolalarni sevish san'ati. T.: O'qituvchi. 1991. 138-b.
2. Azizxo'jayeva N.N. O'qituvchi tayyorlashning pedagogik texnologiyasi. -T.: TDPU. 2000.
3. Jumaev M.E., Yuldasheva M.Yu., Mingbaeva B.U., Mamatova G.A., Levkina M.F. Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitish metodikasi O'UM. 2017.
4. G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Mamatova G., Boqiyeva H. Husnixat va uni o'qitish metodikasi. -T.: TDPU, 2013.

KEKSALIK DAVRIDAGI YOLG'IZLIK HISSINI KAMAYTIRISH UCHUN AMALIY TAVSIYALAR

Razakova Rayxan Saylaubekovna

Ma'mun universiteti "Psixologiya va tibbiyot" kafedrası
v.b.professori, mustaqil izlanuvchi

Annotatsiya: Ushbu maqolada keksalik davridagi yolg'izlik hissini kamaytirish uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Yolg'izlik muammosi doimo insoniyatni qiziqtirib kelgan. Yolg'izlikni ijtimoiy holatning muhim elementi deb atash mumkin, u insonning ijtimoiy muhit bilan bo'lgan munosabatlarini aks ettiruvchi ko'rsatkichdir.

Kalit so'zlar: Yolg'izlik, tajriba, yosh, moslashish, yolg'izlik fenomeni, individuallik, "Keksalik" tushunchasi, keksalik hodisasi, gerontologiya, ota-ona, ma'naviy meros, yolg'izlik sabablari, ruhiy salomatlik, hissiy qo'llab-quvvatlash.

Kirish. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ham yolg'iz keksalarni ijtimoiy himoyalash borasida bir qator kompleks dasturlar ishlab chiqildi. Bu avvalo psixologik, tibbiy va boshqa sohalar bilan bog'liq. Ayniqsa yolg'iz keksalar davlat va jamoatchilik tomonidan alohida e'tiborga muhtojdir. O'z mohiyatiga ko'ra yolg'iz keksalarni ijtimoiy himoya qilish jarayoni funksional o'zgarishlarni talab qilmoqda. Qolaversa mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarda inson omili masalasi markaziy o'ringa qo'yilgan. Inson omili – demografiya, ijtimoiy himoya, ma'rifat, ma'naviyat, odob – axloq tamoyillariga bevosita bog'liq holda amalga oshiriladi [1].

Bizning yurtimizda ham yolg'iz yashashga moyillik ko'rinishlari uchramoqda. Masalan birinchi omil - vatandoshlarimizning «yolg'izlik»ka munosabati qandayligi – masalasi. 100 nafar turli yoshdagi respondentlardan ayni shu muammo borasida ijtimoiy so'rov olingan, so'ralganlarning 93 foizi o'zini yolg'iz deb hisoblamasligini fikrini bildirdilar, 62 foizi esa yolg'izlik ijtimoiy holatidan xavfsirasmasligini, 41 foizi katta shaharlarda yolg'iz yashovchi keksalar ko'payib borayotganidan tashvishda ekanligi bildirishgan[2].

Ko'pchilikning fikricha, odamlar o'zlarini quyidagi sabablardan yolg'iz his qilishlarini bildirishgan:

- insonning o'zidagi yopiqlik va odamovilikdan- 27%;
- yaqin kishilaridan ajralib qolishidan - 40 %;
- kommunikatsiyaning internet va boshqa muloqot turlarining keng tarqalish oqibatida jonli muloqotning kamayib ketayotgani- 32%;

➤ karyerasini orientatsiya qilish va jamg'armasini ko'paytirish istagi muloqotlarga vaqt ajratmasligidan - 25 %;

➤ bo'sh vaqtining yetishmasligi – 19 %;

Yolg'izlik jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir etadi. Bu ishlab chiqarish sohasida, mehnat resurslari istiqboli masalasida va boshqa ijtimoiy munosabatlarda, demografiya borasida muammolar keltirib chiqarishi mumkin. Qolaversa, bizning xalqimiz mentalitetida azal azaldan jamoaviylik asosida yashashlik xos bo'lib kelgan. Evropa va boshqa g'arb xalqlarida ijtimoiy yolg'izlik holatining kelib chiqishida oila munosabatlaridagi ba'zi jihatlar ham muhim o'rin tutadi.

Katta yoshdagi yolg'iz keksalar bilan ishlashda ularning boshqalar bilan munosabatlari sifatli ekanligini muhokama qilish muhim ahamiyatga ega. Odamlarda norozilikdan uning shaxsini qo'llab – quvvatlaydigan muloqot jihatlariga o'tishga yordam berish muhimdir[3]. Shuningdek, keksa odamlar yolg'iz o'zi uchun foydali ish qiladimi yo'qmi ularni tushunish lozim. Eng muhimi, ulardagi yolg'iz qolish va ko'p hollarda o'limdan qo'rqish kabi doimiy xavotir holatiga tushib qolishlariga izn bermaslik - ijtimoiy muloqot doirasini kengaytirishdan ko'zlangan maqsad aynan shu jihatlariga qaratilishi zarur.

Aynan shu maqsadni ko'zlangan holda biz ham oilb borayotgan tadqiqotimiz doirasida bir nechta **amaliy tavsiyalarni** ishlab chiqdik va ular quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish (volontyorlik, otxonlar choyxonasi klublar ...);

2. Qo'shnichilikni rivojlantirish;

3. Texnologiyadan foydalanish (Onlayn platformalar: Ijtimoiy tarmoqlar yoki telefon va videoqo'ng'iroqlar);

4. Madaniy va ijtimoiy tadbirlarda ishtirok etish (Teatr, konsert, ko'rgazmalar yoki mahalliy festivallarda qatnashish);

5. Jismoniy mashg'ulotlar (Yoga, gimnastika, yurish);

6. Hunarmandchilik va hobbilar (Qo'l ishlari, rasm chizish, yozuvchilik, bog'dorchilik);

7. Psixologlar bilan birgalikda psixoterapiya seanslari hamda guruhiy terapiya orqali yolg'izlikni bartaraf etishga yordam berish.

8. Jamoatchilik asosida mahallalarda faoliyat ko'rsatish (ko'cha boshi, otinoyi, kayvoni, oqsoqol).

9. Maxsus dasturlar: Keksalarni yoshlar bilan bog'lovchi dasturlarni amalga oshirish, yosh avlodga keksalarning tajribasi va maslahatlaridan foydalanishni o'rgatish.

10. Oilaviy tadbirlar: Keksalarni oilaviy uchrashuvlar, bayramlar va yig'ilishlarga jalb qilish.

11. "Hayotimizning kuzi oltin bo'lsin" shiori ostida birlashish, ya'ni o'zi qatori tengqurlari bilan sayru – sayohatlarga chiqish, muqaddas joylar, ziyoratgohlarda bo'lish[4].

Xulosa. Keksalikda yolg'izlik muammosi ijtimoiy va psixologik jihatdan murakkab jarayon bo'lib, uni yengishda psixokorreksiya va ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning ahamiyati katta. Insonning ijtimoiy aloqalarini kengaytirish, uning shaxsiy rivojlanishi va ijtimoiy muhitga bo'lgan mansubligini saqlab qolish yolg'izlikni kamaytirishning asosiy omillaridir. Ushbu amaliy tavsiyalar keksa insonlarga o'z tuyg'ularini anglash, ularni boshqarish va ijtimoiy hayotda yanada faol qatnashish imkoniyatini beradi. Natijada, yolg'izlikni yengib, insonning keksalikdagi hayot sifati yaxshilanadi. Keksalik inson boshidan kechiradigan eng ajoyib davrlaridan biri bo'lib, u hayoti davomida bosib o'tgan damlarini sarhisob qilish imkonini beradi. Ba'zan bu holat mazmunli shaxslararo munosabatlarni o'rnatish, o'z ijtimoiy tajribasi bilan bo'lishish, do'stona aloqalarni kengaytirish, tan olinish istagining mavjudligi, donishmandligi natijasida keksalik davrini namoyon qilishdan iborat bo'ladi, keksalik turli xil ko'rinishlarni o'z ichiga olgan murakkab bio-ijtimoiy-psixologik hodisadir. Mazkur holatlar insonning ijtimoiylashuvi va shaxsiy shakllanishi jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatadi, ijtimoiy muvofiqlikni keltirib chiqaradi. Shu munosabat bilan keksalik davrining mazmuniy mohiyatini tushunish katta ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bekmurodov M.B. Zamonaviy boshqaruv sotsiologiyasi. – Toshkent: Yoshlar nashriyot uyi, 2020. – B. 49
2. Ijtimoiy so'rov 2023 yil 17 – 20 mart kunlari Surxondaryo viloyati Termiz shahrida o'tkazilgan sots.so'rov hisoboti,6-bet
3. Рокач А. Психологическое путешествие к одиночеству и от него: развитие, причины и последствия социальной и эмоциональной изоляции. Лондон: Academic Press; 2019.
4. Разакова Р.С. Одиночество как социально-психологический феномен. Вестник интегративной психологии. Журнал для психологов Выпуск 33 часть 1.2024.
5. Razakova.R.S. Keksalarda yolg'izlik muammosini o'rganishdagi mavjud yondashuvlar. Osiyo xalqaro Universiteti axborotnomasi:/// Ilmiy-nazariy va metodik jurnal/ ISSN 3030-3796 2024,№ 4.136-143b

XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING MILLIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI.

Xushboqov Quvonchbek

Axborot texnologiyalari universiteti Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi
2 kurs 323 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Xudoyorova Zuhra

ANNOTATSIYA

Ushbu ish xizmat ko'rsatish sohasining milliy iqtisodiyotdagi ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan. Unda xizmat ko'rsatish tarmog'ining rivojlanish bosqichlari, uning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri, yalpi ichki mahsulotdagi ulushi, bandlik darajasini oshirishdagi roli va boshqa iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Shuningdek, xizmatlar sektorining innovatsion rivojlanishi va raqamli texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi masalalariga ham e'tibor qaratilgan. Ish natijasida xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashdagi muhim jihatlari yoritilgan.

KALIT SO'ZLAR:

xizmat ko'rsatish sohasi, milliy iqtisodiyot, yalpi ichki mahsulot, bandlik, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, iqtisodiy rivojlanish, barqarorlik.

АННОТАЦИЯ

Данная работа посвящена изучению роли сферы услуг в национальной экономике. В ней рассматриваются этапы развития сектора услуг, его влияние на экономику страны, доля в валовом внутреннем продукте, роль в повышении уровня занятости и другие экономические показатели. Особое внимание уделено вопросам инновационного развития сферы услуг и ее интеграции с цифровыми технологиями. В результате исследования раскрыты ключевые аспекты влияния сферы услуг на экономический рост и устойчивость.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: сфера услуг, национальная экономика, валовой внутренний продукт, занятость, инновации, цифровые технологии, экономическое развитие, устойчивость.

KIRISH

"Xizmat" tushunchasi qat'iy ilmiy iqtisodiy yoki huquqiy mazmunga ega bo'lmagan holda ikki fan - iqtisod va huquqning kesishmasida joylashgan. Biroq, fuqarolik huquqi nazariyasida ishlab chiqilgan xizmatlarning ta'riflari u yoki bu darajada iqtisodiy nazariyaga asoslanadi. Xizmatni, birinchi navbatda, iqtisodiy kategoriya sifatida ko'rib chiqish kerak ko'rinadi.

Iqtisodchilar nuqtai nazaridan xizmat - bu mehnat natijalari bilan bog'liq emas, balki mehnatni faoliyat sifatidagi iqtisodiy munosabatlardir. Faoliyatning o'zi (mehnat) nomoddiy iste'mol qiymatiga ega bo'lgan tovarga aylanadi, u xizmatni qayta ishlash jarayonida iste'mol qilinadi.

Iqtisodiy adabiyotlarda shunday yondashuv ishlab chiqilganki, unga ko'ra, natijasi tovarlarda mujassamlangan xizmatlar moddiy (ishlab chiqarish) xizmatlar deb ataladi. Moddiy natija qoldirmaydigan xizmatlar esa nomoddiy (ishlab chiqarishdan tashqari) xizmatlar deyiladi. Ikkinchisi, qoida tariqasida, fuqarolarning shaxsiy ehtiyojlarini (shaxsiy xizmatlar deb ataladigan) qondirishga qaratilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

"Xizmat muayyan iqtisodiy samara yaratadi" va aytilganlarning davomi sifatida xizmatning ijtimoiy munosabatlar tizimidagi o'rnini "mulk munosabatlarining elementi" sifatida belgilash mumkin. Chunki xizmat narsa kabi mehnat mahsulining ma'lum bir shakli bo'lib, tovarning barcha xususiyatlariga ega". Demak, ma'lum darajada bu atamaning etimologik ma'nosidan kelib chiqib, xizmat narsa ko'rinishida emas, balki faoliyat ko'rinishida taqdim etiladigan foyda bo'lib xizmat ko'rsatishning o'zi kutilgan natijani yuzaga keltiradi, degan fikrni aytish mumkin.

Aytilganlarning to'g'riligiga bahslashmasdan shuni ta'kidlashni istardimki, iqtisodiy adabiyotlarda xizmat maqsadli faoliyat, mehnatning foydali samarasi, ya'ni har qanday tovar kabi mehnatning o'zi ta'minlaydigan maxsus iste'mol qiymati. Bunday holda, mehnatning iste'mol qiymati "xizmatlar" nomini oladi. "Mehnat bu erda narsa sifatida emas, balki faoliyat sifatida xizmat qiladi." Bu xizmat ishdan tubdan farq qiladi, uning natijasi aniq natijadir. Narsa moddiy ishlab chiqarish mahsuli, inson mehnatining moddiy asos bilan qo'shilishi natijasi ekanligini hisobga olsak, bu yerda iste'mol qiymati shaxsdan ajralib turadi, mustaqil va undan mustaqil holda mavjud bo'ladi. Xizmat ko'rsatishda, qoida tariqasida, mehnat faoliyatining moddiylashtirilgan

natijasi bo'lmaydi va qiymat moddiylashtirilgan natija bilan emas, balki faoliyatning o'zi, jarayon bilan ifodalanadi.

Xizmat ko'rsatish sohasi juda xilma-xildir. Xizmat ko'rsatish sohasi tijorat sektorining muhim qismini tashkil etadi: aviakompaniyalar, banklar, kompyuter kompaniyalari, sug'urta, yuridik firmalar, konsalting firmalari, tibbiyot muassasalari va ko'chmas mulk kompaniyalari. Xizmatlarni ishlab chiqarishda davlat va notijorat tashkilotlari ham ishtirok etadi.

Xizmat ko'rsatish sohasidagi alohida sektorni xizmat ko'rsatish tashkilotlari egallaydi. Ular, shuningdek, bank, sug'urta, telekommunikatsiya va mehmonxonalar kabi sohalardagi yirik xalqaro korporatsiyalardan tortib, maishiy xizmat ko'rsatish va umumiy ovqatlanish kabi kichik, mahalliy korxonalarigacha turlicha.

Sotish uchun ishlab chiqarilgan har qanday mehnat mahsuloti tovar hisoblanadi. Demak, turli bozorlarda sotiladigan xizmatlar mustaqil va juda xilma-xil tovarlar guruhi sifatida harakat qiladi.

Xizmatning mahsulot sifatidagi asosiy roli mijozlarning ehtiyojlarini qondirish qobiliyatidadir. Xizmat va jismoniy mahsulot o'rtasidagi asosiy farq quyidagicha:

Har qanday xizmat - bu jarayon. Jarayon atamasidan foydalanish o'z tabiatiga ko'ra jarayon bo'lolmaydigan xizmatlar va jismoniy tovarlarni farqlash imkonini beradi. Odamlar xizmatlarning ajralmas qismidir. Ishlab chiqarish, etkazib berish va iste'mol qilish jarayonlari bir vaqtning o'zida sodir bo'ladi.

Filipp Kotlarning so'zlariga ko'ra, xizmat - bu bir tomon boshqasiga taklif qilishi mumkin bo'lgan, asosan nomoddiy bo'lgan va hech narsa sotib olishga olib kelmaydigan har qanday faoliyat yoki foyda. Xizmatlarni ishlab chiqarish ularning moddiy ko'rinishidagi tovarlar bilan bog'lanishi yoki bo'lmasligi mumkin. Xizmatlarni ishlab chiqarish ularning moddiy ko'rinishidagi tovarlar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Xizmatlar ko'pincha moddiy qadriyatlarni yaratmaydigan foydali faoliyatning barcha turlarini o'z ichiga oladi, ya'ni. Muayyan faoliyatni xizmat sifatida tasniflashning asosiy mezonini bu sohada ishlab chiqarilgan mahsulotning nomoddiy xususiyatidir. Xizmat turlari nihoyatda xilma-xildir: ular sanoat xarakteriga ega bo'lishi yoki shaxsiy ehtiyojlarni qondirishi mumkin, malakasiz bo'lishi mumkin yoki ijrochilarning juda yuqori malakasini talab qilishi mumkin. Ba'zi xizmatlar katta kapital qo'yilmalarni talab qiladi, masalan: havo transporti, boshqalari kichik boshlang'ich kapital bilan amalga oshirilishi mumkin, ammo xodimlarning yuqori professionalligi bilan ajralib turadi, masalan, yuridik. maslahatlar, tibbiy xizmat.

Xizmatlarning xilma-xilligiga qaramay, ularni bir necha guruhlarga birlashtirish mumkin.

Xizmat guruhlari

Xizmat turlari	Xizmatlar	
Ishlab chiqarish	Uskunalarni muhandislik, lizing, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash	
Tarqatish	Savdo, transport, aloqa	
Professional	Banklar, sug'urta, moliyaviy, konsalting, reklama va boshqalar.	
Iste'molchi	Maishiy va dam olish bilan bog'liq xizmatlar	
Ommaviy	Televidenie, radio, ta'lim, madaniyat	
Biznes va professional	Savdo, transport, aloqa, banklar, sug'urta, moliyaviy, konsalting	
Uy hayvonlarini parvarish qilish xizmatlari	davolash, oziqlantirish, yurish, hayvonlar uchun mehmonxonalar	

Bundan tashqari, dunyoda xizmat ko'rsatish sohasini diversifikatsiya qilish tendentsiyasi mavjud bo'lib, unda ilgari alohida xizmat ko'rsatishning ko'plab turlari bitta kompaniya doirasida birlashtirilmoqda. Ularning to'liq assortimenti taklif etiladi, bu kompaniyaning raqobatbardoshligini oshiradi va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflarni kamaytiradi. Shunday qilib, bank, birja va vositachilik xizmatlari yagona moliyaviy xizmatlar majmuasiga birlashadi. Yoki, masalan, transport bilan

shug'ullanuvchi kompaniya ichida hayot va yukni sug'urtalash, pochta jo'natmalari, turizm kabi turli xizmatlarning kombinatsiyasi mavjud.

Bozor va nobozor xizmatlarini takror ishlab chiqarish asoslari tobora kengayib bormoqda. Shu bilan birga, bozor xizmatlari xizmatlarning umumiy hajmining tobora muhim qismini egallab bormoqda.

Xalqaro statistik ma'lumotlarga ko'ra, xorijiy investitsiyalarning 40 foizdan ortig'i xizmat ko'rsatish bozorini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'lib, bu iqtisodiyotning ushbu tarmog'ining rivojlanish istiqbollari dolzarbligi, manfaatdorligi va qarashlarini tasdiqlaydi.

Xizmat ko'rsatish sohasi korxonalar, tashkilotlar va jismoniy shaxslar tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarning turli turlarini takror ishlab chiqarishni o'z ichiga olgan jamlangan umumiy toifadir.

Xizmat ko'rsatish sohasining iqtisodiyotdagi roli va ta'sirining ortib borishi xizmatlarni tasniflash va xizmat ko'rsatish sohasini tartibga solish darajalarini aniqlash bo'yicha tadqiqotlarni talab qildi.

Hozirgi vaqtda xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotning istiqbolli va jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. U keng ko'lamli faoliyatni qamrab oladi: savdo va transportdan tortib moliyalashtirish, sug'urta va barcha turdagi vositachilik. Mehmonxonalar va restoranlar, kirxonalar va sartaroshxonalar, ta'lim va sport muassasalari, sayyohlik agentliklari, radio va televidenie stansiyalari, konsalting firmalari, tibbiyot muassasalari, muzeylar, teatrlar va kinoteatrlar xizmat ko'rsatish sohasiga kiradi. Deyarli barcha tashkilotlar u yoki bu darajada xizmatlar ko'rsatadi.

Oxirgi yigirma yillikda xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotning eng jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo'ldi. Ba'zi ma'lumotlarga ko'ra, 1990 yildan 1996 yilgacha bo'lgan davrda jahon yalpi ichki mahsulotining (yalpi ichki mahsulot) o'rtacha yillik o'sish sur'ati 2,2 foizni tashkil etgan holda, ushbu davrda xizmat ko'rsatish sohasi uchun ushbu ko'rsatkichning qiymati 3 foizdan ortiqni tashkil etdi. Bundan tashqari, iqtisodiy rivojlangan mamlakatlar guruhi bo'yicha tegishli ko'rsatkichlarda eng yuqori dinamika kuzatildi, ular uchun xizmatlar sohasida yalpi ichki mahsulotning o'rtacha yillik o'sish sur'ati ushbu davrda 5,7 foizni tashkil etdi va mahsulot ishlab chiqarishdagi YaIMning o'sish sur'atlaridan (2,3 foiz) sezilarli oshib ketdi. Dunyoning aksariyat mamlakatlarida xizmatlar ishlab chiqarishning jadallashgan dinamikasi, birinchi navbatda, ularning oraliq va yakuniy iste'moli hajmining oshishi bilan belgilandi. Natijada jahon iqtisodiyotida xizmat ko'rsatish va servis sohasining yalpi

ichki mahsulotdagi ulushi barqaror o'sib bormoqda, bu hozirgi vaqtda uning umumiy hajmining 70 foizdan ortig'ini tashkil etadi va mahsulot ishlab chiqarish sohasi ulushidan sezilarli darajada oshadi.

Xulosa

Hozirgi vaqtda xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotning istiqbolli va jadal rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. U keng ko'lamli faoliyatni qamrab oladi: savdo va transportdan tortib moliyalashtirish, sug'urta va barcha turdagi vositachilik.

Mehmonxonalar va restoranlar, kirxonalar va sartaroshxonalar, ta'lim va sport muassasalari, sayyohlik agentliklari, radio va televidenie stansiyalari, konsalting firmalari, tibbiyot muassasalari, muzeylar, teatrlar va kinoteatrlar xizmat ko'rsatish sohasiga kiradi. Deyarli barcha tashkilotlar u yoki bu darajada xizmatlar ko'rsatadi.

Rivojlangan mamlakatlar amaliyoti shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish murakkablashib, bozor tovarlar bilan to'yingan sari xizmatlarga talab ham oshib boradi.

Shunday qilib, xizmatlarni iste'mol qilish bevosita inson ehtiyojlari - ijtimoiy ehtiyojlarni qondirish bilan bevosita bog'liq.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Gribov V.D. Xizmat ko'rsatish sohasidagi biznes. - M.: MEGU nashriyoti, 1994 yil.
2. Jiltsov E.N. Xizmat ko'rsatish sohasida iqtisodiy mexanizm asoslari. - M.:
3. Moskva davlat universiteti nashriyoti, 1995 yil.
4. Ivanov N.N. Xizmat ko'rsatish sohasida menejment. Darslik. - SPb.: SPbSUEF nashriyoti, 2002 yil.
5. Ijtimoiy sohadagi tijorat va notijorat faoliyati. - M.: Fan, 1995 yil.
6. Xizmat ko'rsatish sohasida menejment. - M.: Luch, 1995 yil.
7. Mage E. Sotishdan keyingi xizmat. "Biznes Fransiya" seriyasi. - M.: Taraqqiyot, 1993 yil.

8. Pesotskaya E. B. Xizmatlar marketingi. - SPb.: SPbSUEF nashriyoti, 1997 yil.

9. Sofina T.N. Xizmatlar: Bozor iqtisodiyotidagi o'zgarishlar. - Sankt-Peterburg, SPbSUEF nashriyoti, 1999 yil.

Allbest.ru saytida e'lon qilingan

O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHINING DEMOGRAFIK XUSUSIYATLARI

Safaraliyev Shoakbar Farhod o'g'li

Anatatsiya:

Ushbu tezisda O'zbekistonda mehnat bozori rivojlanishi, demografik xususiyatlar, mamlakatning iqtisodiy o'sishi, ta'lim tizimi, kasb-hunar sohasining rivojlanishi va inson manfaatlarini ta'minlash jarayoni haqida qisqacha ma'lumot berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, demografiya, aholi bandligi, ta'lim, qonunchlik.

O'zbekistonda mehnat bozori rivojlanishi davrida demografik xususiyatlarning o'zgarishi katta ahamiyatga ega. Bu o'zgarishlar, mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini, ta'lim, kasb-hunar sohasini va inson manfaatlarini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Aholi bandligiga ko'maklashish dasturlarini samaradorligini oshirish, mehnat bozorini aktivlash bo'yicha dasturlarni o'zaro muvofiqlashtirish va mehnatga layoqatli aholini qo'llab quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Aholini qulay shart-sharoitga ega bo'lgan rasmiy ish bilan bandligini ta'minlash maqsadida "O'zbekiston Respublikasining 2021-2030 yillarda aholi bandligiga ko'maklashish strategiyasi" ishlab chiqildi. Joriy etilgan strategiyadan ko'zlangan natijalarga erishish 2030-yilgacha bo'lgan davrda barqaror rivojlanish milliy maqsadi va munosib ish bilan bandlikni oshirish asosida barqaror iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan barcha islohotlarning tub maqsadi-bu inson manfaatlarini, farovonligini, munosib turmush darajasini ta'minlash hisoblanadi. Bu esa, o'z navbatida davlat tomonidan aholining samarali ish bilan band bo'lishiga barcha shart-sharoitlarni yaratib berishi, shu jumladan, tadbirkorlar uchun qulay biznes yuritish muhiti, investitsiya, soliq siyosati, shaffoflik, sud-huquq tizimining adolatli bo'lishi kabi omillarga bog'liq. Chunki mamlakatimizda yaratilayotgan ish o'rinlarining katta qismi xususiy sektor hissasiga to'g'ri keladi. Iqtisodiyotning taraqqiyoti kichik va o'rta biznesning rivojlanishi bilan bog'liq. XXI-asrda dunyo bo'ylab iqtisodiy taraqqiyot uchun inson kapitali muhim omil bo'lib, uni rivojlantirish, ta'limning sifatini oshirish, mutaxassislarni tayyorlash har qanday mamlakat oldida turgan dolzarb vazifa hisoblanadi. Hozirgi davrda dunyo bo'yicha yetakchi davlatlar tajribasi faqat inson kapitalini to'laqonli rivojlantirish orqali iqtisodiy rivojlanishga erishish mumkinligini ko'rsatmoqda.

O'zbekistonda mehnat bozori rivojlanishini ta'minlashda demografik xususiyatlar muhim ahamiyatga ega:

- mehnat qonunchiligi;
- ishga layoqatli aholi;
- ta'lim;
- mehnat bozori;
- mehnat bozorining rivojlanishi.

O'zbekistonda mehnat bozori rivojlanishini ta'minlashda muhim demografik xususiyatlar to'g'risida sharoitdan hamda vaziyatdan kelib chiqqan holda ya'na ko'plab misollar keltirish mumkin.

Mehnat qonunchiligi- O'zbekiston Respublikasida mehnatga oid munosabatlar mehnat to'g'risidagi qonunchilik, jamoa kelishuvlari, shuningdek jamoa shartnomalari va boshqa lokal normativ hujjatlar bilan tartibga solinadi.¹

Ishga layoqatli aholi- O'zbekistonda mamlakat aholisining mehnatga layoqatli yoshdagi qismi, iqtisodiy resurslarning tarkibiy unsuri; 16 yoshdan 55 yoshgacha bo'lgan ayollar, 16 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan erkaklar mehnat resurslariga kiritiladi.

Ta'lim-mehnat resurslari soni miqdoriy ifoda bo'lsa, mehnat yoshidagi aholining bilim saviyasi, malakasi, kasbiy mahorati va ishbilarmonligi uning sifatini yaratadi. Shundan kelib chiqqan holda mamlakatda yetuk mutaxassis kadrlarni tayyorlash uchun ta'limga alohida e'tibor berish zarur. Bugungi kunda esa O'zbekistonda ta'lim sohasi katta o'zgarishlar olib borilmoqda.

Mehnat bozori- ish kuchi oldi-sotdi qilinadigan bozor. Mehnat bozorining ishtirokchilari ishga yollovchilar, ishga yollanuvchilar va ular o'rtasidagi turli vositachilar hisoblanadi. Turli vositachi firmalar, tashkilotlar va agentliklar mehnat bozorining infratuzilmasini tashkil etadi. Ish kuchi maxsus tovar sifatida uning sohibi tomonidan bozorga taklif etiladi. O'zbekistonda aholini rasmiy ish bilan taminlash maqsadida davlat tomonidan ichki va tashqi mehnat bozorlariga ishchilarni yetkazib berish uchun firmalar, tashkilotlar va agentliklar tashkil etilgan.

Mehnat bozorining rivojlanishi-O'zbekistondagi mehnat bozori rivojlanishi regional tartibda amalga oshiriladi. Hududlar o'rtasidagi farq va tajribani hisobga olgan holda, har bir hududda o'ziga hos iqtisodiy yangilanishlar hamda mehnat bozorlari yanada rivojlantirilmoqda.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, bu faktlar asosida, O'zbekistondagi mehnat bozori rivojlanishining demografik xususiyatlari bo'yicha qisqacha ma'lumotga ega

¹ O'zbekiston respublikasining mehnat kodeksi 1-modda

bo'lish mumkin. Bu demografik xususiyatlar O'zbekistondagi mehnat bozori rivojlanishining muhim komponentlarini tashkil etadi. Har birini o'zining o'zgarishlarni tahlil qilish va ularga mos keluvchi siyosatlar hamda strategiyalar olib borish rivojlanish jarayonini mustahkamlashda muhimdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi mehnat kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika Qo'mitasi.
3. Sh.R.Xolmo'minov Mehnat bozori iqtisodiyoti Toshkent–2021
4. Xalqaro Mehnat Tashkiloti: Trade and decent work: Handbook of assessment methodologies

BILINGUALISM AND ITS INFLUENCE ON COGNITIVE PROCESSES, PERSONALITY

Khayitmuratova Yulduz Iskandarovna

3rd year student of Renaissance University of Education

Foreign language and literature [English language] faculty, Tashkent

Abstract: This thesis analyzes the psychological processes of learning several languages and the influence of bilingualism on personality. The main purpose of the study is to identify the role of bilingualism in cognitive and psychological development, as well as psychological changes occurring during language learning. The paper analyzes the influence of bilingualism on personality in terms of cognitive flexibility, stress management, and social interaction.

Keywords: Cross-cultural, behavior and customs, semantic barriers, grammatical and syntactic differences, Intercultural competence, interactive learning, empathy

Bilingualism, or the ability to speak two or more languages, has a significant impact on a person's personality and psychological development. While there are pros and cons to learning and using multiple languages, it can lead to improved cognitive abilities and psychological flexibility.

One positive aspect of bilingualism is the increased **cognitive flexibility** it provides. Bilingual individuals are better able to adapt to new situations and think creatively when faced with challenges. This is because language control involves the brain's two language systems working together, which enhances overall brain function. As a result, bilinguals are more successful at problem-solving and making decisions.

Another benefit of bilingual education¹ is that it **promotes brain plasticity, or the brain's capacity for change and adaptation**. This means that bilingual individuals have a higher level of cognitive flexibility and can learn new skills more easily. They are also more resilient in the face of challenges and can recover from setbacks faster.

Overall, bilingualism has a positive impact on **psychological development**², leading to enhanced cognitive abilities and improved mental resilience. It is important to note, however, that there are also some challenges associated with bilingualism,

¹ **The cognitive benefits of learning English in a bilingual society.** Denglish Docs. 2024

² 10 Amazing Benefits of Being Bilingual. Anders Norén. // <https://bilingualkidspot.com/2017/05/23/benefits-of-being-bilingual/>

such as potential language confusion and difficulties in maintaining proficiency in both languages. Another positive effect of being bilingual is that it can promote the development of **creative thinking abilities in a person**. People who are bilingual often show better results in creating new ideas, as they can combine the unique styles and perspectives of different cultures and languages. This can lead to more innovative and original thinking.

Bilingualism also enhances logical thinking skills, as it requires the ability to analyze language structures and see problems from different angles. This can help people become more flexible thinkers and problem solvers.

From a psychological perspective, knowing several languages and being able to communicate with people from different cultures can help reduce stress. It can also help people better cope with social and psychological challenges. Bilinguals are often less sensitive to stress, which can help them navigate difficult social interactions more effectively. **Communicating with others in different languages** can also help maintain emotional stability during stressful times.

However, there are some disadvantages to bilingualism³. One of them is the **cognitive load**, which can be overwhelming for some people. Knowing several languages requires the brain to manage them separately, which can lead to confusion and incorrect processing of information. For example, it can be difficult to choose the right word or language to use in certain situations.

Another **challenge of bilingualism is the difficulty in switching between languages⁴**. This can cause mixing of languages and incorrect combinations, especially if the person is not experienced in using both languages simultaneously. This situation can cause stress and feelings of incompetence as the person tries to use language accurately.

Effective pedagogical approaches and stress management techniques are essential for mitigating the psychological and personal consequences of bilingualism and minimizing its negative impacts. These methods not only enhance the language learning experience, but also promote the socio-psychological benefits of bilingualism.

Effective pedagogical approaches play a significant role in overcoming psychological and cognitive barriers to language learning in the context of teaching

³ Билингвизм: счастье или проклятье? Bilingualism: blessing or curse? УДК 81-11. Трубловская А.В. Россия, г. Москва

⁴ **Key Advantages and Disadvantages of Being Bilingual**. Torri Myler // <https://omniqdot.com/language/articles/bilingualadvantages.htm>

bilingualism. In this respect, it is advisable to adopt **a communicative approach and differential approaches**⁵.

- ✓ **Communicative approach:** it is important to explain to students how language is used in everyday life, and not just in a theoretical way. This approach makes the process of learning a language natural and effective, reduces stress, and increases an individual's participation in social communication.
- ✓ **Differential approach:** each student has different learning styles, and individual needs and psychological states differ in the process of learning the language. Therefore, it is necessary to take a differential approach in education, that is, to combine different techniques in teaching the language, in accordance with the abilities of students. For example, some students prefer to learn through visual materials, while others better assimilate through listening or practical activities.

Stress management is essential for facilitating the language learning process. The use of **mindfulness, meditation, relaxation techniques, and cognitive behavioral therapy** can effectively improve the psychological state of learners.

Mindfulness techniques, which teach students how to remain focused in stressful situations and remain calm through meditation, enhance the effectiveness of language learning. This method can help people studying bilingualism eliminate uncertainty about communication or language choice, as it helps them stay calm and focused.

Relaxation Techniques: These techniques help reduce brain stress and improve the effectiveness of language learning significantly. For example, breathing deeply, relaxing muscles, and listening to soothing music can help control stress.

Cognitive behavioral therapy is a method that aims to make cognitive and behavioral changes. It can be beneficial for people who are studying bilingualism. This type of therapy helps students recognize their negative thoughts and replaces them with positive, constructive thoughts. CBT also helps to manage anxiety and discomfort that may arise when learning a new language, making it easier to acquire new skills.

In summary, The influence of bilingualism on the process of acquiring knowledge has many positive aspects, but there is also a negative one. Therefore, in the development of bilingualism, teachers and educators must provide students with effective ways to learn the language, develop intercultural skills and provide

⁵ Софронова, О. О. Bilingualism: the influence of the first foreign language on acquiring the second foreign language. 2021. — № 35 (377) С. 69-76.

psychological support. These approaches contribute to the cognitive and personal development of cognitive individuals and increase their success in language acquisition.

The use of effective pedagogical methods and stress management techniques in teaching bilingualism not only helps with language learning, but it also reduces the negative psychological consequences.

REFERENCES:

1. The cognitive benefits of learning English in a bilingual society. Denglisch Docs. 2024
2. 10 Amazing Benefits of Being Bilingual. Anders Norén. // <https://bilingualkidspot.com/2017/05/23/benefits-of-being-bilingual/>
3. Билингвизм: счастье или проклятье? Bilingualism: blessing or curse? УДК 81-11. Трубловская А.В. Россия, г. Москва
4. Key Advantages and Disadvantages of Being Bilingual. Torri Myler // <https://omniglot.com/language/articles/bilingualadvantages.htm>
5. Софронова, О. О. Bilingualism: the influence of the first foreign language on acquiring the second foreign language. 2021. — № 35 (377) С. 69-76.

MEHNAT RESURLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH - BOZOR IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHIDA MUHIM OMIL SIFATIDA

Bo`ronov Shavkat Xudoyshekurovich
– **mustaqil tadqiqotchi**

Annotatsiya: Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining roli markaziy ahamiyatga ega. Ushbu maqola mehnat kuchi samaradorligi, ishchi kuchining ta`lim va malakasi, ishchi talab va taklifi, mehnat bozorining tuzilishi va uning iqtisodiy o`shishga ta`siri haqida tahlil qiladi. Shuningdek, innovatsiyalar va mehnat resurslarining o`zaro aloqasi ko`rib chiqiladi.

Kalit so`zlar: Mehnat resurslari, bozor iqtisodiyoti, ishchi kuchi, samaradorlik, ta`lim, malaka, mehnat bozori, talab, taklif, innovatsiyalar

Kirish. Bozor iqtisodiyoti zamonaviy dunyo iqtisodiyotining asosiy shakllaridan biri bo`lib, uning samarali ishlashi uchun resurslarning, xususan mehnat resurslarining optimal taqsimlanishi va boshqarilishi muhim ahamiyatga ega. Mehnat resurslari – inson kuchi – har qanday iqtisodiyotning yuragi hisoblanadi, chunki u ishlab chiqarish jarayonlarining asosiy omilidir. Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining roli yanada muhimlashadi, chunki raqobatning kuchayishi, texnologik o`zgarishlar va globalizatsiya kabi omillar ishchi kuchining samaradorligi va malakasi talablarini oshiradi.

Avvalo, bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining samaradorligi bevosita iqtisodiy o`shishga ta`sir ko`rsatadi. Ishchi kuchining yuqori samaradorligi va malakasi ishlab chiqarish jarayonlarining optimallashtirilishiga, mahsulot va xizmatlarning sifatining oshishiga olib keladi. Bu esa kompaniyalar va tashkilotlar uchun raqobatbardosh afzallik yaratadi, ularning bozorda o`z o`rnini mustahkamlashiga yordam beradi.

Ikkinchidan, bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat bozori doimiy ravishda o`zgarib turadi. Texnologik inqiloblar, avtomatlashtirish va sun`iy intellektning rivojlanishi ishchi kuchining talab va taklifini qayta shakllantiradi. Bu o`zgarishlar mehnat resurslarining moslashuvchanligini va yangi malakalarni o`zlashtirish qobiliyatini talab qiladi.

Uchinchidan, ta`lim va malaka oshirish mehnat resurslarining samaradorligini oshirishda muhim rol o`ynaydi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishchi kuchining yuqori malakasi va professional tayyorgarligi kompaniyalarning innovatsion imkoniyatlarini

kengaytiradi, ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligini oshiradi va yangi mahsulotlar hamda xizmatlarni yaratishga zamin yaratadi.

Bundan tashqari, innovatsiyalar mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi ahamiyatini yanada oshiradi. Innovatsion faoliyatning rivojlanishi yangi ish joylari va kasblarning paydo bo`lishiga olib keladi, shu bilan birga mavjud ish joylarining samaradorligini oshiradi. Innovatsion kompaniyalar yuqori malakali va ijodkor ishchi kuchini talab qiladi, bu esa mehnat resurslarining sifatini va qobiliyatlarini yanada oshirishni talab qiladi.

Texnologik o`zgarishlar va yangi ishlab chiqarish usullari ishchi kuchining malakalarini yangilashga, ularni yangi vazifalar va rollarga moslashtirishga imkon beradi, bu esa mehnat resurslarining bozor ehtiyojlariga tezkor va samarali javob berishini ta`minlaydi. Shuningdek, demografik o`zgarishlar mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi rolini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Aholi tarkibidagi o`zgarishlar, yosh va ishchi kuchining tarkibi iqtisodiyotning turli sohalarida mehnat resurslarining taqsimlanishiga ta`sir ko`rsatadi. Yosh avlodning ta`lim darajasi va kasbiy tayyorgarligi yuqori bo`lishi, ishchi kuchining innovatsion va raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan birga, aholi sonining kamayishi yoki o`sishi mehnat resurslarining taqsimlanishiga va iqtisodiyotning turli sektorlarida talab va taklifning o`zgarishiga olib keladi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining roli iqtisodiyotning samarali ishlashi va barqaror rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu mavzu bo`yicha olib borilgan tadqiqotlar mehnat resurslarining iqtisodiy o`shishga, innovatsiyalar rivojlanishiga va jamiyatning umumiy farovonligiga qanday ta`sir ko`rsatishini tahlil qilishga qaratilgan. Adabiyotlarda mehnat resurslari, ularning ta`lim va malaka darajasi, ishchi kuchining samaradorligi, mehnat bozori dinamikasi va innovatsiyalar bilan o`zaro aloqasi kabi jihatlar keng yoritilgan. Bir qator iqtisodiy nazariyotchilar mehnat resurslarini iqtisodiyotning asosiy omillaridan biri sifatida ko`rib chiqishgan. Masalan, Adam Smitning asarlarida mehnatning ishlab chiqarish jarayonidagi muhim o`rni va uning iqtisodiy o`shishga ta`siri haqida keng tushuncha berilgan. Smitga ko`ra, mehnat resurslari iqtisodiy mahsulotning yaratilishida bevosita ishtirok etadi va ularning samaradorligi iqtisodiy samaradorlikning asosiy ko`rsatkichidir.

Shuningdek, John Maynard Keynesning ishchilar va kapital o`rtasidagi munosabatlarni tahlil qilishi mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi roli haqida chuqurroq tushunchalar beradi. Keynesning nazariyalariga ko`ra, mehnat bozorining samarali ishlashi iqtisodiy barqarorlik va ishsizlik darajasini belgilaydi. Uning fikricha, hukumatning iqtisodiy siyosati mehnat resurslarini samarali taqsimlash va ishchi kuchining malakasini oshirish orqali iqtisodiy o`shishni rag`batlantirishi mumkin.

Zamonaviy adabiyotda mehnat resurslarining malaka va ta'lim darajasi iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir ko'rsatishi haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud.

Gary Beckerning inson kapitali nazariyasi mehnat resurslarining ta'lim va malaka oshirish orqali iqtisodiy samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydi.

Beckerga ko'ra, ta'lim va kasbiy rivojlanish mehnat resurslarining ishlab chiqarish qobiliyatini oshiradi, bu esa iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mehnat bozori dinamikasi va uning iqtisodiy o'sishga ta'siri haqida olib borilgan tadqiqotlar ham muhim ahamiyatga ega. Mehnat bozori talab va taklif qonunlari, ishchi kuchining migratsiyasi, ish o'rinlarining yaratilishi va yo'qolishi kabi omillar mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi roli haqida chuqur tushunchalar beradi.

Bu borada, Milton Friedmanning erkin bozor iqtisodiyoti nazariyasi mehnat bozori erkinligi va raqobatbardoshlik orqali mehnat resurslarining samarali taqsimlanishini ta'kidlaydi. Innovatsiyalar va mehnat resurslarining o'zaro aloqasi ham adabiyotda keng tahlil qilingan mavzulardan biridir. Joseph Schumpeterning innovatsiyalar nazariyasi mehnat resurslarining yangi texnologiyalar va innovatsion jarayonlarda qanday rol o'ynashini ta'riflaydi.

Schumpeterga ko'ra, innovatsiyalar mehnat resurslarining qobiliyatlarini kengaytiradi va ularni yangi vazifalar va rollarga moslashishga undaydi, bu esa iqtisodiy o'sishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Mehnat resurslarining globalizatsiya va texnologik o'zgarishlar kontekstidagi roli ham zamonaviy adabiyotda keng o'rganilgan. Globalizatsiya jarayonlari ishchi kuchining xalqaro harakati, ko'p millatli kompaniyalar faoliyati va mehnat bozori talabining global o'lchamda tahlil qilinishi mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi o'zgaruvchanligini ko'rsatadi. Texnologik inqiloblar, avtomatlashtirish va sun'iy intellektning rivojlanishi mehnat resurslarining moslashuvchanligini va yangi malakalarni o'zlashtirish qobiliyatini oshirishga majbur qiladi.

Shuningdek, demografik o'zgarishlar mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi rolini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Yosh avlodning ta'lim darajasi va kasbiy tayyorgarligi, aholi tarkibidagi o'zgarishlar va ishchi kuchining tarkibi mehnat resurslarining taqsimlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Bu borada, bir qator tadqiqotlar yosh avlodning innovatsion qobiliyatlari va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri haqida chuqur tahlillar o'tkazgan.

Innovatsion faoliyatning rivojlanishi yangi ish joylari va kasblarning paydo bo'lishiga olib keladi, shu bilan birga mavjud ish joylarining samaradorligini oshiradi. Innovatsion kompaniyalar yuqori malakali va ijodkor ishchi kuchini talab qiladi, bu esa mehnat resurslarining sifatini va qobiliyatlarini yanada oshirishni talab qiladi. Texnologik o'zgarishlar va yangi ishlab chiqarish usullari ishchi kuchining

malakalarini yangilashga, ularni yangi vazifalar va rollarga moslashtirishga imkon beradi, bu esa mehnat resurslarining bozor ehtiyojlariga tezkor va samarali javob berishini ta'minlaydi.

Demografik o'zgarishlar ham mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi rolini shakllantirishda muhim omil sifatida ko'rib chiqildi. Aholi tarkibidagi o'zgarishlar, yosh va ishchi kuchining tarkibi iqtisodiyotning turli sohalarida mehnat resurslarining taqsimlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Yosh avlodning ta'lim darajasi va kasbiy tayyorgarligi yuqori bo'lishi, ishchi kuchining innovatsion va raqobatbardoshligini oshiradi. Shu bilan birga, aholi sonining kamayishi yoki o'sishi mehnat resurslarining taqsimlanishiga va iqtisodiyotning turli sektorlarida talab va taklifning o'zgarishiga olib keladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, mehnat resurslarining samarali boshqarilishi, ta'lim va malaka oshirish tizimlarini takomillashtirish, innovatsion faoliyatni rivojlantirish va demografik o'zgarishlarga moslashish bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy muvaffaqiyatga erishishning kalit omillari sifatida ta'kidlanadi. Mehnat resurslarini boshqarishda ilg'or strategiyalarni qo'llash, ishchi kuchining malakasini oshirish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish orqali iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlash mumkin.

Shuningdek, tadqiqotda aniqlangan muammolar va imkoniyatlar asosida bir qator tavsiyalar ishlab chiqildi. Mehnat resurslarini boshqarish bo'yicha strategiyalarni takomillashtirish, ta'lim tizimini bozor ehtiyojlariga moslashtirish, malaka oshirish dasturlarini kengaytirish va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy samaradorlikni oshirishga qaratilgan. Bu tavsiyalar iqtisodiy siyosatni shakllantirishda, ishchi kuchini rivojlantirishda va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar sifatida mehnat resurslarining digitalizatsiya va avtomatlashtirish jarayonlaridagi roli, ishchi kuchining qayta tayyorlash va kasbiy rivojlanish strategiyalari, hamda mehnat resurslarining ekologik va ijtimoiy barqarorlikka ta'siri kabi mavzularni o'rganish tavsiya etiladi. Bu yo'nalishlar bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining roli va uning iqtisodiy o'sishga ta'siri haqida yanada chuqurroq va keng qamrovli tushunchalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarining roli iqtisodiy tizimning asosiy omillari qatoriga kiradi. Mehnat resurslarining samaradorligi, malakasi, ta'lim darajasi va innovatsion qobiliyatlari iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda bevosiz ahamiyatga ega. Shu sababli, mehnat resurslarini samarali boshqarish, ta'lim va malaka oshirish tizimlarini takomillashtirish,

innovatsion faoliyatni rivojlantirish va demografik o'zgarishlarga moslashish bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy muvaffaqiyatga erishishning kalit omillaridir. Ushbu tadqiqot mehnat resurslarining bozor iqtisodiyotidagi rolini yanada chuqurroq o'rganish va iqtisodiy siyosatni shakllantirishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Becker, G. S.** (1964). Inson kapitali: ta'limga oid nazariy va empirik tahlil. Chicago: University of Chicago Press.
2. **Friedman, M.** (1962). Kapitalizm va ozodlik. Chicago: University of Chicago Press.
3. **Jahon Banki.** (2023). Mehnat bozori va iqtisodiy o'sish. Washington, D.C.: Jahon Banki Nashri.
4. **Keynes, J. M.** (1936). Umumiy nazariya: bandlik, foiz va pul. London: Macmillan.
5. **OECD.** (2022). Bozor iqtisodiyotida mehnat resurslari. Paris: OECD Publishing.
6. **Schumpeter, J. A.** (1942). Kapitalizm, sotsializm va demokratiya. New York: Harper & Brothers.
7. **Smith, A.** (1776). Boylikning Asosi. London: W. Strahan and T. Cadell.
8. **O'zbekiston Respublikasi Statistik Byurolari.** (2024). Mehnat resurslari va iqtisodiy ko'rsatkichlar. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi hukumat nashri.
9. **Aliyev A.** (2021). Mehnat resurslarining iqtisodiy o'sishga ta'siri. Tashkent: O'zbekiston iqtisodiy universiteti nashri.
10. **Karimov L.** (2020). Globalizatsiya va mehnat bozorining rivojlanishi. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashri.
11. **Toyirov B.** (2019). Bozor iqtisodiyoti va mehnat resurslari. Toshkent: Milliy Universitet Nashri.
12. **Muzafarov R.** (2022). innovatsiyalar va mehnat resurslari. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti Nashri.
13. **Nurmatov S.** (2023). Mehnat bozorining dinamikasi va iqtisodiy rivojlanish. Nukus: Nukus Davlat Universiteti Nashri.
14. **Davlat statistika qo'mitasi.** (2023). Mehnat bozori haqida statistik ma'lumotlar. Toshkent: Davlat Statistika Qo'mitasi Nashri.
15. **Yunusov M.** (2021). Bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnat resurslarini boshqarish. Namangan: Namangan Davlat Universiteti Nashri.

Tavsiya etilgan qo`shimcha manbalar:

- **Jahon Iqtisodiy Forumi.** (2023). Mehnat resurslari va global iqtisodiyot. Davos: Jahon Iqtisodiy Forumi Nashri.
- **IMF.** (2022). Iqtisodiy o`shish va mehnat bozori tendensiyalari. Washington, D.C.: Xalqaro Valyuta Fondi Nashri.
- **Xudoyqulov X.** (2020). Ta`lim va mehnat resurslari. Toshkent: Ta`lim Nashri.

ATEROSKLEROZ ZAMONAVIY TEKSHIRISH USULLARI

Xalikova Nigina Ravshanovna

Email - nigina_xalikova@tues.uz

Sharafullayeva Aziza Sobirjon qizi

Email - sharafullayevaaziza@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti

Annotatsiya: Yurak qon-tomir kasalliklari hozirgi kunda inosniyat uchun juda katta havf tug'dirayotgan kasalliklardan biri bo'lib kelmoqda. Yurak qon-tomir kasalliklarining statistikasi ham hozirgi kunda o'sib borayotganligi sababli quyidagi maqolamizda yurak qon-tomir kasalliklari xususan erteroskleroz kasalligining kelib chiqish sabablari kasallikni davolash chora tadbirlari hamda kasallikni oldini olish usullari haqida batafsil ma'lumotlar berildi.

Kalit so'zlar: Ateroskleroz, yurak xuruji, miokard, EKG, statinlar , oftalmik tomirlar

Ateroskleroz -so'zma-so'z "tomirlarning qattiqlashishi" degan ma'noni anglatadi, arteriyalar devorlarining g'ayritabiiy qalinlashishi, qattiqlashishi va elastikligini yo'qotishi bilan tavsiflangan qon tomir kasalliklarining umumiy atamasi ; bu jarayon insonning a'zolari va to'qimalariga qon oqimini asta-sekin cheklaydi va ateroskleroz natijasida kelib chiqadigan sog'liq uchun jiddiy xavf-xatarlarga olib kelishi mumkin, bu aterosklerozning o'ziga xos shakli bo'lib, ularda yog'li blyashka , xolesterin va boshqa moddalar to'planishi natijasida yuzaga keladi . arteriya devorlarida (bu chekish , noto'g'ri ovqatlanish yoki ko'plab genetik omillar tufayli yuzaga kelishi mumkin).

Ateroskleroz koronar arter kasalligi (SAPR) va insultning asosiy sababi bo'lib , ko'plab genetik va atrof-muhitga ta'sir qiladi. Genetik-epidemiologik tadqiqotlar SAPR uchun genetik va genetik bo'lmagan xavf omillarining uzoq ro'yxatini aniqladi. Biroq, bunday tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oila tarixi eng muhim mustaqil xavf omilidir.

Belgilari

Aterosklerozning belgilari va belgilari kasallikdan ta'sirlangan tomirga bog'liq. Agar miya yoki oftalmik tomirlarga ta'sir etsa, serebrovaskulyar avariylar yoki vaqtinchalik ishemik xurujlarda bo'lsa , alomatlar va alomatlar to'satdan zaiflik, yuz yoki pastki oyoq-qo'llarning uyquchanligi, tartibsizlik, nutqni tushunish qiyinligi va ko'rish muammolarini o'z ichiga olishi mumkin. Agar koronar

arteriya kasalliklarida bo'lgani kabi (shu jumladan o'tkir miokard ishemiyasi yoki "yurak xuruji") koronar tomirlarga ta'sir etsa, ko'krak qafasidagi og'riqlar bo'lishi mumkin.

Patofiziologiya

Monkeberg aterosklerozi

Arteriosklerozning lezyonlari arteriyaning intima (qon tomir devorining eng ichki qatlami) hujayra chiqindilarining cho'kishi bilan to'la boshlaganida boshlanadi. Ular etuklikni boshlaganda, ular aterosklerozning turli shakllarini olishlari mumkin. Ularning barchasi arterial tomirlarning qattiqlashishi, arterial devorlarining qalinlashishi va kasallikning degenerativ tabiati kabi umumiy xususiyatlar orqali bog'langan.

- Arterioskleroz, aterosklerozdan farqli o'laroq, skleroz bo'lib, faqat kichik arteriyalar va arteriolalarga ta'sir qiladi, ular ozuqa moddalari va qonni hujayralarga olib boradi.
- Ateroskleroz arteriyalarning torayishi bo'lib, ular odatda xolesterin, yog'li moddalar, hujayra chiqindilari, kaltsiy va fibrinlardan tashkil topgan blyashka to'plamidir. Bu katta va o'rta kattalikdagi arteriyalarga ta'sir qiladi; ammo, uning joylashuvi odamdand odamga farq qiladi.
- Monkeberg aterosklerozi yoki medial kalsifik skleroz asosan qariyalarda, ko'pincha ekstremitalarning arteriyalarida kuzatiladi.
- Giperplastik: Giperplastik arterioskleroz katta va o'rta kattalikdagi arteriyalarga ta'sir qiluvchi arterioskleroz turini anglatadi.

- Gialin turi : Gialin arterioskleroz, arterial gialinoz va arteriol gialinoz deb ham ataladi, kichik arteriyalar va arteriolalarda bir hil gialinning cho'kishi natijasida yuzaga keladigan lezyonlarni anglatadi .

Diagnostika

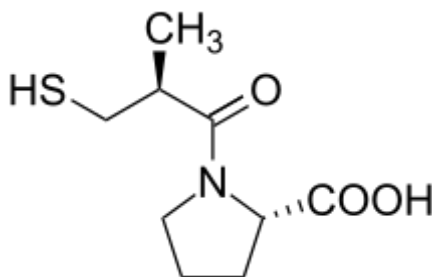

EKG

Aterosklerozga shubha qilingan shaxsning tashxisi fizik tekshiruv , qon testi , EKG va ushbu testlarning natijalariga (boshqa imtihonlar qatorida) asoslanishi mumkin.

Davolash

Davolash ko'pincha profilaktika choralari shaklida amalga oshiriladi. Tibbiy terapiya ko'pincha yuqori xolesterinni davolash uchun dorilar (masalan, statinlar , xolesterin so'rilishining inhibitörleri), yuqori qon bosimini davolash uchun dorilar (masalan, ACE inhibitörleri , angiotensin II retseptorlari blokerlari) kabi asosiy kasalliklar uchun aterosklerozning oldini olishga yordam berish uchun buyuriladi. va antiplatelet dorilar . Shuningdek, turmush tarzini o'zgartirish tavsiya etiladi, masalan, jismoniy mashqlarni ko'paytirish, chekishni to'xtatish va spirtli ichimliklarni iste'mol qilishni to'xtatish.

ACE inhibitori

Jarrohlikning turli xil turlari mavjud:

- Angioplastika va stent o'rnatish: arteriyaning to'silgan yoki toraygan qismiga birinchi navbatda kateter, so'ngra toraygan joyga kateter orqali o'tkazib yuborilgan havosi o'chirilgan balon bilan ikkinchisi kiritiladi. Shundan so'ng,

balon shishiriladi, cho'kindilarni arterial devorlarga itarib yuboradi, so'ngra arteriyaning qayta siqilishiga yo'l qo'ymaslik uchun odatda to'r trubkasi qoldiriladi.

- Koronar arteriyani aylanib o'tish jarrohligi : Ushbu operatsiya yurakka qon oqimi uchun yangi yo'l yaratadi. Jarroh koronar arteriyaga sog'lom vena bo'lagini biriktirib, uni chetlab o'tishga imkon beradi.
- Endarterektomiya : Bu toraygan yoki tiqilib qolgan arteriyadan blyashka olib tashlashning umumiy usuli.
- Trombolitik terapiya : Bu tomir ichiga pıhtı erituvchi dori orqali arteriyalar ichidagi blyashka massasini yo'q qilish uchun ishlatiladigan davolashdir.

Epidemiologiya

2008 yilda AQShda 16 million aterosklerotik yurak kasalligi va 5,8 million insult holatlari qayd etilgan . Ateroskleroz tufayli kelib chiqqan yurak-qon tomir kasalliklari, shuningdek, 2008 yilda deyarli 812 000 kishining o'limiga sabab bo'ldi, bu boshqa har qanday sabablarga qaraganda ko'proq, shu jumladan saraton . Har yili taxminan 1,2 million amerikalik yurak xurujiga duchor bo'ladi.

Tarix

Ushbu kasallikning diagnostikasi va klinik ta'siri 20-asrgacha tan olinmagan. Ko'pgina holatlar kuzatilgan va qayd etilgan va Jan Lobshteyn *arterioskleroz* atamasini kalsifikatsiyalangan arterial lezyonlarning tarkibini tahlil qilganda kiritgan.

"Arterioskleroz" nomi yunoncha *árēría* (*arēría* , arteriya) va *sēlērōkis* (*sklērōtikós* , qotib qolgan) so'zlaridan olingan.

Ma'lumotnomalar

1. ^Yuqoriga o'tish:^{a b c d e f} "Ateroskleroz qanday tashxis qilinadi? - NHLBI, NIH".www.nhlbi.nih.gov. Asl nusxadan arxivlangan. Olingan 2015-06-19 .
2. ^Yuqoriga o'tish:^{a b} "ACE inhibitörleri".MedlinePlus. Asl nusxadan arxivlangan. Olingan 2021-09-21 .
3. ^ Yokobori, Jr; Ohmi, Toshixito; Monma, Ryouxey; Tomono, Yuki; Inoue, Kyousuke; Ova, Michiaki; Ichiki, Masataka; Mochizuki, Noriko; Yamashita, Xidetoshi (2013-01-01). "Pulsatsiyalanuvchi oqim sharoitida arteriya devorining tezlashuvi va visko elastikligi o'rtasidagi bog'liqlik (I

** ning ateroskleroz va arteriosklerozning progressiv xatti-harakatlari parametri sifatida jismoniy ma'nosi)". Bio-tibbiy materiallar va muhandislik . 23 (1- 2): 75- 91. doi : 10.3233/BME-120734 . ISSN 0959-2989 . PMID 23442239 . Asl nusxadan arxivlangan , 2023-10-11 . Olingan 2023-10-05 .*

4. ^ Dorland tibbiy lug'atida " arterioskleroz"
5. ^ Rubin, Rafael; Strayer, Devid S.; Rubin, Emanuel (2011-02-01). Rubin patologiyasi: Tibbiyotning klinikopatologik asoslari . Lippincott Uilyams va Wilkins. ISBN 9781605479682. Asl nusxadan arxivlangan , 29.09.2024 . Olingan 2020-10-24 .

**OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORINING HOZIRGI HOLATI:
MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR**

**Bolibekova Mahliyo Anvar qizi
Navoiy davlat universiteti magistri**

Annotatsiya: Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi bog'lanish jamiyat va iqtisodiyot rivoji uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqotda oliy ta'limning zamonaviy holati, uning mehnat bozoriga ta'siri, shuningdek, talabalarning ishga joylashishdagi muammolar va imkoniyatlar tahlil qilinadi. Oliy ta'limda yuzaga kelayotgan muammolar, innovatsion texnologiyalar va global mehnat bozori talablariga moslashishning ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Shu bilan birga, oliy ta'lim tizimining sifatini oshirish va mehnat bozori bilan integratsiyasini kuchaytirish bo'yicha takliflar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, mehnat bozori, ishga joylashish, innovatsion texnologiyalar, iqtisodiy rivojlanish, global talablar, integratsiya, ta'lim tizimi.

**HIGHER EDUCATION AND THE CURRENT STATE OF THE LABOR
MARKET: ISSUES AND OPPORTUNITIES**

Abstract: The connection between higher education and the labor market plays a crucial role in the development of society and the economy. This study examines the current state of higher education, its impact on the labor market, and the challenges and opportunities faced by graduates in securing employment. Issues arising in higher education, the importance of adapting to technological innovations, and global labor market demands are discussed. Additionally, proposals for improving the quality of higher education and enhancing its integration with the labor market are presented.

Keywords: Higher education, labor market, employment, technological innovations, economic development, global demands, integration, education system.

**ВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ТЕКУЩЕЕ СОСТОЯНИЕ РЫНКА ТРУДА:
ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНОСТИ**

Аннотация: Связь между высшим образованием и рынком труда имеет важное значение для развития общества и экономики. В данном исследовании

рассматривается текущее состояние высшего образования, его влияние на рынок труда, а также проблемы и возможности, с которыми сталкиваются выпускники при трудоустройстве. Обсуждаются возникающие проблемы в системе высшего образования, важность адаптации к инновационным технологиям и требованиям глобального рынка труда. Кроме того, приводятся предложения по улучшению качества высшего образования и укреплению его интеграции с рынком труда.

Ключевые слова: Высшее образование, рынок труда, трудоустройство, инновационные технологии, экономическое развитие, глобальные требования, интеграция, образовательная система.

Kirish

Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining hozirgi holatini tahlil qilish, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ushbu ikki soha o'rtasidagi aloqalar, nafaqat ta'lim tizimi sifatini oshirish, balki iqtisodiy sektorlarning rivojlanishiga va jamiyatda barqaror o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi. Oliy ta'lim tizimi, o'zgaruvchan mehnat bozorining talablariga moslashishda yuksak ahamiyatga ega. Bu jarayon, ta'lim va iqtisodiyot o'rtasidagi integratsiya orqali yangi kadrlar tayyorlash va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga yordam beradi. Hozirgi kunda, oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining bir-biriga moslashishida bir qator muammolar mavjud bo'lsa-da, ushbu jarayonni samarali amalga oshirish uchun katta imkoniyatlar ham mavjud.

Muammolar: Oliy ta'lim tizimining mehnat bozoriga moslashmaganligi - oliy ta'lim tizimi, o'zgaruvchan va tez rivojlanayotgan mehnat bozorining ehtiyojlariga to'liq mos kelmaydigan o'quv dasturlari va yo'nalishlarga ega. Bu holat, bitiruvchilarning ishga joylashishidagi qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Yangi texnologiyalar va innovatsion sohalarning rivojlanishi, o'quv dasturlarining zamonaviy bo'lmasligi yoki ularga integratsiya qilinmaganligi sababli, ta'lim tizimi ko'plab sohalarda bozor talablariga javob bera olmaydi. Natijada, mehnat bozorida soxta malakali, lekin haqiqiy amaliy ko'nikmalarga ega bo'lmagan mutaxassislar paydo bo'ladi. Shu sababli, bitiruvchilarning ish faoliyatida samaradorlik pasayishi, iqtisodiy sektorlar uchun ijobiy natijalarni kamaytiradi; **Ta'lim jarayonlarining innovatsiyalarga mos kelmasligi - oliy ta'lim tizimi innovatsion texnologiyalarni amaliyotda joriy qilishda sustkashlik ko'rsatmoqda. Yangi metodologiyalar va pedagogik yondashuvlar, zamonaviy texnologiyalarni ta'lim tizimiga joriy etish borasida yetarlicha rivojlanmagan. Bu esa, talabalar uchun yuqori sifatli va amaliy**

tajriba bilan to'ldirilgan ta'limni taqdim etishda cheklovlar yaratadi. Ko'p hollarda, o'quvchilar ilmiy-nazariy bilimlar olishga qaratilgan bo'lishi mumkin, ammo amaliyotga asoslangan o'quv jarayonlari esa kamroq ta'minlanadi. Natijada, talabalar real ish sharoitlarida o'z bilimlarini tatbiq etishda qiyinchiliklarga duch kelishadi. **Kadrlar tayyorlashdagi noaniqlik va moslashtirishning sustligi - mehnat bozorining o'zgaruvchan talablarini o'rganish va bu ehtiyojlarga mos kadrlar tayyorlashda o'zaro aloqalar etarli darajada samarali emas.** Ko'plab ta'lim muassasalari, o'z o'quv dasturlarini joriy mehnat bozorining ehtiyojlari bilan moslashtirishda sustkashlik qilishmoqda. Bu jarayonni to'liq amalga oshirishda hamkorlikda ishlash, sohada yuzaga keladigan tezkor o'zgarishlarni inobatga olish, ta'limni doimiy ravishda yangilash zarurati mavjud. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining o'zaro yaqin hamkorligi, kadrlar tayyorlashning samarali tizimini yaratish va bu sohadagi samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi.

Imkoniyatlar: Ta'lim tizimining yangilanishi va innovatsiyalarni joriy etish - yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashda ta'lim tizimini yangilash, yangi texnologiyalarni joriy etish va o'quv jarayonlarini amaliyotga asoslangan tarzda rivojlantirish imkoniyatlari mavjud. Bu orqali, mehnat bozorining ehtiyojlariga javob bera oladigan malakali kadrlarni tayyorlash va ijtimoiy farovonlikni oshirish mumkin. Oliy ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni joriy etish va o'quv jarayonlarini yangilash orqali, yuqori malakali va raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash imkoniyati oshadi; Xalqaro hamkorlik va global mehnat bozoriga moslashuv - xalqaro miqyosda o'quv dasturlarini rivojlantirish va ta'lim tizimini global mehnat bozorining ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyatlari mavjud. Xalqaro hamkorlik, ta'lim tizimi va mehnat bozorining o'zaro aloqalarini mustahkamlash, yangi texnologiyalarni o'rganish va amaliyotga tatbiq etish uchun zarurdir. Bunda, global mehnat bozorida talab etiladigan ko'nikmalarga ega mutaxassislar tayyorlashni tezlashtirish mumkin bo'ladi; Yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash va iqtisodiy sektorlarga hissa qo'shish - ta'lim tizimining mehnat bozorining ehtiyojlariga moslashuvi, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashni ta'minlash va iqtisodiy sektorlarning rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Zamonaviy talablar asosida kadrlar tayyorlash jarayoni, iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biri bo'ladi, bu esa jamiyatning umumiy farovonligini oshirishga yordam beradi. Mehnat bozorida talablar bilan uzviy aloqada bo'lgan ta'lim tizimi, nafaqat iqtisodiy sektorlarni, balki jamiyatni ham rivojlantirishga hissa qo'shadi; Innovatsion metodlarni qo'llashning past darajasi - Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion ta'lim metodlarini qo'llash va yangi texnologiyalarni o'rganish borasida hali ham jiddiy cheklovlar mavjud. Yangi

texnologiyalar va raqamli vositalarning tezkor rivojlanishi, ta'lim tizimini yangilash va zamonaviylashtirishni talab qilsa-da, ba'zi ta'lim muassasalari bu ehtiyojlarga javob bera olmayapti. Innovatsion metodlarni, masalan, interaktiv ta'lim, raqamli platformalar, masofaviy o'qitish va boshqa yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish kechikib bormoqda. Bunday innovatsiyalarni ta'lim tizimiga tatbiq etishdagi kechikishlar, o'z navbatida, nafaqat talabalar, balki o'qituvchilar va ta'lim tizimining o'zi uchun ham katta imkoniyatlarni boy berishga olib keladi. O'quv dasturlarining eskirgan va an'anaviy yondashuvlarga asoslanganligi, zamonaviy mehnat bozorining talablariga moslashishda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Texnologiyalarning rivojlanishi va yangi bilimlarni o'rganish jarayonining o'zgarishi ta'lim jarayonida doimiy yangilanishni taqozo qiladi. Innovatsion metodlarni amalga oshirishning past darajasi, nafaqat o'quvchilarning bilim olish jarayonini sekinlashtiradi, balki global miqyosda raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda ham cheklovlar yaratadi. Xususan, informatika, sun'iy intellekt, raqamli marketing, robototexnika va boshqa sohalarda yangi texnologiyalarni ta'lim tizimiga kiritish zarur. Lekin, ba'zi o'quv dasturlari, masalan, an'anaviy fanlar, yangilanishlarga javob bera olmayapti. Bu esa ta'lim tizimini global mehnat bozorining ehtiyojlariga moslashtirishda katta to'siq bo'lib qoladi. Innovatsion metodlar nafaqat o'quvchilarning bilimlarini kengaytirishga yordam beradi, balki ularga yangi ish o'rinlariga moslashish imkoniyatlarini ham taqdim etadi. Shu sababli, oliy ta'lim tizimi yangilanishi zarur. Ta'lim muassasalari, yangi texnologiyalarni o'rganishga, interaktiv va amaliy metodlarni joriy qilishga, ta'lim tizimining samaradorligini oshirishga va zamonaviy mehnat bozorining ehtiyojlariga javob berishga tayyor bo'lishi lozim. O'quv dasturlarini yangilash, pedagogik metodlarni takomillashtirish, yangi texnologiyalarni qo'llash va raqamli vositalardan samarali foydalanish ta'lim tizimini yanada raqobatbardosh qiladi va talabalar uchun yuqori sifatli ta'limni taqdim etishga imkon yaratadi. Mehnat bozorida yuqori malakali kadrlarning yetishmasligi - bugungi kunda mehnat bozorida zamonaviy talablar, yuqori malakali mutaxassislarni talab qilmoqda. Iqtisodiyotning global miqyosda rivojlanishi, yangi texnologiyalarning joriy etilishi va sanoatning diversifikatsiyasi bilan mehnat bozorida yangi va murakkab malakalar talab qilinmoqda. Shu bilan birga, oliy ta'lim tizimi, ayniqsa, amaliyotga asoslangan ta'limni to'liq va samarali joriy etishda cheklovlarga duch kelmoqda. Ko'plab oliy ta'lim muassasalari o'quv jarayonlarida asosan nazariy bilimlarga e'tibor qaratib, amaliyotga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini rivojlantirishda kamchiliklarga yo'l qo'yishmoqda. Bu holat esa bitiruvchilarning mehnat bozoriga integratsiyalashishidagi qiyinchiliklarni oshiradi va ularning ishga joylashishdagi muvaffaqiyatlarini sezilarli darajada pasaytiradi. Amaliyotga asoslangan ta'limning yetarli darajada

rivojlanmaganligi, o'quvchilarga ish joylarida talab qilinadigan amaliy ko'nikmalarni o'rganish imkoniyatini bermaydi. Natijada, bitiruvchilar faqatgina nazariy bilimlarga ega bo'lib, real ish sharoitlariga moslashish va o'z mutaxassisliklari bo'yicha tajriba orttirish imkoniyatiga ega bo'lmaydi. Mehnat bozorida talab qilinadigan texnik, kommunikatsion, innovatsion va amaliy ko'nikmalarga ega mutaxassislarning yetishmasligi, iqtisodiy sektorlarning samaradorligini pasaytiradi va raqobatbardosh ish kuchining shakllanishini sekinlashtiradi. Mehnat bozorining ehtiyojlari va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi bu moslashmaslik, iqtisodiyotning barcha sohalarini rivojlantirishda muhim to'siq bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun amaliyotga asoslangan ta'lim jarayonlarini yanada kengaytirish va oliy ta'lim muassasalarida ishlab chiqarish tarmoqlari bilan yaqindan hamkorlik qilish zarur. Bunday yondashuv nafaqat bitiruvchilarni mehnat bozoriga muvaffaqiyatli integratsiyalashishiga yordam beradi, balki jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni saqlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va ishchi kuchining malakasini oshirishga ham hissa qo'shadi.

Mavzuning dolzarbligi

Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining integratsiyasi, yangi malakalar va ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan yangilanishlar bilan mustahkamlansa, bu ikki soha o'rtasidagi moslashuvni yaxshilash va mehnat bozorida yuqori malakali kadrlar yetkazib berishning samarali yo'llarini topish mumkin bo'ladi. Ta'limning sifatiga ta'sir etuvchi omillar - oliy ta'lim tizimining sifatiga ta'sir etuvchi bir nechta omillar mavjud bo'lib, ularning har biri ta'lim jarayonining samaradorligini va natijalarini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Birinchi omil sifatida malakali professor-o'qituvchilarning yetishmasligini ko'rsatish mumkin. Oliy ta'lim muassasalarida yuqori malakali o'qituvchilar va ilmiy xodimlarning yetishmasligi, o'quv jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Bu holat o'quvchilarga yetarlicha sifatli ta'lim berish imkoniyatini cheklaydi, ayniqsa, murakkab va yangi ilmiy sohalarda. O'qituvchilarning malakasi nafaqat o'quv dasturlarini samarali yetkazish, balki talabalarning ilmiy va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda ham hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Ikkinchi omil — resurslar va moddiy-texnik baza. Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonlarini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan resurslar va moddiy-texnik baza ba'zi oliy ta'lim muassasalarida yetarli darajada rivojlanmagan. Yangi texnologiyalar, o'quv materiallari, kutubxonalar va ilmiy-tadqiqot markazlari kabi zarur vositalarning yetishmasligi, ta'lim jarayonining samaradorligini pasaytiradi. Bu esa, o'z navbatida, ta'limning sifatini va talabalarning o'z sohalarida yetarli

darajada bilim olishini cheklaydi. Ilmiy salohiyatning etishmasligi ham ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Oliy ta'lim tizimi va ilmiy tadqiqotlarning o'zaro integratsiyasini ta'minlashda ilmiy salohiyat katta rol o'ynaydi. Yangi ilmiy yutuqlar va texnologiyalarni o'rgatish va tatbiq etish uchun zarur bo'lgan ilmiy salohiyat, ayniqsa, ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirishda, o'quv dasturlarini yangilashda va amaliyotga asoslangan ta'limni joriy etishda muhim ahamiyatga ega. Biroq, ilmiy salohiyatning yetishmasligi, ta'lim tizimining mehnat bozorining zamonaviy talablariga javob berish imkoniyatini cheklaydi. Bu omillarni hisobga olgan holda, oliy ta'lim tizimini takomillashtirish va mehnat bozorining talablariga mos ravishda ta'lim jarayonlarini rivojlantirish zarur. Resurslar va moddiy-texnik bazani mustahkamlash, malakali o'qituvchilarni jalb etish, ilmiy salohiyatni oshirish va innovatsion metodlarni joriy etish, ta'lim tizimining sifatini yaxshilashda muhim omillar bo'lib, mehnat bozoriga yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim tizimining modernizatsiyasi - oliy ta'lim tizimini zamonaviy texnologiyalar va innovatsion metodlar asosida modernizatsiya qilish jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlariga samarali javob berishga imkon yaratadi. Oliy ta'lim muassasalarini yangilash, pedagogik yondashuvlarni takomillashtirish va yangi o'quv texnologiyalarini joriy etish orqali ta'lim tizimi sifatini oshirish va mehnat bozorining talablariga mos keladigan kadrlarni tayyorlash mumkin. Innovatsion metodlar va yangi pedagogik yondashuvlar, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalar uchun ta'lim olishni yanada qiziqarli va samarali qilish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, ta'lim tizimining global standartlarga moslashtirilishi va xalqaro tajribalar asosida o'quv dasturlarini takomillashtirish, talabalarni nafaqat milliy, balki xalqaro mehnat bozorida ham raqobatbardosh mutaxassislar sifatida tayyorlashga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimini global mehnat bozorining talablariga moslashtirish orqali talabalar xalqaro ish bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yurita olishadi. Bu o'quvchilarga dunyo miqyosida rivojlanayotgan texnologiyalar, metodologiyalar va ishlash usullarini o'zlashtirish imkoniyatini beradi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, masofaviy ta'lim tizimlarini joriy etish va raqamli platformalarni kengaytirish, talabalar va o'qituvchilar uchun o'zaro muloqot va bilim almashish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shunday qilib, oliy ta'lim muassasalari nafaqat mahalliy, balki global miqyosda ham zamonaviy bilimlarni o'zlashtirgan kadrlarni tayyorlashga qodir bo'ladi. Oliy ta'lim tizimining modernizatsiyasi, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotning yuqori texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etishda yetakchiga aylanishini ta'minlaydi. Ta'lim tizimining innovatsion va zamonaviy texnologiyalar bilan boyitilishi, jamiyatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va yangi ish o'rinlarini yaratishga olib keladi.

Amaliyotga asoslangan ta'limning rivojlanishi

Mehnat bozorining ehtiyojlarini yaxshiroq qondirish va talabalarni real ish sharoitlariga tayyorlash, oliy ta'lim tizimida amaliyotga asoslangan ta'limni rivojlantirish orqali amalga oshirilishi mumkin. Amaliyotga asoslangan ta'lim talabalarni ishga tayyorlashda nafaqat teorik bilimlar, balki haqiqiy ish sharoitlarida ko'nikmalarni o'rganishga imkon beradi. Oliy ta'lim muassasalarining sanoat sektorlari va ish beruvchilar bilan hamkorlikda amaliyot dasturlarini takomillashtirish, talabalarga professional sohada ishlashga tayyor bo'lishlariga yordam beradi. Oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasidagi yaqin hamkorlik orqali talabalarga ish jarayonlarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni hal qilish, yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi. Amaliyotga asoslangan ta'lim nafaqat o'quvchilarga real ish sharoitlarida o'rganish imkonini beradi, balki ularni haqiqiy ish jarayonlariga tayyorlashda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, mehnat bozoridagi ehtiyojlarni qondirish uchun amaliyot dasturlari rivojlanishi, o'quvchilarga yangi texnologiyalarni sinovdan o'tkazish, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish va real ish muhitida mustahkam bilimlar olish imkoniyatlarini yaratadi. Bu esa, bitiruvchilarning ishga joylashish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi va ularni mehnat bozorida yuqori malakali va raqobatbardosh mutaxassislar sifatida shakllantiradi. Amaliyotga asoslangan ta'limning rivojlanishi, shuningdek, o'quv dasturlarining va o'qituvchilarning mehnat bozorining ehtiyojlariga moslashtirilishini ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalarining ish beruvchilar bilan yaqindan hamkorlik qilishi, yangi ish o'rinlari yaratishga, ishlab chiqarishning yangi texnologiyalariga mos kadrlar tayyorlashga yordam beradi. Shuningdek, bunday ta'lim jarayoni jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlarga moslashtirilgan mutaxassislar tayyorlashga imkon yaratadi. Amaliyotga asoslangan ta'lim, jamiyatda yuqori malakali va tajribali mutaxassislar tayyorlashning eng samarali usuliga aylanadi, bu esa mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshiradi va iqtisodiy farovonlikni ta'minlaydi.

Xalqaro hamkorlikning kengayishi

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining o'zaro moslashishini ta'minlashda katta imkoniyatlar yaratadi. Global miqyosda ta'lim tizimlarini takomillashtirish va mehnat bozorining talablariga moslashish uchun xalqaro hamkorlik o'ta muhimdir. Chet eldagi ilg'or ilmiy tadqiqotlar, innovatsion texnologiyalar va pedagogik tajribalar o'rganish orqali oliy ta'lim muassasalari o'z

o'quv dasturlarini takomillashtirish va o'zlarining pedagogik yondashuvlarini global talablarga moslashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Xalqaro hamkorlik, oliy ta'lim tizimlarining milliy xususiyatlarini hisobga olgan holda, global mehnat bozorida yuqori malakali mutaxassislarini tayyorlashga yordam beradi. Shu bilan birga, chet eldagi muvaffaqiyatli tajriba va ilg'or metodologiyalarni o'rganish, ta'lim sifatini oshirish va yangi texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etishda katta ahamiyatga ega. Yangi texnologiyalarni joriy etish va innovatsion yechimlarni ishlab chiqish orqali oliy ta'lim tizimlari, nafaqat milliy darajada, balki global darajada ham raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish orqali, o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida bilim almashish va tajriba o'rganish jarayoni yanada samarali bo'ladi. Shuningdek, xalqaro hamkorlikni rivojlantirish, oliy ta'lim muassasalarining o'quv dasturlarini yanada boyitish, talabalarni global ish bozoriga tayyorlash va ularga xalqaro imkoniyatlar yaratishda samarali ishlar olib borish imkonini beradi. Bunday hamkorlik, o'quvchilarni turli madaniyatlar bilan tanishtirib, ularni global ish muhitiga tayyorlashga yordam beradi. Xalqaro hamkorlik orqali ta'lim tizimi milliy chegaralardan chiqib, global miqyosda mustahkamlanadi. Bu o'quvchilarga dunyo bo'ylab keng ish imkoniyatlari, innovatsion texnologiyalarni joriy etishda qatnashish va turli ijtimoiy-siyosiy tizimlar bilan hamkorlik qilish imkonini yaratadi. Oliy ta'lim tizimida xalqaro hamkorlikning kengayishi, ta'limning sifatini oshirish, yangi bilimlar olish, ilg'or ilmiy ishlanmalarni joriy etish va mehnat bozorining talablariga mos kadrlar tayyorlash uchun muhim vosita hisoblanadi. Shu tarzda, oliy ta'lim tizimi nafaqat milliy, balki global miqyosda yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashga yo'l ochadi. Bu esa iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning yangi bosqichiga olib keladi. **Oliy ta'lim tizimining iqtisodiyot bilan integratsiyasi** - oliy ta'lim tizimini iqtisodiyotning turli sohalar bilan yanada chuqur integratsiya qilish, jamiyatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda va mehnat bozorining ehtiyojlariga javob beradigan yuqori malakali kadrlar tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon, o'quv dasturlarini iqtisodiyotning konkret ehtiyojlariga moslashtirishni o'z ichiga oladi, ya'ni ta'lim tizimi va iqtisodiyot o'rtasida uzviy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. O'quv dasturlarining yangilanishi va innovatsion pedagogik metodlarning joriy etilishi, yangi tarmoqlar va sohalar bo'yicha mutaxassislar tayyorlash imkoniyatini yaratadi, bu esa iqtisodiyotning turli sohalarida malakali kadrlar etishmovchiligini bartaraf etishga yordam beradi. Bundan tashqari, oliy ta'lim tizimi va iqtisodiyotning integratsiyasi, ta'lim jarayonini faqat akademik bilimlar bilan cheklamaydigan, balki amaliyotga asoslangan ko'nikmalarni ham rivojlantirishga imkon yaratadi. Ta'lim muassasalari mehnat bozorining talablariga javob beradigan o'quv dasturlarini ishlab chiqish orqali o'z bitiruvchilarini nafaqat

nazariy bilimlar bilan, balki real ish sharoitlarida qo'llaniladigan ko'nikmalar bilan ham ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu, o'z navbatida, iqtisodiyotning samaradorligini oshiradi va jamiyatda barqaror o'sishning poydevorini yaratadi. Iqtisodiyotning turli sohalaridagi yangiliklarni hisobga olgan holda, oliy ta'lim tizimining o'quv dasturlarini yangilash, xususan, yangi texnologiyalar va ilmiy ishlanmalarni o'zlashtirishni o'z ichiga oladi. Shuningdek, o'quv dasturlari faqatgina milliy ehtiyojlarga mos ravishda emas, balki global mehnat bozorining talablariga ham javob berishi zarur. Bu orqali ta'lim tizimi nafaqat mamlakat ichidagi, balki xalqaro mehnat bozorida ham raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bundan tashqari, oliy ta'lim tizimi va iqtisodiyot o'rtasidagi integratsiya, iqtisodiy sektorlarning sifatli rivojlanishiga yordam beradigan yangi kadrlar tayyorlashda samarali usulni taqdim etadi. Bu, iqtisodiyotning ijtimoiy va texnologik o'zgarishlarga moslashishiga imkon yaratadi, yangi ish o'rinlarining paydo bo'lishiga turtki beradi va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi. Shu tariqa, oliy ta'lim tizimining iqtisodiyot bilan integratsiyasi, mehnat bozorining talablariga mos kadrlar tayyorlashni osonlashtiradi va jamiyatda ijtimoiy farovonlikni oshiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining hozirgi holatini chuqur tahlil qilish, ularning o'zaro aloqalarini yaxshilash va integratsiyasini chuqurlashtirish, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim tizimining mehnat bozoriga moslashishi, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga javob beradigan malakali kadrlar tayyorlashda, yangi texnologiyalarni joriy etishda, innovatsion metodlarni tatbiq etishda va amaliyotga asoslangan ta'limni rivojlantirishda samarali natijalar berishi mumkin. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining o'zaro hamkorligi nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki jamiyatda iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni ta'minlashga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimining va mehnat bozorining o'zaro uyg'un ishlashi, kadrlar tayyorlash, ta'lim jarayonini global mehnat bozorining talablariga moslashtirishda muhim omil bo'ladi. Bugungi kunda yangi texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning tez rivojlanishi, mehnat bozorida yangi mutaxassisliklarga talabning ortishi, oliy ta'lim tizimini zamonaviylashtirishni talab qilmoqda. Bu jarayon, o'z navbatida, oliy ta'lim muassasalarining ilmiy salohiyatini oshirishi, pedagogik yondashuvlarni yangilash, ta'limni sifatli va samarali qilishga xizmat qiladi. Mehnat bozorining ehtiyojlariga mos kadrlar tayyorlash, amaliyotga asoslangan ta'limni rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish, oliy ta'lim tizimining global miqyosda raqobatbardoshligini

oshiradi. Xalqaro hamkorlik orqali yangi ilmiy bilimlar, texnologiyalar va pedagogik metodlarni o'rganish, ta'lim dasturlarini takomillashtirish va talabalar uchun global ish imkoniyatlarini yaratish, oliy ta'lim tizimining sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlik, o'quv dasturlarining jahon standartlariga moslashishiga, yangi bilimlar va ko'nikmalarni olishga imkon yaratadi. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining integratsiyasi jamiyatni iqtisodiy jihatdan yanada rivojlantirishga, yangi ish o'rinlarini yaratishga va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Mehnat bozorining talablari va oliy ta'lim tizimi o'rtasidagi muvofiqlik jamiyatni yanada farovon va barqaror holatga keltirishga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining bir-biriga moslashgan ishlash jarayonlari, yangi mutaxassislarni tayyorlashda, iqtisodiyotning turli sohalarida yuqori malakali kadrlarning yetishmovchiligini bartaraf etishga yordam beradi. Bu, o'z navbatida, iqtisodiyotning samaradorligini oshiradi va jamiyatdagi barqaror o'sishni ta'minlaydi. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining hamkorligi, ta'limni sifatli qilish, jamiyatni yanada rivojlangan, barqaror va raqobatbardosh holatga keltirish imkoniyatlarini yaratadi. Shu bilan birga, bunday integratsiya jarayonlari global miqyosda raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga imkon yaratadi, bu esa mehnat bozorida global talablarni qondirishga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozorining samarali integratsiyasi jamiyatni iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalarida yanada o'sish va rivojlanishga olib keladi, shuningdek, xalqaro miqyosda raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jumaev, T. A. (2017). *Yoshlar bandligi va oliy ta'lim tizimining rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti. 120-bet.
2. Aripov, A. B. (2019). *Mehnat bozori va ta'lim tizimi o'rtasidagi bog'lanishlar*. Toshkent: Oliy ta'lim va mehnat. 130-bet.
3. Bahramov, S. M. (2020). *Oliy ta'limda boshqaruv va innovatsiyalar*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti. 98-bet.
4. Sobirov, M. R. (2018). *Ta'lim tizimi va mehnat bozori: strategik aloqalar*. Bukhara: Bukhara State University. 117-bet.
5. Xudoyberdiyev, I. T. (2020). *Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi raqobatbardoshlik*. Tashkent: O'zbekiston Xalqaro Ta'lim Markazi. 122-bet.

6. Yusupov, F. K. (2021). *Ta'lim tizimi va iqtisodiy o'zgarishlar: nazariy va amaliy tahlil*. Toshkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 133-bet.
7. Karimov, I. A. (2012). *Oliy ta'lim tizimi va uning rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 45-bet.
8. Zokirov, I. T. (2018). *Mehnat bozori va yoshlar ta'limi: muammolar va yechimlar*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti. 112-bet.
9. Ismoilov, S. R. (2020). *Mehnat bozori va ta'lim tizimining o'zaro bog'liqligi*. Tashkent: Xalq ta'limi nashriyoti. 98-bet.
10. Shodiev, S. M. (2021). *Oliy ta'lim tizimida strategik boshqaruv: nazariy asoslar va amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 55-bet.
11. Valiev, B. D. (2019). *Yoshlar bandligini ta'minlash va mehnat bozori strategiyasi*. Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti. 87-bet.
12. Akramov, J. A. (2017). *Mehnat bozori: muammolar, istiqbollar va boshqaruv*. Toshkent: O'zbekiston xalqaro ta'lim markazi. 102-bet.
13. Soliyev, B. S. (2015). *Oliy ta'limda strategik boshqaruv tizimlari*. Toshkent: Ta'lim nashriyoti. 115-bet.

INGLIZ TILINING XALQARO ALOQA TILI SIFATIDAGI ROLI VA UNING ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYADAGI AHAMIYATI

Eshqoraev E.A

Toshkent Amaliy fanlar universiteti, Chet tillari kafedrası ingliz tili o'qituvchisi

eshkaraevesan@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqola ingliz tilining dunyo miqyosidagi xalqaro aloqa tiliga aylanish jarayonini va uning zamonaviy kommunikatsiyadagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan. Maqolada ingliz tilining ta'lim, texnologiya, diplomatiya va savdo kabi sohalardagi tutgan o'rni tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ingliz tilining global aloqa tili sifatidagi kuchini va boshqa tillar orasida yetakchi o'rinda turishini ko'rsatadi. Shuningdek, ingliz tilining madaniy va ijtimoiy ta'sirlari ham muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, xalqaro aloqa, globalizatsiya, madaniyatlararo muloqot, kommunikatsiya, zamonaviy jamiyat.

Abstract

This article aims to examine the process of English becoming a global language of international communication and its importance in modern communication. The article analyzes the role of English in areas such as education, technology, diplomacy and trade. The results of the study demonstrate the strength of English as a global language of communication and its leading position among other languages. The cultural and social impacts of English are also discussed.

Keywords: English language, international relations, globalization, intercultural dialogue, communication, modern society.

Kirish. Ingliz tili bugungi kunda xalqaro aloqa tiliga aylangan bo'lib, dunyo bo'ylab milliardlab odamlar uni o'rganib, unda muloqot qilishmoqda. Globalizatsiya jarayonlari, internetning keng tarqalishi va texnologiyaning rivojlanishi natijasida ingliz tili ta'lim, diplomatiya, savdo va ko'plab boshqa sohalarda birlamchi aloqa vositasi sifatida xizmat qilmoqda. Shunday ekan, ushbu maqola ingliz tilining zamonaviy kommunikatsiyadagi ahamiyatini va uning jahon miqyosidagi roli qanday shakllanganligini tahlil qiladi.

Asosiy qism. Ingliz tilining xalqaro tilga aylanishi jarayoni haqida ko'plab tadqiqotlar olib borilgan. Crystal (2003) o'zining "English as a Global Language" asarida ingliz tilining global tildagi roli va uning rivojlanishi tarixini yoritadi. Bunda tilning iqtisodiy va siyosiy omillar natijasida dunyo bo'ylab tarqalganligi ta'kidlanadi.

Graddol (2006) ingliz tilining xalqaro miqyosdagi o'sishi haqida so'z yuritarkan, ushbu tilning dunyo tillari orasidagi yetakchi o'rnini ko'rsatadi va uning boshqa tillar bilan qanday o'zaro ta'sirda bo'lishini muhokama qiladi.

Bunon (2011) esa ingliz tilining ta'limda tutgan o'rnini haqida tadqiqot olib borib, xalqaro ilmiy tadqiqotlar, konferensiyalar va jurnalistik materiallar asosan ingliz tilida chop etilishini qayd etadi. O'zbekiston tilshunoslari, jumladan, Karimov (2018) ham ingliz tilining mamlakatimizda ta'lim va diplomatiyada muhim vositaga aylanganligini ta'kidlaydi.

Ushbu tadqiqotda ingliz tilining xalqaro kommunikatsiyadagi roli va ahamiyatini o'rganish uchun sifatli tahlil usulidan foydalanildi. Maqola yozish jarayonida xalqaro tashkilotlar tomonidan chop etilgan statistik ma'lumotlar, ta'lim va diplomatiya sohasidagi o'zbek va xalqaro mutaxassislarining ilmiy maqolalari tahlil qilindi. Shuningdek, texnologiya va savdo sohalaridagi ingliz tilining tutgan o'rnini aniqlash uchun internet platformalaridagi ma'lumotlardan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari quyidagi muhim xulosalarni keltirib chiqardi:

Ingliz tilining global tilga aylanish sabablari:

Ingliz tilining xalqaro miqyosda keng tarqalishining asosiy sababi tarixiy omillarga, xususan, Buyuk Britaniya imperiyasi va AQShning iqtisodiy kuchiga borib taqaladi. 20-asrda texnologiyaning rivojlanishi va internetning keng qo'llanilishi natijasida ingliz tili global aloqa tili sifatida mustahkam o'ringa ega bo'ldi.

Ingliz tili va ta'lim:

Ingliz tilida ta'lim olish ko'plab mamlakatlarda yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda muhim vositaga aylandi. Xalqaro universitetlar, ilmiy jurnal va konferensiyalar asosan ingliz tilida faoliyat yuritadi. O'zbekistonda ham ingliz tilidagi oliy ta'lim dasturlari soni ko'paymoqda.

Texnologiya va diplomatiyada ingliz tilining ahamiyati:

Texnologik kompaniyalar va internet platformalaridagi asosiy til sifatida ingliz tilidan foydalanish bugungi kunda global kommunikatsiyaning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Xalqaro diplomatik aloqalarda ham ingliz tili muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda, bu esa tilning siyosiy va ijtimoiy ahamiyatini oshiradi.

Madaniy ta'sirlar va ingliz tilining tarqalishi:

Ingliz tilidagi filmlar, musiqa, adabiyot va ommaviy madaniyat mahsulotlari dunyo bo'ylab madaniyatlararo mulohazani kuchaytirdi. Ushbu omillar natijasida ingliz tili boshqa madaniyatlar orasida ham keng qabul qilinmoqda.

Soha	Ingliz tilining o'рни	Misollar
Ta'lim	Xalqaro oliy ta'lim dasturlari va ilmiy tadqiqotlarda asosiy til	Xalqaro universitetlar, ingliz tilidagi ilmiy jurnallar va konferensiyalar
Texnologiya	Internet platformalari va texnologik kommunikatsiyada asosiy til	Google, Facebook, Microsoft, va Apple kompaniyalarida ingliz tili asosiy aloqa vositasi
Diplomatiya	Xalqaro siyosiy va diplomatik muzokaralarda keng qo'llaniladi	Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Yevropa Ittifoqi, NATO
Savdo va iqtisodiyot	Xalqaro biznes va savdo sohalarida asosiy til	Xalqaro korporatsiyalar va transmilliy kompaniyalar o'rtasida savdo shartnomalari, bitimlar
Madaniyatlararo muloqot	Ingliz tilidagi madaniyat mahsulotlari global auditoriyaga yetkaziladi	Hollywood filmlari, ingliz tilidagi musiqa, adabiyot va teleko'rsatuvlar

Xulosa. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ingliz tili zamonaviy kommunikatsiyada xalqaro aloqa vositasi sifatida yetakchi o'rinni egallab kelmoqda. Uning ta'lim, texnologiya va diplomatiya sohalaridagi ahamiyati global muloqotning samaradorligini oshiradi. Ingliz tilining madaniy va ijtimoiy ta'siri uning xalqaro til sifatida rivojlanishini yanada mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, bu tilni o'rganish va undan foydalanish global raqobatbardoshlikni oshiruvchi muhim vositalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Bunon, D. (2011). Ingliz tili ta'limda: Xalqaro miqyosdagi o'rganish va qo'llanish. Cambridge University Press.
2. Crystal, D. (2003). English as a Global Language. Cambridge University Press.
3. Graddol, D. (2006). English Next: Why Global English May Mean the End of 'English as a Foreign Language'. British Council.
4. Karimov, A. (2018). O'zbekistonda ingliz tilining ta'lim va diplomatiyadagi o'рни. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.

ТРАВМАТИК МИЯ ЖАРОҲАТЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ОҚИБАТЛАРИ: ТАҲЛИЛ ВА ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИНИНГ ТАКОМИЛЛАШТИРИЛИШИ

Амирова Сабрина Бахромовна,
Кенжаев Ёдгор Маматқулович
Термиз иқтисодиёт ва сервис
университети, Тиббиёт факультети

Долзарблиги: Травматик миё жароҳатлари (ТМЖ) дунё миқёсида жисмоний жароҳатлар орасида асосий муаммолардан бири бўлиб, инсон ҳаёти ва саломатлигига катта хавф туғдиради. Ушбу жароҳатлар йўл-транспорт ҳодисалари, ишлаб чиқариш жараёнлари ва маиший фаолият давомида юзага келади. Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти маълумотларига кўра, ТМЖ инсоний ресурсларга салбий таъсир кўрсатувчи жиддий омиллардан бири ҳисобланади.

Тадқиқот мақсади: ТМЖ ни оғирлик даражаси бўйича таснифлаш, уларнинг оқибатларини аниқлаш ва замонавий даволаш тактикаларини ишлаб чиқиш.

Материал ва методлар

- **Тадқиқот даври:** 2019-2024 йиллар.
- **Тадқиқот жойи:** Термиз шаҳридаги тиббий муассасалар.
- **Иштирокчилар:** ТМЖ билан касалланган 367 нафар бемор.
- **Ташхис усуллари:** УЗИ, КТ ва МРТ каби замонавий ташхислаш усуллари.
- **Клиник баҳолаш:** Glazko кома шкаласи (GCS) асосида беморлар ҳолати баҳоланди.
- **Даволаш усуллари:** Антиоксидантлар, гипотензив воситалар ва реабилитацион терапия қўлланилди.

Натижалар:

- **Клиник кўриниш:** Беморларда бош миё қон айланиши бузилишлари, бош оғриқлари, бош миёдаги шишлар қайд этилди.
- **Ташхис натижалари:** Қон кетиш ва бош миё тўқималаридаги шикастланишлар кўп учраган.
- **Даволаш муваффақияти:** Комплекс терапия қўлланганда неврологик асоратлар камайган.
- **Статистик таҳлил:** Оғир даражали ТМЖ даги беморларда ҳаёт учун хавфли асоратлар (геморрагия, шок ҳолатлари) 45% ҳолатда қайд этилган.

Мухокама: Ушбу тадқиқот ТМЖ ни даволашда комплекс ёндашувнинг самарадорлигини кўрсатди. Эрта ташхис ва мақсадли даволаш чоралари неврологик асоратларни олдини олиш имконини берди. Шунга қарамай, реабилитацион даволаш жараёнларига етарли эътибор қаратиш зарур.

Хулоса: ТМЖ инсон саломатлиги учун катта хавф туғдирувчи жароҳат турларидан биридир. Тадқиқот давомида замонавий диагностика ва даволаш усулларининг афзалликлари аниқланди.

Тавсиялар:

Даволаш жараёнига касалликни эрта аниқлаш методикаларини жорий қилиш. Тез ёрдам хизмати учун махсус протоколлар ишлаб чиқиш. Давлат дастурлари доирасида ТМЖ ни олдини олиш чораларини кучайтириш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. World Health Organization (WHO). Traumatic Brain Injuries: Global Epidemiology.
2. Glazko Coma Scale Clinical Guidelines.
3. Modern Diagnostic Approaches in Neurotrauma.

**TIBBIYOT TEXNIKUMLARIDA ORGANIK KIMYONI O'QITISHDA
KOGNITIV YONDASHUV****Matchonova Malika Maxmudovna**

Abu Ali Ibn Sino nomidagi

Sergeli jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Annotatsiya: Hozirgi paytda pedagog va psixologlarning diqqat markazini o'quv predmetlarining nazariy asoslari va ularning tuzilishi bilan bir qatorda o'quvchilar faoliyati, unga dahldor psixologik va pedagogik qonuniyatlar hamda o'quv faoliyatini samarali boshqarish omillari ham band etib turibdi. O'quvchilarning bilish faolligini oshirish, ularni o'qishga qiziqtirish va ularda mustaqil bilim olish ko'nikmalarini shakllantirish-dolzarb muammodir.

Kalit so'zlar: kognitivizm, kognitiv ta'lim nazariyasi, ta'lim asoslari, o'qitish usullari

Kognitiv yondashuv — bu bilimlarni qanday o'zlashtirish, saqlash va ulardan qanday foydalanish jarayonini o'rganadigan psixologik va pedagogik yondashuvdir. Kognitiv yondashuvni umumiy tarzda shunday ta'riflash mumkin: inson ongida axborot qanday qabul qilinadi, qayta ishlanadi, o'zlashtiriladi va qanday saqlanadi. Ushbu yondashuv, o'rganish jarayonida ong, xotira, diqqat, idrok va qaror qabul qilish kabi kognitiv jarayonlarga asoslanadi.

Kognitiv yondashuv, 1950-yillarda paydo bo'lib, o'rganish va xotira mexanizmlarini tushunishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar natijasida rivojlandi. Kognitiv yondashuv, psixologiyaning o'rganish va bilish jarayonlariga doir bo'lgan barcha sohalarini o'z ichiga oladi, shu jumladan:

- **Ma'lumotni qayta ishlash:** Inson miyasida axborot qanday qabul qilinadi va qanday saqlanadi.
- **Xotira va saqlash:** O'rganilgan bilimlar qanday saqlanadi va kerak bo'lganda qanday qayta ishlatiladi.
- **Diqqat va idrok:** Nimalarga e'tibor qaratish va qanday qilib ularni aniq tushunish.
- **Muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish:** Bilimlarni amaliyotda qanday qo'llash.

Tibbiyot texnikumlarida organik kimyoni o'qitishda kognitiv yondashuv mavzusi, o'quvchilarga organik kimyoning asosiy tushunchalari va amaliyotini samarali o'rgatish jarayonida kognitiv pedagogika yondashuvlaridan foydalanishni ko'rib chiqadi. Kognitiv yondashuv, bilimlarni olish, o'zlashtirish, qayta ishlash va saqlash jarayonlarini chuqur o'rganishga asoslangan bo'lib, bu yondashuvning tibbiyotda organik kimyo darslarini o'qitishda ahamiyati katta.

Organik kimyo, tibbiyot sohasida muhim bo'lib, u dorivor moddalarning tuzilishi, ularning faoliyat mexanizmlari va metabolizmi bilan bevosita bog'liqdir. Tibbiyot texnikumlarida organik kimyo o'qitish, talabalarga:

- **Dori vositalarining tuzilishini,**
- **Ularning biokimyoviy reaksiyalarini,**
- **Metabolizm jarayonlarini** va ularning organizmdagi o'zaro ta'sirini tushunishga yordam beradi.

Kognitiv yondashuv, bilimlarni o'zlashtirish jarayonida o'quvchilarning miyaning faol ishlashini rag'batlantiradi. Organik kimyo darslarini o'qitishda kognitiv yondashuvni qo'llashning ba'zi asosiy prinsiplari:

- **Faol o'quvchi:** Kognitiv yondashuv, faqatgina darslarni eslab qolishdan ko'ra, o'quvchilarning materialni tushunishi va uni o'z bilimlari bilan bog'lashini ta'minlaydi. Bu o'quvchilarga organik kimyo molekulalarini va ularning tuzilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.
- **Yangi bilimlarni ilgari olingan bilimlar bilan bog'lash:** Organik kimyo o'quv dasturida kognitiv yondashuv, talabalarni yangi bilimlarni o'zlashtirishda ilgari o'rganilgan material bilan bog'lashga yordam beradi. Misol uchun, alkollarni o'rganishdan oldin, uglevodorodlar va ularning turli strukturalari haqida tushuncha berish kerak.
- **Mentall modellarning rivojlanishi:** Organik kimyo, abstrakt tushunchalarni o'z ichiga oladi. Kognitiv yondashuv yordamida, talabalar molekulyar tuzilmalar, funktsional guruhlar va kimyoviy reaksiyalar haqida aniq mental modellarga ega bo'lishadi.
- **Tajriba va eksperimentlarga asoslangan holda o'qitish:** Kognitiv yondashuv amaliy mashg'ulotlar, laboratoriya ishlari va eksperimentlar yordamida materiallarni o'zlashtirishga katta ahamiyat beradi. Tibbiyotda, masalan, dori

vositalarining kimyoviy xususiyatlarini laboratoriya sharoitida o'rganish talabalarni chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Tibbiyot texnikumlarida organik kimyoni o'qitishda kognitiv yondashuvning amaliy qo'llanilishi

Tibbiyot texnikumlarida organik kimyo darslarini kognitiv yondashuv asosida o'qitishda quyidagi metodlar samarali bo'lishi mumkin:

- **Kognitiv interaktiv metodlar:** Tibbiyot talabalarini o'qitishda, interaktiv usullarni (masalan, elektron taqdimotlar, virtual laboratoriyalar, video materiallar) qo'llash ularning bilimlarni faol o'zlashtirishiga yordam beradi. Bu metodlar, o'quvchilarga kimyoviy reaksiyalarni, molekularar tuzilmalarni va ularning biologik tizimlarga ta'sirini vizual tarzda tushunishga imkon yaratadi.
- **Problemaga asoslangan o'qitish:** Talabalarga amaliy muammolarni hal qilishni taklif etish, masalan, dorivor moddalar va ularning biologik ta'siri haqida savollar qo'yish orqali, organik kimyo materialini o'rganish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Kognitiv yondashuv, o'quvchilarning tanqidiy fikrlash va analitik yondashuvlarini kuchaytiradi.
- **Ko'p qirrali baholash usullari:** O'quvchilarning bilimlarini faqat yodlash orqali emas, balki materialni tushunish va qo'llashga asoslangan baholash tizimidan foydalanish zarur. Misol uchun, organik kimyo bo'yicha talabalarning dastlabki bilimlarini testlar, laboratoriya ishlari va seminarlar yordamida baholash mumkin.

Tibbiyot sohasida **Problemaga asoslangan o'qitish (PBL)** metodikasi, talabalar va mutaxassislarni real hayotdagi muammolarni hal qilishga tayyorlash uchun samarali usul hisoblanadi. Ushbu metod orqali talabalar tibbiy bilimlarni faqat nazariy ravishda emas, balki amaliyotga qaratilgan tarzda o'rganishadi. "Uglevodorodlar" mavzusi tibbiyotda ham muhim o'rin tutadi, chunki bu birikmalar ko'plab dorilar, anesteziya moddalar, va boshqa tibbiy mahsulotlar tarkibida mavjud.

Quyida, tibbiyot sohasida "**Uglevodorodlar**" mavzusi asosida tuzilgan **Problemaga asoslangan o'qitish (PBL)** misoli keltirilgan.

1. Boshlang'ich muammo:

O'quvchilarga quyidagi tibbiy muammo taqdim etiladi:

Muammo: "Yaqinda bir bemor og'ir nafas olish muammolari bilan shifoxonaga yotqizildi. Tibbiy tekshiruvlar natijasida uning qonida yuqori miqdorda karbonat angidrid (CO_2) borligi aniqlandi. Shuningdek, bemor uzoq vaqt davomida uglevodorod gazlari bilan ishlagan va ularning yonish mahsulotlariga (masalan, karbon monoksid va karbonat angidrid) doimiy ravishda duchor bo'lgan. Sizning vazifangiz – bemorning holatini aniqlash, uglevodorodlar va ularning salbiy ta'sirini tushunish, va bemorning sog'lig'ini tiklash uchun zarur davolash usullarini ishlab chiqish."

2. O'quvchilarga muammo bilan tanishtirish:

O'quvchilarga uglevodorodlar va ularning tibbiyotdagi o'rni haqida ma'lumot beriladi. Bu yerda o'quvchilar quyidagi savollarni o'rganadilar:

- Uglevodorodlar nima va ular qanday tibbiy mahsulotlarda qo'llaniladi?
- Uglevodorodlar bilan uzoq vaqt ishlashning salbiy ta'sirlari qanday bo'lishi mumkin?
- Uglevodorodlar va ularning yonish mahsulotlari (masalan, karbon monoksid va karbonat angidrid) organizmga qanday ta'sir qiladi?
- Uglevodorodlardan kelib chiqqan kasalliklar va intoksikatsiyaning davolash usullari qanday?

3. O'quvchilarni guruhlarga bo'lib o'rganishga yo'naltirish:

O'quvchilar guruhlarga bo'linadi, har bir guruh muayyan bir masalani o'rganishga tayyorlanadi:

- **Guruh 1:** Uglevodorodlar va ularning tibbiyotda qo'llanilishi (masalan, anesteziq gazlar, og'riq qoldiruvchi moddalar).
- **Guruh 2:** Uglevodorodlar yonish mahsulotlari va ular organizmga ta'siri (karbon monoksid, karbonat angidrid va boshqa toksik gazlar).
- **Guruh 3:** Uglevodorodlar bilan ishlashda yuzaga keladigan salbiy ta'sirlar va intoksikatsiya belgilari (nafas olish qiyinlashuvi, bosh aylanishi, bosh og'rig'i va h.k.).
- **Guruh 4:** Uglevodorodlar bilan intoksikatsiyani davolash usullari (oksigenoterapiya, antidotlar, ventilyatsiya va h.k.).

4. Tadqiqot va o'rganish:

O'quvchilar o'z guruhlarida uglevodorodlar va ularning tibbiy salbiy ta'siri haqida o'rganadilar. Ular ilmiy manbalar, tibbiy maqolalar, va video materiallar orqali quyidagi savollarga javob izlaydilar:

- Uglevodorodlar qanday kimyoviy moddalar va ular qaysi tibbiy jarayonlarda ishlatiladi?
- Uglevodorodlar yonish mahsulotlarining organizmga qanday ta'siri bor? (masalan, karbon monoksidning kislorod bilan bog'lanishiga qanday ta'siri bor?)
- Uglevodorodlarga uzoq muddatli ta'sirning tibbiy oqibatlari qanday bo'lishi mumkin?
- Uglevodorodlar bilan intoksikatsiya holatida qanday davolash usullari samarali hisoblanadi?

5. Yechimni ishlab chiqish:

Har bir guruh o'zining o'rganishlari asosida uglevodorodlar bilan bog'liq tibbiy muammolarni hal qilish uchun yechimlar ishlab chiqadi. Masalan:

- **Guruh 1:** Uglevodorodlardan foydalanganida qanday xavfsizlik choralarini ko'rish kerakligi haqida tavsiyalar berish.
- **Guruh 2:** Uglevodorodlardan kelib chiqqan toksik gazlarni aniqlash va davolash usullarini ishlab chiqish (masalan, karbon monoksid intoksikatsiyasi uchun oksigenoterapiya).
- **Guruh 3:** Uglevodorodlarga uzoq muddatli ta'sir qilgan bemorlarda kuzatilgan kasalliklarni aniqlash va davolash.
- **Guruh 4:** Uglevodorodlar bilan bog'liq intoksikatsiya holatlarida samarali davolash rejalarini tuzish.

6. Yechimlarni taqdim etish va muhokama qilish:

Har bir guruh o'z yechimlarini sinfga taqdim etadi. Taqdimot davomida guruhlar o'rtasida muhokama olib boriladi, ularning takliflari va yechimlari tahlil qilinadi. Boshqa guruhlar o'z fikrlarini bildiradi va yechimlarni yaxshilash bo'yicha maslahatlar beradi.

7. Yakuniy muhokama va baholash:

O'qituvchi va talabalar yakuniy muhokama qilishadi. O'qituvchi o'quvchilarning bilimlarini, yechimlarni ishlab chiqishdagi ijodkorliklarini va muammolarni hal qilishdagi samaradorliklarini baholaydi. Shuningdek, o'qituvchi talabalar tomonidan ishlab chiqilgan tibbiy yechimlarning amaliyotga qo'llanilishi mumkinligini muhokama qiladi.

Natija:

Bu jarayon orqali o'quvchilar uglevodorodlar, ularning salbiy ta'siri va tibbiyotdagi ahamiyati haqida chuqur bilimlarga ega bo'ladilar. Ular uglevodorodlar bilan bog'liq tibbiy muammolarni hal qilish uchun zaruriy tibbiy ko'nikmalarga ega bo'lishadi. **Problemaga asoslangan o'qitish (PBL)** metodi orqali talabalar real tibbiy vaziyatlarni tushunish, ilmiy tahlil qilish va davolash usullarini ishlab chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

4. Tibbiyotda organik kimyo tushunchalarini o'zlashtirishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar

Tibbiyot talabalari organik kimyoni o'rganishda ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin:

- **Abstrakt tushunchalar:** Organik kimyo ko'pincha abstrakt va murakkab tushunchalar (molekulyar struktura, izomerizm, reaksiya mexanizmlari)ni o'z ichiga oladi. Kognitiv yondashuv yordamida o'quvchilar bu tushunchalarni konkret misollar va tasvirlar yordamida yaxshiroq tushunishadi.
- **Kombinatsion bilim:** Organik kimyo talabalardan biokimyo, fiziologiya va farmakologiya kabi boshqa tibbiy sohalar bilan bog'liq bilimlarni talab qiladi. Kognitiv yondashuv, bu turli bilimlarni birlashtirishda va bir-biri bilan bog'lashda yordam beradi.

Xulosa

Tibbiyot oliy o'quv yurtlarida organik kimyoni o'qitishda kognitiv yondashuv, talabalarga nafaqat nazariy bilimlarni, balki bu bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rgatishda muhim ahamiyatga ega. Bu yondashuv orqali talabalarning tibbiyotga oid organik kimyo tushunchalarini chuqurroq o'zlashtirishlari, analitik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishlari mumkin. Kognitiv yondashuvni qo'llash, organik

kimyo ta'limining samaradorligini oshiradi va talabalarning keyingi tibbiy faoliyatida muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradi.

O'quvchilarning o'quv faoliyati muammolari psixologiya sohasida A.S.Graniskaya, V. L. Kruteskiy, N.F.Talizina [26, 59, 121] ishlarida, pedagogika va didaktika sohasida Yu. K. Babanskiy, V.P.Bespalko, V.V.Guzeev, M.L.Podlasiy, G.K.Selevko, G.I.Shukina [9, 10, 15, 27, 28, 99, 108, 147] ishlarida yoritilgan.

Alexander, J. 2003. Meaningful reception learning and schema theory. *Cognition and Learning*.<http://www.indiana.edu/~p540alex/unit4.html>.

Anderson, J. A., L. M. Reder, and H. A. Simon. 1997. Situative versus cognitive perspectives: Form versus substance. *Educational Researcher* 26 (1): 18–21.

Bransford, J. D., A. L. Brown, and R. R. Cocking. 2000. *How people learn: Brain, mind, experience, and school*. Washington, DC: National Academy Press.

Bransford, J. D., R. D. Sherwood, T. S. Hasselbring, C. K. Kinzer, and

S. M. Williams. 1990. Anchored instruction: Why we need it and how technology can help. In *Cognition, education, and multimedia: Exploring ideas in high technology*, ed. D. Nix and R. Sprio, 115–41. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Booth, M. 1994. Cognition in history: A British perspective. *Educational Psychologist* 29(2): 61–69.

Bruner, J. 1990. *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF OFFLINE AND ONLINE LEARNING

Jamilova Sevinchbonu Salohiddin qizi

1st year Master's student of the Foreign languages and literature faculty,

University of Economics and Pedagogy

E-mail: jamilovasevinchbonu2@gmail.com

Scientific advisor: PhD., assoc.prof., Bakhtiyorova Maftuna Bakhtiyorovna

University of Economics and Pedagogy

Abstract. The rapid advancement of technology has brought significant changes to the educational landscape, particularly in the shift from traditional offline (face-to-face) learning to online learning. Both methods offer unique advantages and present certain challenges, influencing the learning experiences of students.

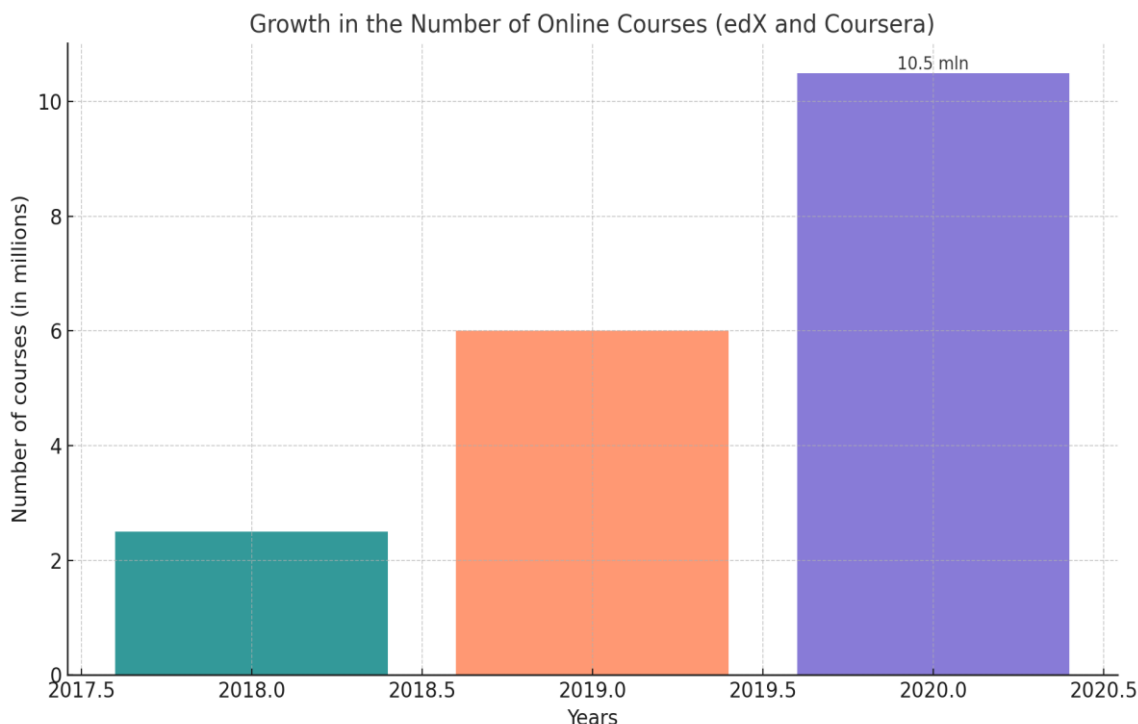
Key words: Face-to-face communication, education, offline learning, Online Learning, Technology-enhanced learning, Time management challenges, Flexible schedule, Wide range of courses.

Education is a very important process for every individual, enabling personal growth, the development of critical thinking, and effective participation in society. Education introduces a person to the world and provides the opportunity to learn new ideas. Through education, a person gains knowledge and skills, which leads to professional success. The process of studying and learning offers opportunities for personal development and self-awareness. However, distance learning and traditional learning are two main forms of education. Each has its own unique advantages and disadvantages.

Distance learning refers to obtaining education through the internet. In this format, students and teachers interact without being in the same location, using video lessons, online courses, forums, and other digital tools. Online classes provide flexibility, global access, and technological opportunities. Students can study at their own convenient time and place, making it very suitable for those who are working or have other commitments. Additionally, education can be accessed from anywhere in the world. Lessons, tests, and other materials are easily available online.

However, there are several disadvantages to online education. Firstly, the necessity for self-discipline may be lower. Students need to learn to manage their time effectively and work independently. Secondly, there is less interactivity. The lack of

face-to-face communication can lead some students to feel isolated. According to Statista, the online education market was valued at \$319 billion in 2021, and it is expected to reach \$1 trillion by 2026.

The statistical diagram above shows the growth in the number of courses offered on platforms like edX and Coursera during the years 2018–2020.

Title: Growth of Online Courses (edX and Coursera).

X-axis: Years (2018, 2019, 2020)

Y-axis: Number of Courses (in millions)

Data points:

2018: 3.5M

2019: 6.2M

2020: 10.5M

Offline learning is traditional face-to-face education in classrooms with a teacher. In this format, students learn through textbooks, laboratories, group discussions, and other activities. Through offline classes, we can engage in direct communication, be more interactive, and receive direct motivation from teachers. That is, firstly, there is direct communication between the student and the teacher, which makes learning effective. Secondly, through group work and seminars, students communicate directly with each other. Thirdly, face-to-face classes encourage students to learn more since they are supported and inspired by their instructors.

The main disadvantage of offline education is that it is dependent on specific locations and times. Students must go to a certain place, which can increase time and

expenses. On the other hand, there is also a lack of flexibility for students. The study schedule is rigid, making it difficult for students to always adapt their time. For example, in traditional classes held in every university or school, students attend classes in classrooms.

Below is the statistical diagram of students' preferences for education in 2020 (Nielsen study). 73% of students participating in traditional education preferred only offline education. Additionally, according to Statista, in 2019, 72% of the total education services market worldwide was made up of offline education.

Title: Students' Education Preferences in 2020 (Nielsen Study).

Labels:

Offline Education Only: 73%

Other Preferences: 27%

To summary, online learning has become more in demand with the development of technology, especially during the pandemic. However, offline education makes learning effective through its interactivity and direct communication. The convenience of each format for a student depends on their educational and personal needs.

References:

1. Dabbagh, N. (2007). *The role of technology in enhancing learning*. Journal of Educational Technology Development and Exchange. **Link:** <https://journals.sfu.ca/etde/index.php/etde/article/view/108>
2. Miller, R. (2012). *Education and the importance of traditional classroom settings*. Educational Leadership, 70(4), 60-64. **Link:** <https://www.ascd.org/el/articles/the-benefits-of-classroom-learning>
3. Anderson, C. (2015). *Offline learning and its role in education*. Journal of Education Policy, 13(2), 45-56. **Link:** <https://www.jstor.org/stable/26797344>

4. Harvard University. (2020). *Traditional education and its long-lasting impact on students*. Harvard Education Review. **Link:** <https://hepg.org/her-home/issues/harvard-educational-review-volume-90-number-4>
5. Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2008). *Blended learning in higher education*. Jossey-Bass. **Link:** <https://www.wiley.com/en-us/Blended+Learning+in+Higher+Education-p-9780787996181>
6. Allen, I. E., & Seaman, J. (2017). *Digital learning: Trends in online education*. Babson Survey Research Group. **Link:** <https://onlinelearningsurvey.com/reports/gradeincrease.pdf>
7. Reimers, F. M., & Chung, C. K. (2020). *The impact of the digital revolution on education and learning*. Springer. **Link:** https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-41815-1_7
8. Allen, I. E., & Seaman, J. (2013). *Changing Course: Ten Years of Tracking Online Education in the United States*. Babson Survey Research Group. **Link:** <https://www.pearson.com/insights/changing-course-10-years-of-tracking-online-education-in-the-united-states>
9. Sadullaeva, N., & Bakhtiyorova, M. (2021). Reflection of Onomastic Principles in Naming. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 3001-3007.
10. Бахтиёрва, М. (2024). Atoqli otlarning umumnazariy muammolari. *Зарубежная лингвистика и лингводидактика*, 2(6), 40-45.
11. Bakhtiyorovna, B. M. (2022). Discursive-pragmatic nature of anthroponyms. *Asian Journal Of Multidimensional Research*, 11(9), 110-114.
12. Bakhtiyorova, M. (2019). THE EFFECT OF USING MNEMONICS. *Студенческий вестник*, (22-8), 63-65.
13. Sadullaeva, N., & Bakhtiyorova, M. (2021). Reflection of Onomastic Principles in Naming. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 3001-3007.
14. Ismoilov, A., & Bakhtiyorova, M. (2024). THE PROBLEM OF COMPONENTIAL ANALYSIS OF MEANING IN PRESENT DAY LEXICOLOGY. *Current approaches and new research in modern sciences*, 3(7), 26-29.
15. BAKHTIYOROVA, M. (2024). ONOMASTIK KONSEPT TUSHUNCHASI. *UzMU xabarlari*, 1(1.4), 288-292.
16. Камолова, Р. Ш., & Бахтиярова, М. (2024). ЭМОЦИОНАЛЬНЫЕ КОННОТАЦИИ ПРИЛАГАТЕЛЬНЫХ, ОПИСЫВАЮЩИХ ПОГОДУ. *ТА'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(1), 30-33.
17. Baxhtiyorova, M. (2023). ONOMASTIKONLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (9), 464-469.

18. Baxtiyorovna, B. M. (2023). INGLIZ VA O 'ZBEK BADIY ADABIYOTIDA ONOMASTIKONLARNING CHOG 'ISHTIRMA SEMANTIK TAHLILI. "GERMANY" MODERN SCIENTIFIC RESEARCH: ACHIEVEMENTS, INNOVATIONS AND DEVELOPMENT PROSPECTS, 9(1).
19. Baxtiyorova, M. (2023). INGLIZ VA O 'ZBEK BADIY ADABIYOTIDA ASAR QAHRAMONLARI NOMLARINING MATN YARATISHDAGI ISHTIROKI. *Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi*, (10), 268-273.
20. Bakhtiyorovna, B. M. (2022). Discursive-pragmatic nature of anthroponyms. *Asian Journal Of Multidimensional Research*, 11(9), 110-114.
21. Bakhtiyarova, M. B. (2021). VERBALIZATION OF THE CONCEPT" ONIM" IN LINGUOCOGNITOLOGY. *Ростовский научный вестник*, (3), 11-12.
22. Baxtiyorova, M. B. (2020). ANTROPONIMLARNING SHAKLLANISHIDA MORFEMALARNING SEMANTIK VA USLUBIY XUSUSIYATLARI. *Студенческий вестник*, (36-3), 96-98.
23. Bakhtiyorova, M. (2019). THE EFFECT OF USING MNEMONICS. *Студенческий вестник*, (22-8), 63-65.
24. Bakhtiyorova, M., & Elmurodova, F. (2017). PAPERS IN ENGLISH. *СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК*, 10, 52.
25. Kizi, M. M. K., & Bakhtiyorovna, B. M. (2024). PRAGMATIC AND STYLISTIC ASPECTS OF NEOLOGISMS IN MODERN ENGLISH (BASED ON MEDIA MATERIALS) AND THEIR ROLE IN TEACHING VOCABULARY. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(1), 187-191.
26. Bakhtiyorovna, B. M. (2025). PRAGMATIC AND STYLISTIC ASPECTS OF NEOLOGISMS IN CONTEMPORARY MEDIA AND THEIR IMPLICATIONS FOR VOCABULARY TEACHING. *Journal of universal science research*, 3(1), 89-95.
27. Alisher o'g'li, I. A., & Bakhtiyorovna, B. M. (2024, May). THE PROBLEM OF COMPONENTIAL ANALYSIS OF MEANING IN PRESENT DAY LEXICOLOGY. In *Konferensiyalar/ Conferences* (Vol. 1, No. 10, pp. 748-752).
28. Kizi, K. V. S., & Bakhtiyorovna, B. M. (2024). ANALYZING TYPES OF ALLEGORY AND CLASSIFYING THEM. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 2(1-2), 96-99.

КОМПЛЕКСНОЕ ЛЕЧЕНИЕ ОСТРЫХ ЛАРИНГИТОВ

Шаматов Ислон Якубович

Старший преподаватель кафедры Оториноларингологии №1 Самаркандского государственного медицинского университета Ганиев Достонбек,

Каршиев Бобур

Клинические ординаторы 1 года обучения Самаркандского государственного медицинского университета

Острый ларингит (ОЛ) относится к одним широко распространенных заболеваний неуклонный рост заболеваемости его прогрессирующее течение не только наносят вред организму больного, но и приносят колоссальным экономическим потерям.

Разработка новых эффективных методов лечения с созданием высокой концентрации лекарственных веществ в дыхательных путях, минимизации побочных реакции и сокращения до необходимого минимума медикаментозной нагрузки у данной категории больных является активными и предпочтительными приоритетными в ларингологии.

Цель исследования. Научно обосновать целесообразность применения небулайзерной терапии у больных с острым катаральным ларингитом.

Материалы и методы исследования. В период 2016-2018гг. в отделениях ЛОР, реанимации и педиатрии СОДММЦ (Самаркандский Областной Детский Медицинский Многопрофильный Центр) пролечено 47 больных в возрасте от 3 до 18 лет. Мальчиков было больше чем девочек 26 (55,3%) и 21 (44,7%) соответственно. Все пациенты были разделены на две группы – основную (24 детей) и контрольную группу (23 детей). Критериями отбора являлись наличие острого катарального и инфильтративного ларингита. Всем больным было проведено стандартный осмотр ЛОР – органов, наряду с этим проводилось общий анализ крови, общий анализ мочи, рентгенография или компьютерная томография органов грудной клетки.

Основная группа получала наряду с общепринятым лечением, небулайзерную терапию. Для выбора антибактериального препарата учитывались данные о клинических проявлений ларингита, спектр возбудителей, наличие хорошей тропностью в слизистой оболочки верхних дыхательных путей, хорошей переносимостью и минимальный количества побочных эффектов.

Всем выше перечисленным требованиям отвечает препарат Галавит. Механизм действия препарата связан с его способностью регулировать

функционально-метаболическую активность клеток врожденного и адаптивного 99 иммунитета (в т.ч. моноциты, макрофаги, нейтрофилы, натуральные киллеры). Препарат Галавит нормализует фагоцитарную активность моноцитов/макрофагов, бактерицидную активность нейтрофилов и цитотоксическую активность НК-клеток. При этом, восстанавливая пониженную активность клеток врожденного и адаптивного иммунитета, препарат повышает резистентность организма к инфекционным заболеваниям бактериальной, вирусной и грибковой этиологии, способствует более быстрой элиминации возбудителя из организма, сокращает частоту, выраженность и длительность инфекций.

Кроме того, препарат Галавит нормализует антителообразование, повышает функциональную активность (аффинитет) антител, опосредованно регулирует выработку эндогенных интерферонов (ИФН- α , ИФН- γ) клетками-продуцентами.

При воспалительных заболеваниях препарат обратимо на 6–8 ч ингибирует избыточный синтез гиперактивированными макрофагами ФНО- α , ИЛ-1, ИЛ-6 и других провоспалительных цитокинов, уровень которых определяет степень воспалительных реакций, их цикличность, а также выраженность интоксикации организма. Препарат Галавит снижает выработку гиперактивированными макрофагами активных форм кислорода, тем самым снижая уровень оксидантного стресса и защищая ткани и органы от разрушительного воздействия радикалов. Нормализация избыточно повышенной функциональной активности фагоцитарных клеток приводит к восстановлению их антигенпредставляющей и регулирующей функции, снижению уровня аутоагрессии.

Препарат хорошо переносится, не оказывает аллергизирующего, мутагенного, эмбриотоксического, тератогенного и канцерогенного действия.

Пациентам основной группы небулайзерная терапия проводилась нами при помощи компрессивного небулайзера (Юрия ФАРМ). Аппарат состоит из двух основных узлов генератора потока воздуха (компрессора) который является источником потока газа и распылителя жидкости (колбы для распыления лекарственных веществ) – соответственно небулайзера с воздухопроводными и различными насадками.

При выполнении процедур больным мы соблюдали общие требования и правила проведения небулайзерной терапии. Больным основной группы ингаляционная терапия галавитом проводилась во 2-ом режиме (дисперсность частиц аэрозоля 2-10 мкм), что необходимо для лечебного воздействия на

верхние дыхательные пути. В течение суток мы выполняли по две процедуры продолжительностью 10 минут каждая. Процедуры повторяли на протяжении 5-7 дней. Одновременно проводилась принятая в клинике и базисная терапия включающая в себя антигистаминные, муколитические препараты, при необходимости применялось внутримышечное введение глю 100 кокортикостероидов. Контрольная группа получала общепринятое лечение включающее парентеральное применение антибактериального препарата (группы пеницилина); антигистаминные (супрастин, кларитин); муколитические препараты (мукалтин, бромгексин); при необходимости применялось внутримышечное введение глюкокортикоидов.

В качестве критерия эффективности лечения нами использована динамика субъективных жалоб пациентов, ларингоскопической картины, дыхательной и голосовой функций.

Оценка эффективности лечения проводили на окончании пребывания больного на стационарном лечении. Бальная оценка проводилась нами, где 1 балл обозначало – отсутствие эффекта, 2 балла - удовлетворительный эффект. 3 балл – положительный эффект.

Анализ показал, что у 22 (91,6%) пациентов основной группы и у 16 (69,6%) контрольной результат лечения был оценен как положительный.

Удовлетворительный результат отмечен и у 2 (8,4%) пациентов основной группы и у 5 (21,7%) в контрольной группе.

Таким образом, сравнительный анализ показал более выраженную эффективность небулайзерной терапии в комплексе с базисной терапии, а также преимущество перед парентеральным использованием антибактериальных препаратов при лечении острых ларингитов.

Список литературы

1. Ариненко Р. Ю., Аникин В.Б., Головкин В.И. Система интерферона: первая линия защиты организма // Terra Medica. – 2007. - №4. - С. 11-14.
2. Василенко Ю.С. Ингаляционная небулайзерная терапия при заболеваниях верхних дыхательных путей и голосового аппарата, - М., 2000.- 18 с.
3. Заплатников А.Л. Острые респираторные инфекции у детей: современные возможности этиотропной терапии // Русский медицинский журнал. - 2004. – Том.10, №3. - С. 103-107.
4. Amirav I, Balanov Z, Gorenberg M, Groshar D, Luder AS. Nebuliser hood compared to mask in wheezy infants: aerosol therapy without tears! // Israel, Safed. ArchDis Child. -2003. -V.88. -N.8. -P.719-723.

5. Wright R.B., Pomerantz W.J., Luria J.W. *New approaches to respiratory infections in children. Bronchiolitis and croup. // Etnerg Med Clin North Am. 2002 Feb; 20(1): 93-114.*
6. Исламов Ш.Э., Шаматов И.Я., Шодиев А.Э., Шербекков Б.Э. Дефекты оказания медицинской помощи в практике оториноларингологии.// «Достижения науки и образования ISSN 2413-2071 N 4(2020/58) V.50-53
7. Шаматов И.Я., Хушвакова Н.Ж., Бурханов У.М. Эндоскопическая ультразвуковая дезинтеграция при гипертрофическом рините с одновременной коррекции устья слуховых труб. // Биология ва тиббиет муаммолари – N 3 (111) 2019 –P.143-144.
8. Шаматов И.Я. Применение фонофареза новокаина при лечение хронического риносинусита «Профилактик тиббиётда юқори инновацион технологияларни қўллаш» мавзусидаги республика илмий-амалий анжумани материаллари. 2020г –С.313
9. Шаматов, И., Каримов, З., Шопулотова, З., & Махмудова, С. (2021). ВОЗМОЖНОСТИ КОМПЬЮТЕРНОЙ И МАГНИТНО-РЕЗОНАНСНОЙ ТОМОГРАФИИ В ВИЗУАЛИЗАЦИИ ПОЛОСТИ НОСА И ВЕРХНЕЧЕЛЮСТНОЙ ПАЗУХИ. *Журнал вестник врача, 1(2)*, 113-115.
10. Бахриев, И. И., Ешмуратов, Б. А., Раимбердиев, С. А., Шаматов, И. Я., & Ёкубов, Б. Т. (2023). Патоморфологические особенности черепно-мозговой травмы. *Journal of Universal Science Research, 1(3)*, 136-144.
11. Ибрагимов, Ш. Р., Шаматов, И. Я., & Исламов, Ш. Э. (2020). Особенности повреждений челюстей. *Вопросы науки и образования, (30 (114))*, 36-44.
12. Шаматов, И. Я., Хушвакова, Н. Ж., & Бурханов, У. М. (2019). Эндоскопическая ультразвуковая дезинтеграция при гипертрофическом рините с одновременной коррекции устья слуховых труб. *БИОЛОГИЯ ВА ТИББИЁТ МУАММОЛАРИ PROBLEMS OF BIOLOGY AND MEDICINE ПРОБЛЕМЫ БИОЛОГИИ*, 144.
13. Исламов, Ш. Э., Шаматов, И. Я., Шодиев, А. Э., & Шербекков, Б. Э. (2020). Дефекты оказания медицинской помощи в практике оториноларингологии. *Достижения науки и образования, (4 (58))*, 50-53.
14. Шаматов, И. Я., Болтаев, А. И., Шадиев, А. Э., & Кодиров, О. Н. (2017). Эндоскопическая диагностика и лечение деформации носовой перегородки и гипертрофии нижних носовых раковин. In *International Scientific and Practical Conference World science (Vol. 5, No. 5, pp. 61-63)*. ROST.

15. Шаматов, И. Я., Хушвакова, Н. Д., Шодиев, А. Э., & Курбанов, Э. Х. (2019). Комплексное лечение хронического риносинусита в стадии обострения. *Re-health journal*, (2), 5-10.
16. Yokubovich, S. I., Sharipovna, I. F., & Jurakulova, N. N. (2021). New Approaches in the Treatment of Odontogenic Sinusitis. *Central Asian Journal of Medical and Natural Science*, 2(2), 57-60.
17. Насретдинова, М., Шаматов, И., & Коржавов, Ш. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ НЕКОТОРЫХ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛНЫХ С ПОЛИПОЗНЫМ РИНОСИНУСИТОМ. *Журнал вестник врача*, 1(2), 71-74.
18. Шаматов, И. Я., Хушвакова, Н. Ж., & Исхакова, Ф. Ш. (2019). КОМПЛЕКСНОЕ ЛЕЧЕНИЕ ОСТРЫХ ЛАРИНГИТОВ. *Сборник научных статей по итогам работы Международного научного форума*, 98.
19. Shamatov, I., Karabaev, N., Nasretdinova, M., & Nabiev, O. (2021). New in the vestibular rehabilitation of patients with dizziness. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 99-103.
20. Насретдинова, М., Шаматов, И., & Коржавов, Ш. (2021). ЭФФЕКТИВНОСТЬ НЕКОТОРЫХ МЕТОДОВ ЛЕЧЕНИЯ БОЛНЫХ С ПОЛИПОЗНЫМ РИНОСИНУСИТОМ. *Журнал вестник врача*, 1(2), 71-74.
21. Шаматов, И. Я., Хушвакова, Н. Ж., & Исхакова, Ф. Ш. (2019). КОМПЛЕКСНОЕ ЛЕЧЕНИЕ ОСТРЫХ ЛАРИНГИТОВ. *Сборник научных статей по итогам работы Международного научного форума*, 98.
22. Shamatov, I., Karabaev, N., Nasretdinova, M., & Nabiev, O. (2021). New in the vestibular rehabilitation of patients with dizziness. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 99-103.
23. Шаматов, И. Я., Давронова, Г. Б., & Курбонов, Э. Х. (2016). Эндоскопическая диагностика: новые возможности щадящих хирургических операций в полости носа и глотки. In *Инновационные механизмы решения проблем научного развития* (pp. 186-189).
24. Шаматов, И., Курбанов, Э., Болтаев, А., & Соатмуратов, Х. (2015). Современные подходы к хирургической коррекции патологии устья слуховых труб у детей. *Stomatologiya*, 1(3 (61)), 91-93.
25. Исламов, Ш. Э., Ураков, К. Н., & Нормухаматов, И. З. ЗАЩИТА ПРАВ ПАЦИЕНТА ПРИ ПРОВЕДЕНИИ МЕДИЦИНСКИХ ЭКСПЕРИМЕНТОВ. *ТВЕРСКОЙ МЕДИЦИНСКИЙ ЖУРНАЛ Учредители: Тверской государственный медицинский университет*, (4), 93-95.
26. Исламов, Ш. Э., Махматмурадова, Н. Н., & Нормухаматов, И. З. ЭТИЧЕСКИЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕЖДУ МЕДИЦИНСКИМ РАБОТНИКОМ И

ПАЦИЕНТОМ. *ТВЕРСКОЙ МЕДИЦИНСКИЙ ЖУРНАЛ Учредители: Тверской государственный медицинский университет, (4), 90-92.*

27. Исламов, Ш. Э., & Шаматов, И. Я. (2005). Судебно-медицинские аспекты дефектов медицинской помощи в оториноларингологической практике. *Российская ринология, (2), 144-145.*

28. Шаматов, И., Коржавов, Ш., & Курбанова, Л. (2021). Эффективность некоторых методов лечения пациентов с полипозным риносинуситом. *Журнал биомедицины и практики, 1(3/2), 159-164.*

29. Шаматов, И. Я., Исламов, Ш. Э., & Шербекоев, Б. Э. (2021). УСТАНОВЛЕНИЕ ДАВНОСТИ ЧЕРЕПНО-МОЗГОВОЙ ТРАВМЫ. *Вопросы науки и образования, (13 (138)), 34-38.*

30. Шаматов, И. Я., & Исхакова, Ф. Ш. (2016). РОЛЬ АУДИОМЕТРИИ В ДИАГНОСТИКЕ СЕНСОНЕВРАЛЬНОЙ ТУГОУХОСТИ. *ББК 65.26 Н 72, 54.*

31. Бахронов, А. Р., Хушвакова, Н. Ж., Болтаев, А. И., & Шаматов, И. Я. (2014). Применение комбинированных антисептиков в лечении острого фарингита. *Вестник Казахского Национального медицинского университета, (2-3), 14-15.*

32. Шаматов, И. Я., Болтаев, А. И., & Расулова, М. Р. (2022). ИММУНОБИОХИМИЧЕСКИЕ СДВИГИ ПРИ СЕЗОННОЙ БИЦИЛЛИНОМЕДИКОМЕНТОЗНОЙ ПРОФИЛАКТИКЕ ХРОНИЧЕСКИХ ТОНЗИЛЛИТОВ В САНАТОРНЫХ УСЛОВИЯХ. In *Проблемы постковидной оториноларингологии* (pp. 284-286).

33. Хушвакова, Н., Шаматов, И., Хамракулова, Н., & Усманов, Ш. (2018). Роль озонотерапии в лечении экссудативных гайморитов. *Журнал проблемы биологии и медицины, (1 (99)), 124-126.*

34. Шодиев, С., Шаркиев, А., Аббосов, О., Фозилова, Д., & Шаматов, И. (2016). Усовершенствование лечения альвеолитов лунок зубов. *Stomatologiya, 1(2-3 (63-64)), 54-57.*

35. Sabirova, M. M., Akhmedzhanov, I. A., & Shamatov, I. (1991). Errors in the diagnosis of a foreign body in the pharynx of a three-month old child. *Vestnik Otorinolaringologii, (4), 60-60.*

36. Sabirova, M. M., Rustamova, B. A., & Shamatov, I. (1991). Unusual cases of esophageal foreign bodies. *Vestnik Otorinolaringologii, (2), 78-78.*

KUZGI BUG'DOY NAVLARINING PAST HARORAT STRESSIGA CHIDAMLILIGINI BAHOLASH

Sh.Sh.Raximov

Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat
universiteti biologiya kafedrası o'qituvchisi

raximovshuxrat94@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Xorazm viloyati sharoitida ekilayotgan kuzgi bug'doy navlarining past harorat stressiga chidamliligiga antropogen omillar (ekish muddatlari) ta'sirini o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalarining taxlili bayon qilingan. Tadqiqot natijalari asosida sovuq stressiga nisbatan chidamli hamda hududga mos navlarni aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar. Kuzgi bug'doy, chidamlilik, sovuq stressiga chidamlik, abiotik omil, antropogen omil, harorat, nav.

Аннотация. В данной статье представлены результаты анализа исследований влияния антропогенных факторов (сроки посева) на устойчивость сортов озимой пшеницы к стрессу низких температур в условиях Хорезмской области. Результаты исследования имеют важное значение для определения сортов, устойчивых к холодовому стрессу, а также соответствующих данному региону.

Ключевые слова: Озимая пшеница, устойчивость, устойчивость к холодовому стрессу, абиотический фактор, антропогенный фактор, температура, сорт.

Annotation: This article presents an analysis of research results on the impact of anthropogenic factors (sowing dates) on the cold stress tolerance of winter wheat varieties grown in the conditions of the Khorezm region. The findings of the study are of great significance in identifying cold stress-resistant and regionally adapted varieties.

Keywords: Winter wheat, tolerance, cold stress resistance, abiotic factor, anthropogenic factor, temperature, variety.

Kirish. Kuzgi bug'doy navlarining qishki sovuq stressiga chidamliligi navning biologik-genetik xususiyatlariga hamda abiotik omil haroratga va antropogen omil ekish muddatiga bog'liq. Kuzgi bug'doy sovuqqa chidamli o'simlik hisoblanadi. Kuzgi bug'doy 20 sm qalinlikdagi qor tagida -20-30 °C sovuqqa ham bardosh bera oladi.

Lekin respublikamiz sharoitida yetarlicha qalinlikda qor yog'maganligi sababli kuzgi bug'doy -10°C sovuqqa chidaydi. [1].

Namangan viloyati sharoitida yetishtirilayotgan yangi kuzgi bug'doyning Asr, Nodir, Andijon-2, Zimnitsa, Gurt, Antonina navlarini qishning sovuq kunlariga chidamligi, iqlim o'zgarishiga, kasalliklarga, yozning issiq kunlariga va garmselga chidamliligi bo'yicha yuqori ko'rsatkichga ega ekanligini aniqlaganlar.[2]

Toshkent viloyatining tuproq-iqlim sharoitida kuzgi bug'doy duragaylarining past harorat stressiga chidamliligini baholash borasida olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda kuzgi bug'doyning Bezostaya, Graf, Antonina, Saberbash, Step, Temiryazovka, Yog'du va Bardosh navlari past harorat ta'sirida shikastlanmagan chidamliligi yuqori navlar ekanligi aniqlangan[3].

Respublikamizda ekilayotgan kuzgi bug'doy navlar ichida sovuqqa chidamlilik bo'yicha Andijon-2 va Andijon-4 navlari o'rtachadan yuqori, Bobur, Andijon-1 va Chillaki navlari o'rtacha chidamli, Krasnodarskaya-99, Moskvich navlari sovuqqa o'ta yuqori chidamli bo'lib, ular qish faslida -20°C va undan past haroratda ham nobud bo'lmaydi [4].

Tadqiqot materiallari va uslublari. Tadqiqot ishlari Urganch davlat universitetining tajriba xo'jaligida 2020-2023 yillar davomida olib borildi. Tadqiqotlar davomida sholining ertapishar navlaridan bo'shagan maydonlarga kuzgi bug'doyning Zimnitsa, Asr va Gurt navlarining urug'lari 1-oktabr, 10-oktabr, 20-oktabr muddatlarida ekildi.

Tajriba davomida harorat NASA POWER sun'iy yo'ldoshidan olingan ma'lumotlar asosida aniqlandi. Kuzgi bug'doyning sovuqqa chidamliligi "Dala tajribalarini o'tkazish uslublari" (O'zPITI, 2007) bo'yicha aniqlandi [5].

Tadqiqotlarimiz davomida kuzgi bug'doy navlarining past harorat stressiga bardoshliligi o'rganildi.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi. Tadqiqotlar davomida kuzgi bug'doyning qishlash davrida harorat- 10°C dan past bo'lgan kunlar soni aniqlandi hamda navlarning sovuq stressiga bardoshliligi aniqlandi.

2020-2021 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasining qishlash davrida harorat -10°C dan past bo'lgan kunlar 38 kuni tashkil etdi. Noyabr oyida minimal harorat $-12,42^{\circ}\text{C}$, dekabr oyida $-16,67^{\circ}\text{C}$, yanvar oyida $-17,85^{\circ}\text{C}$, fevral oyida $-15,24^{\circ}\text{C}$, mart oyida $-14,17^{\circ}\text{C}$ ni tashkil qildi. 2020-2021 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasi davridagi eng past harorat $-17,85^{\circ}\text{C}$ teng bo'ldi.

Kuzgi bug'doyning "Zimnitsa" navida 2020-2021 yillar davomida olib borilgan fenologik kuzatuvlar davomida 1-oktabrda ekilganda qishlovdan oldin ko'chat soni 1

m² maydonda 408 donani tashkil etgan bo'lsa, qishlovdan keyin bu ko'rsatkich 336 donaga teng bo'lib, 17,6 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

10-oktabrda ekilgan variantda qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² maydonda 390 donani tashkil etgan bo'lsa, qishlovdan keyin bu ko'rsatkich 307 donaga teng bo'lib, 21,2 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

20-oktabrda ekilgan variantlar orasida qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² maydonda 361 donani tashkil etgan bo'lsa, qishlovdan keyin bu ko'rsatkich 269 donaga teng bo'lib, 25,5 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

Asr navida 2020-2021 yillar davomida olib borgan kuzatuvlar asosida 1-oktabrda ekilgan variantlar orasida qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² maydonda 411 donani tashkil etib, qishlovdan keyin bu ko'rsatkich 337 donaga teng bo'lib, 17,9 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

10 va 20 oktabr muddatda ekilgan variantlarda mos ravishda qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² maydonda qishlovdan oldin 389, 360 donani tashkil etib, qishlovdan so'ng 306, 278 donaga teng bo'lib, 21,3 %, 26 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

Xorazm viloyati sharoitida ekilayotgan kuzgi bug'doyning Gurt navining qishlash darajasi taxlil qilinganda quyidagi natijalar olindi.

2020-2021 yillar davomida Gurt navida 1 oktabrda ekilgan variantlar orasida ko'chat soni 1 m² maydonda qishlovdan oldin 409 donani, qishlovdan keyin 344 donani hamda nobud bo'lganlari 17,8 % ni tashkil qildi.

10 oktabr sanasida ekilgan variantda qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² 390 donani, qishlovdan keyin 310 donani, nobud bo'lganlari 20,5 % ni tashkil qildi.

Gurt navida 20 oktabr sanasida ekilgan variantda ko'chat soni 1 m² maydonda qishlovdan oldin 363 donani, qishlovdan keyin 274 donani hamda nobud bo'lganlari 24,5 % ni tashkil qildi.

2021-2022 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasining qishlash davrida harorat -10 ° C dan past bo'lgan kunlar 21 kunni tashkil etdi. Noyabr oyida minimal harorat -6,38 ° C, dekabr oyida -21,58 ° C, yanvar oyida -16,92 ° C, fevral oyida -10,5 ° C, mart oyida -4,85 ° C ni tashkil qildi. 2021-2022 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasi davridagi eng past harorat -21,58 ° C teng bo'ldi.

Zimnitsa navida 2021-2022 yillar davomida olib borgan kuzatuvlarimiz asosida 1-oktabrda ekilgan variantlar orasida qishlovdan oldin ko'chat soni 1 m² maydonda 399 donani tashkil etgan bo'lsa, qishlovdan keyin bu ko'rsatkich 327 donaga teng bo'lib, 18,0 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

10 va 20-oktabrda olib borgan kuzatuvlarimiz natijasida 1 m² maydonda qishlovdan oldin ko'chat qalinliklari mos ravishda 378 va 353 donaga teng ekanligi va bu ko'rsatkich qishlovdan keyin 294 hamda 263 dona ekanligi va nihollarning 22,2 %

va 25,5 % nobud bo'lganligi aniqlandi. 2021-2022 yillar davomida kuzgi bug'doyning Asr navida olib borilgan kuzatuvlar natijasida 1 oktabr muddatda ekilgan variantda nihollar soni qishlovdan oldin 403 donani, qishlovdan keyin 329 donani tashkil etib, nobud bo'lganlari 18,4 % ni tashkil qildi.

10 oktabr muddatida ekilgan variantda qishlovdan oldin 1 m² maydonda ko'chat soni 376 donani, qishlovdan keyin 293 donani hamda 22,1 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

20 oktabrda ekilgan variantlar ichida qishlovdan oldin nihollar soni 346 donani, qishlovdan keyin 255 donani hamda nobud bo'lganlari 26,3 % ni tashkil qilganligi aniqlandi.

2021-2022 yillar davomida Gurt navida qishlash darajasi o'rganilganda quyidagi natijalar qayd qilindi. 1 oktabr muddatida ekilgan variantlar ichida qishlovdan oldin nihollar soni 401 donani, qishlovdan keyin 329 donani, nobud bo'lganlari 18,0 % ni tashkil qildi. 10 oktabr sanasida ekilgan variantlarda nihollar soni qishlovdan oldin 379 donani, qishlovdan keyin 297 donani, nobud bo'lganlari 21,6 % ni tashkil qildi.

20 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni qishlovdan oldin 354 donani, qishlovdan keyin 265 donani, nobud bo'lganlari 25,1 % ni tashkil qildi.

2021-2022 yillarda olib borilgan tadqiqotlarimiz natijasi shuni ko'rsatadiki oktabr oyida haroratning nisbatan pastroq bo'lishi kuzgi bug'doy navlarini unib chiqishini kechikishiga sabab bo'ldi. Kuzgi bug'doy navlarining kech unib chiqishi nihollarning yaxshi tuplanmasligiga, bu esa o'z navbatida o'simlikning sovuqqa chidamlilik darajasining tadqiqot olib borilgan boshqa yillarga nisbatan pastroq bo'lishiga sabab bo'ldi. 2022-2023 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasining qishlash davrida harorat -10 ° C dan past bo'lgan kunlar 28 kuni tashkil etdi. Noyabr oyida minimal harorat -7,1 ° C, dekabr oyida -16,03 ° C, yanvar oyida -19,07 ° C, fevral oyida -8,9 ° C, mart oyida -1,49 ° C ni tashkil qildi. 2022-2023 yillar davomida kuzgi bug'doy vegetatsiyasi davridagi eng past harorat -19,07 ° C teng bo'ldi.

2022-2023 yillar davomida esa 1 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda Zimnitsa navida 412 tani, qishlovdan chiqqanlari 343 tani hamda nobud bo'lganlari 16,7 % ni tashkil qildi.

10 oktabrda ekilgan variantda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 392 ta, qishlovdan keyin 310 tani tashkil etib, 20,9 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

20 oktabrda ekilgan variantda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 374 donani, qishlovdan keyin 283 donani tashkil qildi hamda nobud bo'lganlari 24,3 % ni tashkil qildi.

2022-2023 yillar davomida Asr kuzgi bug'doy navining sovuqqa chidamliligi taxlil qilenganda 1 oktabr muddatda ekilgan variantda qishlovdan oldin nihollar soni 1

m² maydonda 413 donani, qishlovdan keyin 342 donani hamda nobud bo'lganlari 17,2 % ni tashkil qilganligi aniqlandi.

10 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 399 donani, qishlovdan keyin 315 donani hamda 21,0 % nobud bo'lganligi aniqlandi.

20 oktabrda ekilgan variantda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 375 donani, qishlovdan keyin 281 donani hamda nobud bo'lganlari 25,1 % ni tashkil qilganligi aniqlandi.

2022-2023 yillar davomida Gurt navida 1 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 413 donani, qishlovdan keyin 345 donani, nobud bo'lganlari 16,5 % ni tashkil qildi.

10 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 398 donani, qishlovdan keyin 315 donani, nobud bo'lganlari 20,8 % ni tashkil qildi.

20 oktabr muddatida ekilganda qishlovdan oldin nihollar soni 1 m² maydonda 377 donani, qishlovdan keyin 290 donani hamda nobud bo'lganlari 23,1 % ni tashkil qildi.

Xulosa. Tadqiqot natijalaridan shuni xulosa qilish mumkinki, qishki sovuqqa chidamlilik darajasi kuzgi bug'doy navlarini 1 oktabr muddatida ekilganda yuqori ekanligi hamda Zimnitsa va Asr navlariga nisbatan Gurt navi past harorat stressiga chidamli ekanligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Atabayeva X.N. Donli ekinlar biologiyasi va yetishtirish texnologiyasi. Toshkent 2009. 30-35 b.
2. Daminov Sh, Rahmatov N, Xabibullaev J. Namangan viloyati sharoitida yetishtirilayotgan yangi kuzgi bug'doy navlarining hosildorligi // "Global iqlim sharoitiga chidamli, yuqori hosil beradigan yangi boshqoli, dukkakli don, moyli va yem-xashak ekinlarni parvarishlashda yangi texnologiyalarni qo'llash istiqbollari" Andijon, 2024. 96-98 b.
3. Mamatqulova G.F, Erjigitov D.Sh, Muhammadiev O.A, Otajanova S.D, Turayev O.S, Kushanov F.N, Baboev S.K. Kuzgi bug'doy duragaylarining past harorat stressiga chidamliligini baholash // "Global iqlim sharoitiga chidamli, yuqori hosil beradigan yangi boshqoli, dukkakli don, moyli va yem-xashak ekinlarni parvarishlashda yangi texnologiyalarni qo'llash istiqbollari" Andijon, 2024. 122-125 b.
4. Сухоруков А.А, Бугакова Н. Э. Влияние засухи на формирование элементов структуры урожая сортов озимой пшеницы Молодой ученый. 2016. № 27.3 (131.3). с. 53-56
5. Дала тажрибаларини ўтказиш услублари. ЎзПИТИ. Тошкент, 2007, 139-б.

ИННОВАЦИОН ҚОБИЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.**Z.Q.Amonniyozov**Surxondaryo viloyati qishloq xo'jaligi
boshqarmasi bosh mutaxasisi.

Таянч сўзлар. Мустақил, фаолият, изланиш, методи, ахборот, топширик, таҳлил, умумлаштириш, исботла, нотўғри.

Аннотация. Ушбу мақолада талабаларнинг мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш ва уни такомиллаштириш методикаси ҳамда ташкил этилиш ёритиб берилган. Янги тадқиқотлар, изланишлар натижасида лойиҳаларнинг яратилиши ўқувчилар иштирокида ўқитувчи томонидан эмас, балки ўқитувчининг раҳбарлиги остида ва унинг ёрдами билан талабаларнинг ўзлари мустақил амалга оширади. Изланиш ва тадқиқотчилик методининг мазмни ёритиб берилган.

Мавзунинг долзарблиги. Талабаларнинг мустақил ўқув методларидан бири - баён қилинган материалларни мустақил таҳлил қилиш ҳамда изланиш янги тушунчалар моҳиятини ва фаолият усулларини очиш бўйича ўқувчилар мустақил ўқув фаолиятини ташкил қилиш методикасидан иборат.

Мақола баёни. Талабаларнинг мустақил ўқув методларидан бири - баён қилинган факт ва материалларни мустақил таҳлил қилиш ҳамда янги тушунчалар моҳиятини ва фаолият усулларини очиш бўйича талабалар мустақил ўқув фаолиятини ташкил қилишдан иборат. Изланиш методи ўқитувчининг суҳбат формасида ахборот беришдан кўра кўпроқ баён қилинган факт материалларни мустақил таҳлил қилиш ҳамда янги тушунчалар моҳиятини ва фаолият усулларини очиш бўйича талабалар фаоллигини ташкил қилишдан иборат. Изланиш методининг моҳияти шундан иборатки, янги қонун, қоидаларни кашф этиш талабалар иштирокида ўқитувчи томонидан эмас, балки ўқитувчининг раҳбарлиги остида ва унинг ёрдами билан талабаларнинг ўзлари мустақил амалга оширади. Изланиш методи ўқув материални диалог формасида баён қилиш:

а) янги билимни баён қилишда айрим масалалар ва топшириқлардан фойдаланиш; б) ўқув материални таҳлил қилиш ва умумлаштириш учун саволлар ва топшириқлар бериш; в) кичикроқ изланиш учун билишга оид масалаларни қўллаш, хулосаларни исботлаш, нотўғри фикрларни рад этиш; г) мавзуларни мустақил билишга оид атрофлича мунозаралар ташкил этишдир. Тадқиқот методи ўқитувчи томонидан талабалар олдида юқори

даражада муҳим бўлган назарий ва амалий тадқиқотлар топшириғи қўйиш йўли билан ташкил этилади.

Тадқиқот характеридаги топшириқларнинг, изланишга доир топшириқлардан фарқи шундаки, изланиш методида талабалар йиғилган фактлар (тажриба, кузатиш, адабиёт устида ишлаш) ва уларни назарий жиҳатидан таҳлил қилиш, системалаштириш ва умумлаштириш бўйича иш бажарсалар, кашфиёт ва ихтиролар талабалар томонидан факт материалларни таҳлил қилиш, умумлаштириш натижаси сифатида намоён бўлади.

Тадқиқот методида талаба мустақил равишда мантиқий операцияларни бажариб, янги тушунчалар ҳамда ҳаракатининг янги усуллар моҳиятини очади. Талаба мулоҳазаларининг бориши хулосаларнинг тўғри ёки нотўғрилиги ўқитувчи томонидан ўқувчи билан суҳбат қилиш процессида ёки унинг тадқиқоти натижасини оғзаки ёки ёзма баён қилганда аниқланади. Изланиш методи асосида ўрганишда, факт материал талабага ўқитувчи томонидан берилади, ҳамда биргаликда таҳлил қилинади. Ўқувчи ўқитувчининг ёрдамида янги тушунчанинг моҳиятини очиб беради. Тадқиқот характеридаги топшириқларнинг билишга оид топшириқлардан фарқи талабаларнинг мустақил ўқув – билиш фаолиятининг ахборотлар йиғиш ва уни таҳлил қилиш, муаммоларини мустақил равишда қўйишдан тортиб то уларни ҳал қилиш, ечимни текшириш ва янги билимларни амалда қўлланишгача бўлган циклни ўз ичига олади.

Талабалар тадқиқотни худди илмий тадқиқот сингари, кузатиш, материаллар тўплаш ва уларни таҳлил қилиш, тушунтириш ҳамда ўзлари кашф этган қонун ва қоидаларни қўлланиш босқичларига эга бўлиши керак. Тадқиқот характеридаги топшириқларнинг хусусиятларидан бири, дастлабки тўпланган материаллар таҳлил этилади.

Тадқиқот ишлари ташкил этиш шакллариغا кўра хилма-хил бўлиши мумкин: талабалар тажрибаси; илмий тажрибаларда иштирок этиш; экскурсия; архивларни ўрганиш; докладлар тайёрлаш, уни Талабалар ҳузурида ўқиш ва бошқалар киради. Дастурлаштирилган ўқитиш таълимнинг хусусиятлари - Талабалар махсус тайёрланган дидактик воситалар ёрдамида, мустақил равишда, янги билимлар ва ҳаракат малакаларини эгаллайдиган таълим жараёнини ташкил этиш. Дастурлаштирилган таълим ўқувчи мустақил ишларининг махсус тури билан боғланган экан, у мустақил билим олиш формаси деб, дастурлаштирилган қўлланмани эса, ўрганиш учун дарслик деб ҳисоблаш мумкин.

Дастурлаштирилган топшириқлар, Талабаларнинг қисман эсга тушириш, қисман янги билимларни ўзлаштириш фаолиятини талаб қиладиган, топшириқлар тизимидан иборат.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Бегалов Б.А., Кудайбергенов А .К. Эффективность использования информационно-коммуникационных технологий на предприятиях. Ташкент: Фан, 2007. -1 4 0 с.

1. Bantova M.A, Beltyukova G.V, Polevshikova A.M.Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi.- Toshkent: O'qituvchi,1983.- 192 b

2. Бурилова, С.Ю. Межпредметная интеграция в учебном процессе технического вуза [Текст]: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Бурилова Светлана Юрьевна. - Новосибирск, 2001. - 22 с.

3. Braverman E.M., Prepodavanie fiziki, razvivayushchee uchenika // posobie dlya uchiteley i metodistov. Moskva. 2003. Assosatsiya uchiteley fiziki, - S 247-253.

5.Bektenyarova A.R. Mejpredmetnye svyazi kak uslovie aktivizatsii poznavatelnoy deyatelnoy uchaщixsya.: Avtoref. ... dis.kand.ped

EPIZIOTOMIYADAN KEYINGI ASORATLARNI OLDINI OLISH

Omonova Guljamol Raub qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

3-son akusher ginekologiya kafedrası 1-kurs klinik ordinatori

Ilmiy rahbar: Sattorov Asliddin Xayrullayevich

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

3-son Akusher ginekologiya kafedrası assitienti

Annotatsiya: Epiziotomiyadan keyingi asoratlarning oldini olish muhim tibbiy muammo hisoblanadi. Ushbu maqolada epiziotomiya jarrohligidan keyin yuzaga kelishi mumkin bo'lgan infeksiya, yallig'lanish, chandiq hosil bo'lishi kabi asoratlarning oldini olish usullari ko'rib chiqiladi. Profilaktik chora-tadbirlar, gigiyena qoidalariga rioya qilish va tiklanish jarayonini tezlashtirish usullari tahlil qilinadi.

Annotation: The prevention of complications after episiotomy is an important medical issue. This article discusses methods to prevent possible complications such as infection, inflammation, and scar formation after episiotomy surgery. Preventive measures, adherence to hygiene rules, and methods to accelerate the recovery process are analyzed.

Аннотация: Профилактика осложнений после эпизиотомии является важной медицинской проблемой. В данной статье рассматриваются методы предотвращения возможных осложнений, таких как инфекция, воспаление и образование рубцов после хирургического вмешательства. Анализируются профилактические меры, соблюдение гигиенических правил и способы ускорения процесса восстановления.

Kalit so'zlar: Epiziotomiya, asoratlar, infeksiya, yallig'lanish, chandiq, profilaktika, tiklanish.

Keywords: Episiotomy, complications, infection, inflammation, scar, prevention, recovery.

Ключевые слова: Эпизиотомия, осложнения, инфекция, воспаление, рубец, профилактика, восстановление.

Epiziotomiya – tug'ruq paytida vaginal va perineal to'qimalarni kengaytirish maqsadida amalga oshiriladigan jarrohlik kesigidir. Ushbu muolaja perineal yirtilar

xavfini kamaytirish, tugʻruq jarayonini tezlashtirish va chaqaloqning tugʻilishini osonlashtirish uchun ishlatiladi. Biroq, epiziotomiyadan keyingi jarrohlik aralashuvi baʼzi asoratlardan bilan kechishi mumkin. Shuning uchun, epiziotomiyadan keyingi tiklanish jarayonini yaxshilash va asoratlarning oldini olish tibbiyotning muhim yoʻnalishlaridan biridir. Ushbu maqolada epiziotomiyadan keyingi asosiy asoratlardan va ularni oldini olishning ilmiy asoslangan usullari tahlil qilinadi. Epiziotomiyadan keyingi asoratlardan turli omillarga bogʻliq boʻlib, ularni uchta asosiy toifaga ajratish mumkin: infeksiyon, mexanik va funksional asoratlardan. Epiziotomiya kesigi ochiq yara hisoblanadi va bakterial infeksiyalarga moyil boʻladi. Infeksiyon asoratlarning rivojlanishiga quyidagi omillar sabab boʻlishi mumkin: Gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik – jarohatga bakteriyalar tushishi infeksiya rivojlanishiga olib keladi. Immunitetning zaifligi – homiladorlikdan keyingi gormonal oʻzgarishlar immunitetni pasaytirib, bakteriyalarga qarshi kurashish qobiliyatini kamaytiradi. Shifobaxsh muolajalarning notoʻgʻri bajarilishi – antiseptiklar va antibiotiklar yetarli darajada qoʻllanilmasa, infeksiya rivojlanishi ehtimoli ortadi. Infeksiyon asoratlarning klinik belgilari quyidagilardan iborat: Tikilgan joyda qizarish va shish. Doimiy ogʻriq va noqulaylik hissi. Yiringli ajralmalar va isitma. Mexanik asoratlardan epiziotomiya soʻngida notoʻgʻri tikish yoki haddan tashqari choʻzilish natijasida yuzaga keladi. Bular quyidagilarni oʻz ichiga oladi: Chandiq va fibroz toʻqima hosil boʻlishi – notoʻgʻri regeneratsiya natijasida chandiq oʻrnida zich fibroz toʻqima shakllanib, elastiklikning kamayishiga olib kelishi mumkin. Toʻqimalarning yomon tiklanishi – notoʻgʻri yoki sust tikilgan joylarning qayta yorilishi yoki ochilishi. Perineal elastiklikning yoʻqolishi – perineumning normal holatini tiklash qiyinlashishi jinsiy hayot sifatiga taʼsir qilishi mumkin. Funksional asoratlardan mushaklar va nerv toʻqimalarining shikastlanishi natijasida yuzaga keladi: Qov mushaklarining zaiflashishi – epiziotomiya soʻngida notoʻgʻri tiklangan yoki zaiflangan mushaklar siydik tuta olmaslikka olib kelishi mumkin. Jinsiy disfunktsiya – haddan tashqari chandiqlanish va nervlarning shikastlanishi jinsiy aloqa vaqtida ogʻriq keltirishi mumkin. Asoratlarning oldini olish uchun ilmiy jihatdan asoslangan quyidagi strategiyalar qoʻllanilishi kerak: Epiziotomiyadan keyin infeksiyon jarayonlarning oldini olish uchun quyidagi choralar koʻriladi: Gigiyena qoidalariga rioya qilish – perineal sohani antiseptik eritmalar bilan muntazam tozalash va quritish kerak. Antibakterial vositalardan qoʻllash – yuqori infeksiya xavfi mavjud boʻlsa, shifokor tavsiyasiga binoan antibiotiklar qabul qilish. Havoni aylanishiga eʼtibor qaratish – tiklanish jarayonini tezlashtirish uchun yarani quruq va havodagi bakteriyalardan himoya qilish muhimdir. Toʻgʻri tikish texnikasidan foydalanish – jarrohlikda yuqori sifatli jarrohlik iplaridan foydalanish va optimal tikish texnikalarini qoʻllash kerak.

Reabilitatsion mashqlar – perineum mushaklarini tiklash va elastiklikni saqlash uchun Kegel mashqlari tavsiya etiladi. Yumshoq va qattiq ovqatlar balansiga e'tibor qaratish – qabziyatni oldini olish orqali tikilgan joyga bosim tushishining oldini olish mumkin. Fizioterapiya va reabilitatsiya mashqlari – maxsus mashqlar mushaklarning tiklanishiga yordam beradi. Jinsiy faoliyatni tiklash bo'yicha maslahatlar – shifokorlar jinsiy hayotga qaytish uchun optimal vaqt va profilaktik choralar bo'yicha maslahat berishlari kerak.

Xulosa

So'nggi tadqiqotlar epiziotomiyadan keyingi asoratlarni kamaytirishga qaratilgan bir nechta innovatsion yondashuvlarni taklif qilmoqda: Biopolimer asosidagi jarrohlik iplaridan foydalanish – o'z-o'zidan eriydigan iplar chandiqlik hosil bo'lish xavfini kamaytiradi. PRP (Platelet-Rich Plasma) terapiyasi – o'z qon plazmasidan foydalanish orqali to'qimalarni tiklash jarayonini tezlashtirish. Lazer terapiyasi – chandiqlanishning oldini olish va og'riqni kamaytirish uchun lazer texnologiyasidan foydalanish. Epiziotomiya tug'ruqning muhim jarrohlik aralashuvi bo'lib, ba'zi hollarda muqarrar hisoblanadi. Biroq, bu amaliyotdan keyingi asoratlarning oldini olish uchun gigiyena qoidalariga rioya qilish, infeksiya xavfini minimallashtirish, mexanik tiklanishni yaxshilash va fiziologik tiklanish usullaridan foydalanish talab etiladi. Zamonaviy innovatsion usullar, jumladan, lazer terapiyasi va PRP terapiyasi epiziotomiyadan keyingi tiklanish jarayonini tezlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, ayollar salomatligini saqlash va tiklanish jarayonini ilmiy asosda tashkil etish muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

References

1. Jiang, H., Qian, X., Carroli, G., & Garner, P. (2017). "Selective versus routine use of episiotomy for vaginal birth." *Cochrane Database of Systematic Reviews*, 2(CD000081). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD000081.pub3>
2. Kettle, C., & Tohill, S. (2008). "Perineal care." *BMJ Clinical Evidence*, 5(0811).
3. Lede, R., Belizán, J., & Carroli, G. (2007). "Is routine use of episiotomy justified?" *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 196(6), 495.e1-495.e5. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2007.03.015>
4. Albers, L. L., Sedler, K. D., Bedrick, E. J., Teaf, D., & Peralta, P. (2005). "Factors related to perineal trauma in childbirth." *Journal of Midwifery & Women's Health*, 50(3), 197–202. <https://doi.org/10.1016/j.jmwh.2004.12.013>

5. Reis, R. R., Marziale, M. H. P., Cassiano, J. G. O., & Campos, F. F. (2020). "Care in the postpartum period: Prevention and treatment of episiotomy complications." *Revista Brasileira de Enfermagem*, 73(Suppl 3), e20190033. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2019-0033>

NIKEL (II) FTALOSIYANIN PIGMENT SINTEZI

Gaimov A.A. To'rayev X. X. Nabiyev D. A.

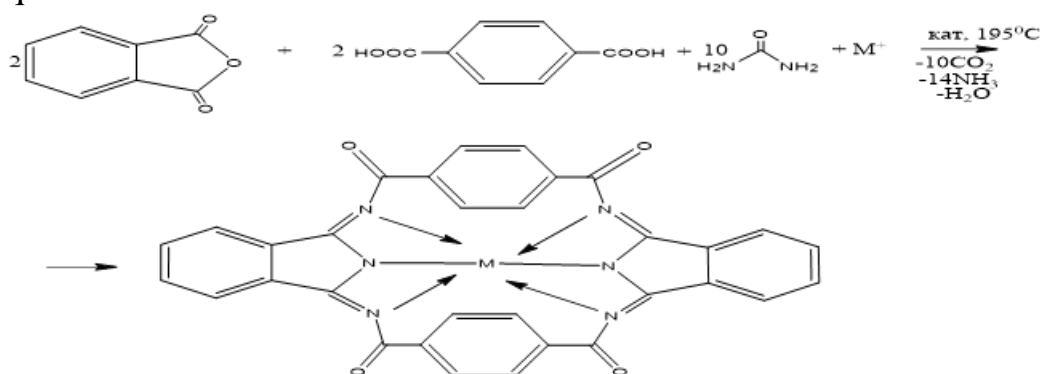
Termiz davlat universiteti Termiz shahri, Barkamol avlod ko'chasi, 43

E-mail: gaimovaa@gmail.com

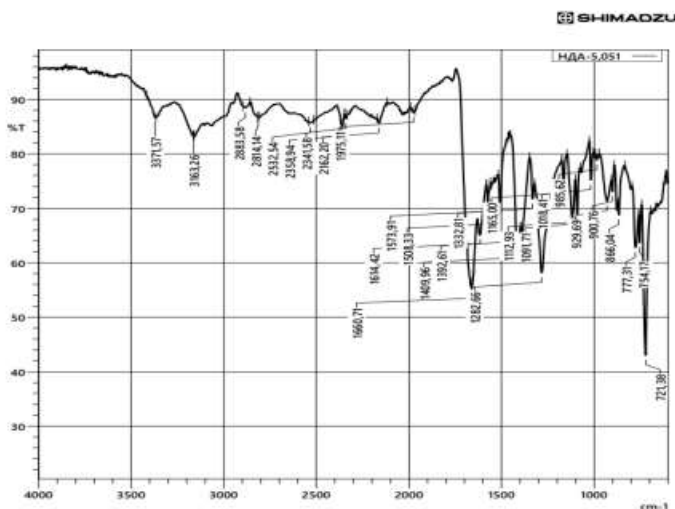
Metall ftalosiyaniylar odatda ftalonitrilning metall xloridlar bilan o'zaro ta'siri natijasida, 200 dan yuqori haroratlarda qizdirilganda olinadi. C, ularning erituvchilarida [1] yoki termoyadroviy reaksiya usullaridan foydalanish. Biroq, bu usul makrosikl bilan xlorli aralashmalarga olib keladi va makrosikldagi xlori o'tib bo'lmaydigan qiladi. Metall dikloridlarning (titan, zirkoniy, gafniy) sof ftalosiyaniylarini olish uchun reaksiya aralashmasiga 2-metilnaftalin qo'shilishi taklif qilindi, ular osonlikcha xlorlanadi va tsiklda xlor chiqaradi. Ushbu usul bilan qalay, mis va alyuminiyning ftalosiyaniylarini ham olish mumkin. Ftalosiyaniylarning oksoformlarini olish uchun ularni to'g'ridan-to'g'ri sintez qilishdan ko'ra, mos keladigan dikloridlarning gidrolizidan foydalanish samaraliroq [2].

Hozirgi vaqtda tereftalik kislota hosilalari ftalosiyaniylar sintezida keng qo'llaniladi: dinitril, ftalimid, ftalik anhidrid, shuningdek tereftalik kislota murakkab kation mavjudligida. Boshlang'ich materialdan qat'i nazar, sintez har doim ftalik o-dinitrilning shakllanish bosqichidan o'tadi. Yakuniy bosqich iminoizindoleinining bipolyar ionlarini metall ioni atrofida guruhlashni o'z ichiga oladi, keyin ular tsiklga yaqinlashadi. Reaksiya mahsuldorligini nazorat qilish qiyin, lekin ko'p hollarda bu ko'rsatkich juda yuqori bo'lib qoladi (70%). Reaksiya quruq reagentlar eritmasida sintez qilish yoki qaynab turgan erituvchi (nitrobenzol, o-diklorobenzol, triklorobenzol, etilen glikol, kinolin) yordamida olinadi. Reaksiyada ishtirok etuvchi fragmentlar uchun strukturaviy formulalar 1 [3-4] raqamlarda keltirilgan.

Olingan pigment tarkibini tasdiqlash uchun fizik-kimyoviy usullar yordamida tahlil qilindi.

Rasm 1. Nikel ftalosianin organik pigmentni olish reaksiyasi

Rasm 2. Nikel ftalosianin IQ-spektri

Olingan birikmaning IQ-spektridan ko'rinib turibdiki, tereftalik kislotaning karboksil guruhlariga mos keladigan kuchli assimilyatsiya bantlari ko'rinmaydi. 3000 sm⁻¹ dan katta maydonda qoldiq suv molekulariga tegishli valentlik assimilyatsiya bantlari mavjud. Tereftal kislotaning karbonil guruhiga mansub assimilyatsiya tasmasi amidlarga tegishli 1689 sm⁻¹ dan 1661 sm⁻¹ gacha o'zgarganligi kuzatildi. Bundan tashqari, izoindol halqasining valentlik tebranishlari bilan bog'liq 1409 sm⁻¹ mintaqasida va deformatsiya tebranishlari bilan 866 sm⁻¹ mintaqalarida tebranishlar kuzatildi. 1508 sm⁻¹ valentligida va 1018 sm⁻¹ domenlarida pirol halqasining tebranishlari ham mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. M. O. Yusupov, X. S. Beknazarov, A. T. Tillaev, B. E. Babamuratov // tarkibida azot, fosfor, nikel bo'lgan makrogeterosiklik ftalosianin pigmentining yangi turini o'rganish // kompozitsion material. Toshkent -2019. – № 3. - S. 17-20.
2. Yusupov M. O., Beknazarov X. S., Tillaev A. T., Djalilov A. t // Loko-bo'yoq moddasi tarkibidagi yangi o'z ichiga olgan kobalt ftalosianin pigmentining Termodanalitik tahlili // kompozitsion material. Toshkent -2019. – № 3. - S. 24-27.
3. Yusupov M. O., Sharipova N. O., Beknazarov X. S., Djalilov A. T. // azot, fosfor, kobalt tutuvchi makrogeterosiklik ftalosianin pigmentining yangi turini tadqiq etish / / "fan va texnika taraqqiyoti" ilmiy–texnik jurnali 5/2019 Buxoro-s.63-68.
4. M. O. Yusupov, X. S. Beknazarov, A. T. Tillaev, Djalilov A. T. // yo'l belgilarini bo'yashda yangi turdagi kobalt ftalosianin pigmentini qo'llash / / Namdu ilmiy axborotnomasi-Nauchniy Vestnik Namgu No. 2 Namangan-s.2020

PROSPECTS OF USING BIODEGRADABLE FILMS FOR PACKAGING PHARMACEUTICAL SUBSTANCES.

Babamuratov Bekzod Ergashevich

Email - babamuratov1985@mail.ru

Sayfiddin Sharopov

Email - 1996sayfiddin25@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti

Introduction: Modern pharmaceutical industries focus not only on developing new medicinal substances but also on improving packaging methods to ensure safety and efficiency. Traditional plastic packaging materials pose significant environmental concerns, leading to increased interest in biodegradable films as an alternative. These materials effectively protect pharmaceutical substances while minimizing ecological harm. This thesis discusses the significance, advantages, and future prospects of biodegradable films in the pharmaceutical industry.

Keywords: Biodegradable films, eco-friendly packaging, pharmaceutical substances, polymer materials, biological safety, pharmaceutical industry, recyclable materials, alternative packaging technologies.

Main Body

1. Characteristics of Biodegradable Films

Biodegradable films are polymer-based materials derived from natural or synthetic sources that decompose into harmless substances under environmental conditions or through biological activity. These films are primarily made from starch, polylactic acid (PLA), polyhydroxyalkanoates (PHA), and other biopolymers. Their ability to break down naturally makes them an excellent choice for pharmaceutical packaging, reducing long-term waste accumulation.

2. Advantages of Biodegradable Films in Pharmaceutical Packaging

The use of biodegradable films in pharmaceutical packaging offers several advantages:

Environmental Sustainability – Unlike conventional plastics, biodegradable films reduce pollution and carbon footprint.

Enhanced Safety – Many biodegradable materials are non-toxic, reducing the risk of chemical contamination in medicines.

Biocompatibility – Some biopolymers are compatible with drug formulations, ensuring stability and prolonged shelf life.

Regulatory Compliance – Many countries are implementing stricter environmental regulations, making biodegradable packaging a viable and necessary alternative.

3. Challenges and Limitations

Despite their benefits, biodegradable films also face some challenges:

Cost Factors – Production of biodegradable materials is often more expensive than conventional plastics.

Durability and Storage – Some biodegradable films may have lower mechanical strength and shorter shelf life compared to synthetic plastics.

Mass Production Issues – Large-scale manufacturing and supply chain logistics still require significant optimization.

4. Future Prospects of Biodegradable Films in the Pharmaceutical Industry

The development of biodegradable films is expected to advance further due to:

Technological Innovations – Ongoing research aims to improve the durability, flexibility, and cost-effectiveness of biopolymers.

Increased Consumer Awareness – Growing global concern for sustainability is driving demand for environmentally friendly packaging.

Government Regulations and Incentives – Many governments are encouraging industries to adopt biodegradable alternatives through policies and funding.

Conclusion: Biodegradable films present a promising solution for sustainable pharmaceutical packaging. Despite current challenges, advancements in material science, increasing environmental regulations, and consumer demand for eco-friendly alternatives are driving their adoption. As research continues, the pharmaceutical

industry is likely to see significant progress in biodegradable packaging technologies, ensuring both environmental safety and product efficiency.

TALABALARNING KASBIY VA SHAXSIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING O'RNI VA AHAMIYATI

Haydarov Latifjon Rustamovich

Buxoro davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarning kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati muhokama qilinadi. Talabalar o'z kasbiy sohalarida muvaffaqiyatga erishish uchun nafaqat kasbiy bilimlarga, balki shaxsiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham ehtiyoj sezadilar. Maqolada kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirish, shaxsiy ko'nikmalarni oshirish va o'rganishning yangi metodlari orqali talabalarni kelajakdagi ish hayotiga tayyorlash masalalari ko'rib chiqiladi. Bunda innovatsion ta'lim metodlari, jamoaviy ishlash, kreativ fikrlash, va liderlik ko'nikmalari o'rganish jarayonining ajralmas qismlariga aylanishi zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Kasbiy qobiliyat, shaxsiy rivojlanish, ta'lim metodlari, jamoada ishlash, innovatsion yondashuv, kreativ fikrlash, liderlik, o'zgarishga tayyorlik.

Аннотация: В данной статье рассматривается важность развития профессиональных и личных качеств студентов. Для достижения успеха в своей профессиональной сфере студенты нуждаются не только в профессиональных знаниях, но и в развитии личных навыков. В статье рассматриваются вопросы развития профессиональных качеств, улучшения личных навыков и подготовки студентов к будущей профессиональной жизни через современные методы обучения. Подчеркивается необходимость использования инновационных методов, командной работы, творческого мышления и лидерских качеств в процессе обучения.

Ключевые слова: Профессиональные качества, личностное развитие, методы обучения, командная работа, инновационный подход, творческое мышление, лидерство, готовность к изменениям.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimi talabalarning kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishda yangi va innovatsion yondashuvlarga ehtiyoj sezmoqda. Global miqyosda ta'lim sohasidagi o'zgarishlar va rivojlanishlar yangi metod va texnologiyalarni joriy etishni talab qilmoqda. Bu esa, o'z navbatida, talabalarning har tomonlama o'sishi va rivojlanishiga xizmat qilmoqda[1]. Ushbu maqolada talabalarning kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishda qo'llaniladigan innovatsion metodlar haqida so'z yuritimiz. Talabalar, nafaqat kasbiy bilimlarni, balki

shaxsiy va ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantirishlari lozim. Kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirish esa nafaqat talabalar uchun, balki butun jamiyat uchun katta ahamiyatga ega. Ushbu maqolada talabalarning kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati haqida so'z yuritamiz[2].

Kasbiy qobiliyatlarni rivojlantirish talabalarni o'z sohasida malakali va muvaffaqiyatli mutaxassis bo'lishlariga yordam beradi. Bugungi kunda ish bozori o'zgaruvchan va talablar yuqori. Talabalar nafaqat teoriya, balki amaliy ko'nikmalarga ham ega bo'lishlari kerak. Innovatsion texnologiyalar va global iqtisodiy muhitning tez o'zgarishi kasbiy bilimlarni va malakalarni doimiy ravishda yangilashni talab qiladi[3]. Talabalarning kasbiy qobiliyatlari rivojlanishi ularning professional faoliyatlarida muvaffaqiyatga erishishlari uchun zarurdir. Ya'ni, dasturlash, marketing, muhandislik yoki boshqa sohalarda amaliy tajriba va maxsus ko'nikmalar, talabalarni ishga joylashish jarayonida raqobatbardosh qiladi.

Shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirish: O'z-o'zini anglash va ijtimoiy muvaffaqiyat

Shaxsiy qobiliyatlar, ayniqsa o'z-o'zini anglash, muloqot qilish, vaqtni boshqarish, stressni yengish kabi ko'nikmalar, talabalar hayotining barcha jabhalarida ularga yordam beradi. Shaxsiy rivojlanish, talabalar o'zlarini yanada samarali ifoda eta olishlari, boshqalar bilan muloqot qilishda muvaffaqiyat qozonishlari va hayotdagi har qanday vaziyatda maqsadlariga erishishlari uchun zarurdir. Ushbu qobiliyatlarni rivojlantirish nafaqat talabaning o'zining shaxsiy hayoti, balki ijtimoiy va professional hayotida ham muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

Bugungi dunyoda tez o'zgarayotgan texnologiyalar va mehnat bozorining dinamikasi talabalarni yangi bilimlarni o'rganishga va moslashuvchan bo'lishga undaydi[4]. Talabalar yangi sharoitlarga tez moslasha olishlari va har qanday o'zgarishlarga ochiq bo'lishlari kerak. Yangi texnologiyalar, kasbiy va shaxsiy rivojlanish uchun imkoniyatlarni keltirib chiqaradi. O'rganishning yangi metodlari, masalan, onlayn kurslar va interaktiv ta'lim usullari talabalarni innovatsion g'oyalarga ochiq qilishga yordam beradi. Bu esa talabalarni o'z kasblarini samarali bajarish va shaxsiy hayotida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni egallashga undaydi. Jamoada ishlash va liderlik: Ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topish[5].

Kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonida jamoada ishlash va liderlik ko'nikmalarini oshirish ham katta ahamiyatga ega[6]. Talabalar jamoaviy ishda samarali qatnashish, boshqaruv va rahbarlik qobiliyatlarini rivojlantirish orqali ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topa olishadi. Jamoaviy ish orqali talabalar bir-birlarini tushunish, qarorlar qabul qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalarini o'zlashtiradilar. Shu

bilan birga, liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish talabalarni kelajakda katta tashkilotlarda muvaffaqiyatli boshqaruvchilar bo'lishlariga tayyorlaydi.

O'z-o'zini baholash va o'zgarishga tayyorlik

Shaxsiy va kasbiy rivojlanishning muhim jihati bu o'z-o'zini baholash va o'zgarishga tayyor bo'lishdir. Talabalar o'z qobiliyatlarini baholab, kuchli tomonlarini rivojlantirish va zaif tomonlarini kuchaytirish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak. Bu jarayon, o'z-o'zini anglashga, o'zgarishlarga tayyor bo'lishga va doimiy ravishda o'zini takomillashtirishga yordam beradi. Kasbiy sohada muvaffaqiyatga erishish uchun talabalar o'zlarini baholash va o'zgarishga tayyor bo'lishlari zarurdir.

Talabalarning kasbiy va shaxsiy qobiliyatlarini rivojlantirish – bu ularning nafaqat o'qishdagi muvaffaqiyatlarini, balki kelajakdagi professional va ijtimoiy hayotidagi yutuqlarini ham ta'minlaydi. Kasbiy qobiliyatlar talabalarni ishga joylashish va o'z sohasida muvaffaqiyatli bo'lishlariga yordam beradigan asosiy omil bo'lsa, shaxsiy qobiliyatlar esa ular uchun mustahkam poydevor yaratadi. Ta'lim tizimi ushbu qobiliyatlarni rivojlantirishga e'tibor qaratishi, talabalarga keng ko'lamli bilim va ko'nikmalarni o'rgatishi kerak. Bu nafaqat talaba, balki butun jamiyat uchun foydali bo'lib, uning taraqqiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar

1. Хўжжиев, М. Я. (2020). Возможности повышения эффективности мультимедиа в процессе урока. *Universum: психология и образование*, (1 (67)), 10-13.
2. Mahmudovich, X. M., Kuchkorovich, J. A., & Xo'Jjiyev, M. (2021). Technology of using E-learning modeling programs in teaching special subjects in professional education. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 5403-5411.
3. Таиров, Б. Б., Хўжжиев, М. Я., & Ўғли, Қ. З. А. (2023). ПРОГРАММНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ КОГНИТИВНО-ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ПОДХОДА В ПОДГОТОВКЕ ИНЖЕНЕРОВ-ТЕХНИКОВ. *Universum: технические науки*, (5-2 (110)), 29-36.
4. TAMOYILLARI, B. A. O. D. MASOFAVIY TA'LIM ORQALI UMUMKASBIY VA IXTISOSLIK FANLARINI KOGNITIV-VIZUAL YONDASHISH ORQALI, TALABALAR.
5. Khojjiyev, M., & Karshiyev, Z. (2024). METHODOLOGY OF INSPECTION OF GAS METERS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(11), 20-23.
6. Abdurasulovich, K. J., Anvarovich, A. A., Mamatkulovich, Y. U., Yangiboevich, K., & Sobirovna, M. M. (2020). The advantages of the methodology of preparing students for innovative activity on the basis of visual teaching of special disciplines. *Journal of Critical Reviews*, 7(14), 1244-1251.

**PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY STRESSNING IJTIMOIIY
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI****Xotamova Madinabonu Ilhomjon qizi**

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Psixologiya mutahassisligi

I bosqich magistranti

madinaxatamova12@gmail.com**ANNOTATSIYA**

Mazkur maqolada shaxsning kasbiga nisbatan faolligi va qiziqishini soʻnishi mexanizmlariga eʼtibor qaratilgan, shu bilan birga mazkur xolatdagi shaxslarga qanday yordam berish yoʻllariga toʻxtalib oʻtilgan.

Kalit soʻzlar: stress, kasbiy soʻnish, zerikish, kasbidan bezish, kasbiy “menlik, kasbiy malaka, kasbiy hamkorlik, layoqat.

**СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА
ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТРЕССА В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ****Хотамова Мадинабону – дочь Илхомджона**

Ташкентский государственный университет востоковедения

Психология Магистрант первой степени.

madinakhatamova12@gmail.com**АННОТАЦИЯ**

В данной статье основное внимание уделяется механизмам угасания активности и интереса человека к профессии, и в то же время уделяется внимание тому, как помочь людям в этой ситуации.

Ключевые слова: стресс, профессиональное выгорание, скука, профессиональное выгорание, профессиональное Я, профессиональная компетентность, профессиональное сотрудничество, компетентность.

**SOCIAL PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL
STRESS IN PEDAGOGICAL ACTIVITY**

Khotamova Madinabonu is the daughter of Ilhomjon

Tashkent State University of Oriental Studies

Psychology major

Graduate student of the first stage

madinakhatamova12@gmail.com

ANNOTATION

This article focuses on the mechanisms by which a person's activity and interest in the profession fades, and at the same time, it focuses on how to help people in this situation.

Key words: stress, professional burnout, boredom, job burnout, professional self, professional competence, professional cooperation, competence.

Butun jahon sog'liqni saqlash tashkiloti o'tkazgan tadqiqotlardan ma'lum bo'lishicha, ishlab chiqarish rivojlangan davlatlarda 10% aholi jiddiy asab kasalliklariga chalinganlar. Hozirda markaziy nerv sistemasidagi jarayonlarga bog'lik kasalliklar ko'paymoqda, nevrotik ko'rinishlar organizmning funksional tizimidagi boshqa buzilishlarga olib keladi. Shuning uchun stressni yuzaga kelish sabablari, uni kechishi, oqibati va bartaraf etish muammolari bugungi kunda nafaqat tibbiyot sohasining vakillarini, balki psixolog, pedagog va huquqshunoslarning ham e'tiborini tortib kelmoqda. Agarda, birinchi guruhdagi mutaxassislar stress asnosida yuzaga kelgan biron bir kasallikni davolashning farmakologik va jarrohlik yo'llarini izlasalar, ikkinchi guruhdagilar uni qay holda yuzaga kelish sabablari, organizmning umumiy faoliyatiga ta'sirini tadqiq etadilar. Uchinchi guruhdagilar esa insonning xulq-atvoridagi va o'quv faoliyatidagi u yoki bu o'zgarishlarda stressning o'rnini belgilash uchun ish olib boradilar. Huquqshunoslar esa jinoyat sodir etilishi, uni oldini olish, ya'ni profilaktika o'tkazish jarayonida stressga e'tibor beradilar. Ammo ularni birlashtiruvchi yagona asos bu inson omilidir. Bunda u ham tadqiqot obyekti, davolanuvchi, tarbiyalanuvchi, bemor, jabrlanuvchi va da'vogar vazifasini o'tashi mumkin.

Jahon miqyosida ijtimoiy intergrasiya, globallashuv va axborotlashgan tendensiyalarining kuchayib borishi ta'lim tizimida o'qituvchilarning ijtimoiy-psixologik kompetentlik masalariga bugungi zamonaviy talablar asosida yanada jiddiyroq e'tibor qaratishni taqozo etmoqda. Jumladan o'qituvchilarning bugungi kunda kasbiy faoliyatda yuzaga kelayotgan kasbiy stress omillarini o'rganish, ularning kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish mexanizmlarini ishlab chiqish kabi ustuvor masalalar bo'yicha muhim tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Shuningdek, amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı isloxtlar talabiga to'la javob beruvchi,

intelektual salohiyati yuqori, keskin o'zgarishlar tez moslasha oladigan, raqobat bardosh, mehnat bozorida mutaxassislar malakasiga quyilayotgan talablar darajasida samarali faoliyat yurituvchi shaxsni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Hozirgi kunda pedagoglik faoliyati yuqori maoshga ega va talabgor kasblardan biri bo'lishiga qaramasdan bu kasbni tashlab ketayotgan va ba'zi bir yoshlarni bu kasbni egallashga bo'layotgan qiziqishlarini so'ndirayotgan omillar mavjud. Biz bugungi kunda zamonaviy taraqqiyot davrida ya'ni XXI asrda yashab kelmoqdamiz va bu esa ba'zi bir muammolarga ham bizni yetaklamoqda desam mubolag'a bo'lmaydi. Bu sabablardan asosiy sababi hozirgi kundagi bizni hammamizga ma'lum bo'lgan ijtimoiy psixologik sabablardir. Birinchi raqamli sababi esa bu stressing ko'pligidir. Ta'lim muassasalari hozirgi kunda usozlarga o'z vazifasidan ham ko'proq vazifa berishi va bu ularning kunlik majburiyatiga aylanib qolgani hech kimga sir emas. Bu esa har qanday insonni charachatadi va ularni bu kasbdan ko'ngillari qolishiga sababchi bo'ladi. Psixologik tadqiqotlardan ham bu misolni yaqqol qayta va qayta tasdiqlagan desam mubolag'a bo'lmaydi. Agarda inson hayotida stress miqdori oshib ketsa bu uning kunlik samarador ishlashini pasaytirib yuboradi va albatta ruhiy holatiga ham ta'sir o'tkazmay qolmaydi. Chunki insonning ruhiy holati unga huddi jismoniy holatidek bir xil miqdorda zarar yetkazishi aniqlangan. Olimlarning so'ngi taqdiqotlariga asosan agar inson ruhiy tomondan iztirib cheksa u huddi tanasidan zarb olgandek og'riqni his qilgan ekan. Chunki bizning ong ostimiz va ongimiz huddi yosh bolaning ongi kabidir. U haqiqat va yolg'onni anglay olmaydi. Bu so'zim bilan ya'ni agar siz bir yolg'on voqeani hayotda sodir bo'lgan deb ishonish ma'lumotini miyyangizga yetkatsangiz, u buni huddi hayotda bo'lgan deb hisoblaydi va bu buni jiddiy qabul qiladi. Shuning uchun pedagoglarni o'z ishi, rahbariyat va talabalardan davomli ravishda olayotgan stressni va ruhiy azoblari ularga ta'sir etmay qolmaydi. Shuning uchun ham bu ularni kasblaridan so'nishga olib keladi.

Xulosa Psixologik stressga xar doim inson organizmidagi fiziologik moslashish mexanizmining natijasida sifatida qaraladi, uning biologik mexanizmlari esa o'zining alohida tabiati va mazmuniga ega. Bu ikki mexanizm xaqidagi tushunchani aniqlashtirib olmasdan turib, stressli ta'sirlarga nisbatan inson tomonidan bildiriladigan murakkab va qarama qarshi xarakterga ega bo'lgan reaksiyalarni tushuntirib bo'lmaydi. Mashhur kanadalik fiziolog Gans Sel'e esa 1936-yilga yilda o'zining "Umumiy adaptasiya sindromi" xaqidagi birinchi ilmiy ishini nashr qildi, lekin uzoq vaqtgacha "stress" tushunchasini qullamay, uning o'rniga "nerv psixik zuriqish" tushunchasidan foydalanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Аватков В.А. Постсоветское пространство и Турция: итоги 30 лет // Контуры глобальных трансформаций: политика, экономика, право. – 2021. – Т. 14. № 5. – С. 162–176
2. Аватков В.А., Сбитнева А.И. Новый национализм Турецкой Республики // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия Политология. – 2022. – Т. 24, № 2. – С. 291–302.
3. Грозин А.В. Политика Турции в постсоветской Азии: подходы, институты, перспективы // Постсоветский материк. – 2021. – № 2(30). – С. 25–48. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-turtsii-v-postsovetskoy-azii-podhody-institutyperspektivy> (дата обращения 20.03.2023).
4. Исламов Д. Саммит Организации тюркских государств в Самарканде: между иллюзией и реальностью // РСМД. – 2022. – 23.11. – URL: <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/columns/postsoviet/sammitorganizatsii-tyurkskikh-gosudarstv-v-samarkande-mezhdu-illyuziey-i-realnostyu/> (дата обращения 02.02.2023).

KARIES KASALLIGIDA TISH QATTIQ TO'QIMALARINI CHARXLASH MEZONLARI VA TEXNIKASI

Ismoilova Umiya G'ayrat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Tibbiyot fakulteti

Stomatologiya yo'nalishi

umiyaismoilova2@gmail.com

Annotatsiya

Karies – odontogen patologiyalardan biri bo'lib, emal va dentinning demenerializatsiyasi va destruktiv jarayonlari Kirish

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) ma'lumotlariga ko'ra, aholining 80-98% qismi karies bilan to'qnash kelad

Tish qattiq to'qimalarining morfologik xususiyatlari va kariyes patogenezi Tish qattiq to'qimalari quyidagilardan iborat:

- ****Emal**** – 96% gidroksiapatit kristallaridan tashkil topgan, yuqori mineralizatsiya darajasi bilan ajralib turadi.
- ****Dentin**** – 70% mineral komponentlar, 20% organik matriks va 10% suvdan iborat bo'lib, mikroskopik dentin t
- ****Sement**** – tish ildizini qoplaydigan to'qima bo'lib, periodontal ligament bilan bog'lanadi.

Karies patogenezi tish plastinkasidagi streptokokk va laktobakteriyalar tomonidan organik kislotalar hosil bo'lishi Tish charxlash mezonlari

Tish charxlash jarayoni quyidagi asosiy mezonlarga asoslanadi:

- ****Minimal invazivlik**** – sog'lom to'qimalarni maksimal darajada saqlash.
- ****Biokompatibilitet**** – tiklovchi materiallarning tish to'qimalari bilan uyg'unligi.

- ****Biomekanik mustahkamlik**** – tish strukturasi funksional yuklanishga mosligi.
- ****Estetik rekonstruksiya**** – plomba va protez materiallarining tabiiy ko‘rinishi.
- ****Og‘riqsiz texnologiyalar**** – analgeziya va sedatsiya yordamida bemorning qulayligini oshirish.

Tish charxlash texnikalari va ularning ilmiy tavsifi

1. ****An’anaviy burg‘ular yordamida charxlash****

- ****Ustunliklari****: Yuqori kesish qobiliyati, tezkor ishlov berish, universal qo‘llash imkoniyati.
- ****Kamchiliklari****: Termal va mexanik stress natijasida pulpa shikastlanish xavfi, mikroyoriqlar hosil bo‘lish ehti

2. ****Mikroskop ostida charxlash****

- ****Ustunliklari****: Yuqori aniqlik, minimal invaziv yondashuv, pulpa va dentinning yaxshi saqlanishi.
- ****Kamchiliklari****: Maxsus optik asboblardan talab qiladi, operatsiya davomiyligi ortadi.

3. ****Lazer yordamida charxlash****

- ****Ustunliklari****: Noinvaziv ishlov berish, og‘riqsiz muolaja, dezinfeksiya effektiga ega.
- ****Kamchiliklari****: Yuqori narx, ba’zi qattiq to‘qimalar uchun cheklangan samaradorlik.

4. ****Abraziv havo oqimi yordamida charxlash****

- ****Ustunliklari****: Kontakt bo‘lmagan texnika, tish yuzasiga minimal zarar yetkazish.
- ****Kamchiliklari****: Katta kavitetlar uchun yetarli emas, yuqori bosimli qurilma talab qiladi.

5. ****Ultrasonik charxlash****

- ****Ustunliklari****: Yumshoq va past shovqinli ishlov berish, minimal diskomfort.

- ****Kamchiliklari****: Faqat yuzaki kariyes uchun samarali, jarayon davomiyligi uzoqroq.

Ilmiy tadqiqotlar va zamonaviy innovatsiyalar

Soʻnggi yillarda nanokompozit materiallar, sunʼiy intellekt yordamida rentgen tahlili, shuningdek, regenerativ endo

Xulosa va tavsiyalar

1. Karies davolashda optimal charxlash texnikasi individual holatga qarab tanlanishi lozim.
2. Minimal invaziv yondashuvlar tish toʻqimalarining uzoq muddatli saqlanishiga yordam beradi.
3. Zamonaviy laser va abraziv texnologiyalar stomatologik amaliyotning yangi bosqichini ochmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bekjanova O.Ye., Yusupalixodjaeva S.X. "Klinik restavratsion stomatologiya". Toshkent, 2019.
2. Ziyayeva M., Bahodirova R. "Terapevtik stomatologiya". Toshkent, 2013.
3. Glick M. "Burket's Oral Medicine". Shelton, 2015.
4. Heymann H.O., Swift E.J. "Sturdevant's Art and Science of Operative Dentistry". St. Louis, 2019.
5. WHO Dental Caries Report 2023.
6. Stomatologiya xalqaro jurnali (International Journal of D

MOLIYAVIY MENEJMENTDA INVESTITSIYAVIY QARORLARNI QABUL QILISHDA KAPITALNING TUZILISHI VA UNING SAMARADORLIGI

Xalilova Farida

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Iqtisodiyot va axborot texnologiyalar fakulteti, Moliya va moliyaviy texnologiyalari yo'nalishi talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada moliyaviy menejmentda kapital tuzilishi va uning investitsiyaviy qarorlarga ta'siri tahlil qilinadi. Kapital tuzilishi korxonaning moliyaviy strategiyasini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotda moliyaviy rivojlanishdan foydalanish, kompaniyaning baholanishini aniqlash hamda kapital tuzilishining korxonada faoliyatiga ta'siri o'rganiladi. Samarali kapital tuzilishi investitsiyalarni jalb qilish va daromadlarni oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Moliyaviy menejment, kapital tuzilishi, investitsiyaviy qarorlar, moliyaviy rivojlanish, foyda, risk, samaradorlik.

Abstract

This article analyzes the capital structure in financial management and its impact on investment decisions. Capital structure plays an important role in determining the financial strategy of an enterprise. The study examines the use of financial leverage, determining the valuation of a company, and the impact of capital structure on the performance of an enterprise. An effective capital structure is important in attracting investments and increasing profits.

Keywords: Financial management, capital structure, investment decisions, financial leverage, profit, risk, efficiency.

Kirish. Moliyaviy menejment korxonaning moliyaviy resurslarini boshqarishni o'z ichiga oladi, va bu jarayonda kapital tuzilishini to'g'ri tashkil qilish muhimdir. Investitsiyaviy qarorlarni qabul qilishda kompaniyaning qarz va o'z mablag'lari o'rtasidagi muvozanatini topish, moliyaviy rivojlanishdan samarali foydalanish, kapital sarfini optimallashtirish muhimdir. Kapital tuzilishi korxonaning moliyaviy xavf-xatarlarini boshqarish, likvidlikni ta'minlash va daromadlilikni oshirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi.

Moliyaviy menejment korxonaning moliyaviy resurslarini boshqarish jarayonini qamrab oladi. Bu jarayonning asosiy maqsadi – korxonada faoliyatining samaradorligini ta'minlash, risklarni kamaytirish, moliyaviy barqarorlikni saqlab qolish va kapitalning

optimal tuzilishini tanlashdir. Kapital tuzilishi – bu korxonaning moliyaviy manbalarini qarz va o‘z kapitaliga ajratish tartibi bo‘lib, u moliyaviy qarorlarni qabul qilishda va investitsiyalarga ta'sir ko‘rsatishda muhim o‘rin tutadi. Korxonaning kapital tahlili va samaradorligi investorlar uchun katta ahamiyatga ega bo‘lib, bu qarorlar korxonaning kelajakdagi rivojlanishini belgilaydi. Shu sababli, kapital tuzilishini to‘g‘ri tashkil qilish korxonaning investitsiya kiritish imkoniyatlarini yaxshilash va foydalilik darajasini oshirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism. Kapital tuzilishi kompaniyaning qarz va o‘z kapitalining nisbatidir. Moliyaviy rihaglardan foydalanish kompaniyaning qarz mablag‘lari bilan o‘z kapitalini to‘g‘ri boshqarishni anglatadi. Qarz mablag‘lari daromadni ko‘paytirish imkoniyatini bersa, shu bilan birga, qarzning ko‘payishi riskni ham oshiradi. Shu bois, to‘g‘ri kapital tuzilishini tanlash kompaniyaning moliyaviy xavfsizligi uchun muhimdir.

Kapital tuzilishi va korxonaning baholanishi:

Kapital tuzilishining korxonaga bahosiga ta'siri ham muhimdir. Korxonaning kapital narxi uning bozor qiymatini aniqlashda asosiy omil hisoblanadi. Qarz va o‘z kapitalining muvozanati kompaniyaning narxiga bevosita ta'sir etadi, chunki kapital narxi past bo‘lganda kompaniyaning rentabelligi oshadi.

Investitsiyaviy qarorlarga ta'sir:

Kapital tuzilishi investorlar uchun ham muhimdir, chunki u korxonaning likvidlik darajasini ko‘rsatadi. Mos ravishda, samarali kapital tuzilishi investitsiyalarni jalb qilishda va ularni maqsadli boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Investorlar uchun qarz vositalaridan foydalanish darajasi va likvidlik juda muhim ko‘rsatkich hisoblanadi.

Qarz va o‘z kapitalining muvofiqlashuvi:

Kapital tuzilishining eng samarali modellaridan biri — bu qarz va o‘z kapitalining muvozanatini topishdir. Bu muvozanat kompaniyaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi, riskni minimallashtiradi va daromadlarni oshiradi.

1. Kapital tuzilishi omillari:

Korxonaga kapitalning tuzilishi qarz va o‘z mablag‘larining muvozanatidan iborat. Korxonaning kapitalni qanday taqsimlashi uning moliyaviy samaradorligini belgilaydi. Qarz kapitalidan foydalanish korxonaga qo‘shimcha resurslar jalb qilish imkonini beradi, ammo bu qarzning ortishiga, shu bilan birga, risklarning oshishiga olib keladi. O‘z kapitalidan foydalanish esa ko‘proq xavfsizlikni ta'minlaydi, lekin moliyaviy resurslar cheklangan bo‘ladi. Kapital tuzilishini tanlashda quyidagi omillar inobatga olinadi:

Risk darajasi: Korxonaning qarzdin qanday foydalanishi unga bog'liq risklarni oshirishi yoki kamaytirishi mumkin. Yuqori riskga ega bo'lgan qarz tuzilishi moliyaviy stressga olib kelishi mumkin.

Daromadlilik: Qarz kapitalidan foydalanish daromadlilikni oshirishi mumkin, chunki qarz arzon moliyaviy manba hisoblanadi, ammo u foiz to'lovlari va risklarni oshiradi.

Likvidlik: Kapital tuzilishi korxonaning likvidligi, ya'ni qarzlarni o'z vaqtida qaytarish qobiliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yuqori likvidlikka ega bo'lgan kompaniyalar qarz olish orqali rivojlanishni tezlashtirishi mumkin.

2. Moliyaviy richaglar va riskni boshqarish:

Moliyaviy richag – bu qarz mablag'laridan foydalangan holda kompaniyaning daromadlilikini oshirish usuli hisoblanadi. Moliyaviy richaglar samarali qo'llanganda korxonalar moliyaviy resurslaridan ko'proq daromad olishi mumkin. Shu bilan birga, qarzni oshirish bilan moliyaviy xavf-xatarlar ham ortadi. Shu sababli, moliyaviy menejmentning vazifasi risk va daromadlilik o'rtasidagi muvozanatni topishdir. Samarali boshqaruv qarzni ortiqcha yuk bo'lib qolishiga yo'l qo'ymaslik va korxonani moliyaviy tanglikdan himoya qilishga qaratilgan bo'lishi lozim.

3. Kapitalning narxi va investitsiyaviy qarorlar:

Kapitalning narxi korxonaning qarz va o'z mablag'larining umumiy qiymati sifatida aniqlanadi. Bu narx investitsiya qarorlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kapital narxi qanchalik past bo'lsa, kompaniya investitsiyalarini samarali amalga oshirishi shunchalik oson bo'ladi. Qarzdin foydalangan holda kapital narxini pasaytirish mumkin, ammo risklarni oshirishdan ehtiyot bo'lish kerak. Investitsiyaviy qarorlarni qabul qilishda kapitalning past narxi korxonaga raqobatchilar oldida ustunlik berishi mumkin, lekin bu qarz tuzilishining optimal darajada saqlanishiga bog'liq.

Xulosa. Kapital tuzilishi korxonaning moliyaviy samaradorligiga va investitsiyaviy qarorlarning natijasiga katta ta'sir ko'rsatadi. To'g'ri kapital tuzilishi strategik qarorlarni qabul qilishda muhim omil bo'lib, u kompaniyaning moliyaviy xavfsizligini va likvidlikni ta'minlaydi. Moliyaviy richaglardan samarali foydalanish va kapital tuzilishini optimallashtirish kompaniyaning daromadlilikini oshirishga xizmat qiladi.

Kapital tuzilishi moliyaviy menejmentning muhim qismlaridan biri bo'lib, u korxonaning barqarorligi va rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Samarali kapital tuzilishi moliyaviy resurslardan to'g'ri foydalanish, risklarni kamaytirish va daromadlilikni oshirishga yordam beradi. Qarz va o'z mablag'larining muvozanatli tuzilishi, moliyaviy richaglar va risklarni boshqarish korxonaning muvaffaqiyatiga olib

keladi. Shu bois, kapital tuzilishini optimallashtirish moliyaviy menejment uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, korxonaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi.

Qo'shimcha ma'lumotlarga ko'ra, kapital tuzilishi nafaqat moliyaviy jihatdan, balki strategik jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi, chunki u korxonaning moliyaviy salohiyati va tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashuvchanligini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Breyli, R. A., Mayers, S. K. (2010). Korporativ moliya prinsiplari. Moskva: Yuniti-Dana.
2. Ross, S., Vesterfild, R., Jordan, B. (2011). Korporativ moliyaning asoslari. Moskva: Vilyams.
3. Damodaran, A. (2006). Investitsion baholash. Har qanday aktivlarni baholash usullari va vositalari. Moskva: Alpina Pablisher.
4. Modilyani, F., Miller, M. (1958). Kapital qiymati, korporativ moliya va investitsiya nazariyasi. American Economic Review, 48, 261-297.
5. Jenson, M., Meking, U. (1976). Kompaniya nazariyasi: boshqaruv xarajatlari, agentlik xarajatlari va mulkchilik tuzilishi. Journal of Financial Economics, 3, 305-360.

“USMONIYLAR DAVRI XUNARMANDCHILIGI XUSUSIDA ”

Narzullayeva Marjona Zohidovna

Samarqand Davlat Universiteti, Tarix fakulteti 4-bosqich talabasi.

ANNOTATASIYA: Ushbu maqolada 6 asr davomida mavjud bo'lgan Usmoniylar imperiyasida mavjud bo'lgan hunarmandchilik turlari, xususan musiqa asboblari, musiqa turlari, sulton harbiy orkestri, o'ymakorlik, baliqchilik xo'jaliklari, gilam to'qish san'ati, sultonlarning mashg'ul bo'lgan hunarmandchiligi, qurilish san'ati, hamda hozirgi kungacha saqlanib qolgan turlari haqida keltirib o'tilgan.

KALIT SO'ZLAR: Mehmet II, Samakara, Salim I, gilam to'qish san'ati, san'at, o'ymakorlik, musiqa, mehterlar, keman, baliqchilik, skumbriya

Dunyo tarixida 1299-1922-yillar davomida mavjud bo'lgan ulkan imperiya Usmoniylar imperiyasi haqida fikr yuritar ekanman, men ushbu maqolamda aholining qaysi hunarmandchilik turlari bilan shug'ullanganligiga e'tibor berishga qaror qildim. Usmoniylar imperiyasida; hunarmandchilik, bog'dorchilik, baliqchilik, dehqonchilik, savdo rivojlangan. Mavjud aholining ijtimoiy qatlamidan qat'iy nazar barchasi ma'lum bir xo'jalik bilan mashg'ul bo'lgan. Hatto boylar orasida aksariyati davlat boshqaruvi tizimida yuqori lavozimlarni egallagan va shu bilan birga o'z mulklarini boshqarishda faol ishtirok etgan. Foydali ish qilish sharaflari burch hisoblanar ediki, har bir sulton qaysidir hunarni egallashi kerak edi. Xususan sultonlar faqatgina davlat ishi bilan band bo'lmay, turli mehnatlarni amalga oshirishgan. Masalan: Mehmet I kamon torlari yasagan, Mehmet II bog'dorchilikka mehr qo'ygan, Salim I va Sulaymon I zardo'z edi. Selim II ziyoratchilarning tayog'i uchun yarim oy yasagan, Murod III o'q yasagan, Mehmet III va Ahmad I kamonchilar uchun o'q va barmoq uzuklari yasagan, Mehmet IV shoir bo'lgan va hatto o'zining harbiy yurishlarini she'r bilan tasvirlagan¹. Bu ham imperiyada hamma mehnat bilan band bo'lganligidan dalolat beradi. Sofiyadan janubda joylashgan kichik shaharcha Samakarada armiya uchun belkurak, langar, taqa, mix va boshqa mahsulotlar ishlab chiqaradigan 17 ta zavod bor edi. To'qimachilik ishlab chiqarishning muhim qismini manufaktura egallagan, chodirlar, arqonlar va yelkanlar uchun ayvonlar, harbiy kiyimlar uchun matolar ishlab chiqarish, teri va

¹ Рафаэла Льюис. Османская Турция. Москва.: - Центрполиграф, 2004.

mo'ynali buyumlar, egar va poyabzallar ham asosan harbiy maqsadlar uchun mo'ljallangan. Topxanda yirik to'p quyish zavodi joylashgan bo'lib, u yerda Sulton qo'shini uchun og'ir artilleriya qurollari ishlab chiqarilar edi. Boisi harbiy soha ancha rivojlangan, xususan buni biz yanicharlar guruhidan ham bilishimiz mumkin². Bundan tashqari mamlakatning barcha viloyatlari oziq-ovqat ishlab chiqarish bilan shug'ullangan. Natijada, oziq-ovqat, ayniqsa, shaharlarda ancha arzon va ko'p edi. Ba'zi hududlar faqat oziq-ovqat ishlab chiqargan. Imperiya shu qadar keng ediki va shu qadar xilma-xil mahsulotlar ishlab chiqardiki, u hashamatli tovarlardan tashqari importga unchalik ehtiyoj sezmasdi. Imperiya hududi dengizlar bilan o'ralganligi bois baliqchilik ham keng rivojlangan. Kuzdan boshlab o'n hafta davomida fonarli qayiqlar Qora dengizning sovuq suvlaridan Bosfor bo'g'ozini harakatlanayotgan baliqlarni ushlagan. Ammo baliq bozorlari shaharlarning eng xunuk joylari edi: qiyalikli iflos ko'chalar savat bilan o'ralgan edi, ulardan chidab bo'lmas badbo'y hid taralardi. Skumbriya kabi kichikroq baliqlar uzunligi bo'ylab kesilgan va quyoshda quritilishi uchun osib qo'yilgan, boshqalari qish uchun tuzlangan; Midiya chig'anoqlari kundalik foydalanishda o'yilgan yog'och buyumlarni bezash uchun past sifatli marvarid va marvarid sochilishiga maydalangan. Saljuqiylar davrida yog'och o'ymakorligi texnikasi mavjud bo'lib, uning ko'plab go'zal namunalari masjidlar va boshqa binolar eshiklarida, minbarlarda va Qur'on stendlarida saqlanib qolgan. Saljuqiylar davrida ular juda uzun zanjirlarga osib qo'yilgan yog'li lampalar uchun ajoyib bronza ushlagichlar yasadilar. O'sha davrdagi gilamchalar tinch tonlarda bo'lib, ularning ranglari ko'k, qizil va yashil ranglar bilan chegaralangan. Seramika juda rivojlangan, garchi u ranglarning xilma-xilligi bilan farq qilmasa ham, asosiy mahsulotlar firuza, azur, qora va jigarrang edi. Moviy plitkalar ko'pincha binolarning tashqi qismini bezash uchun ishlatilgan. Ulardan biriga Koniya'dagi raqsga tushgan darveshlar tariqati asoschisining peshtoqi gofirovka qilingan maqbarani yorqin misol qilib keltirish mumkin. Qadimgi mutaxassislarining bezak ishlari Usmonli turklari tomonidan juda qadrlangan: geometrik va gul naqshlari bilan qoplangan eski panellar, odamlar va hayvonlarning stilize qilingan figuralari saljuqiylar davrining eski binolari devorlaridan ehtiyotkorlik bilan olib tashlangan va saroy xonalarini bezashda ishlatilgan. Turklarning ko'chishi davrida ko'plab san'atkorlar va hunarmandlar qo'shni mamlakatlarga kelib o'rtnashib, o'z mahoratlarini Fors, Iroq, Misr va Suriyaga yetkazganlar. Ular Konya va ko'plab yangi shaharlar qurilishiga hissa qo'shdilar. O'z navbatida, Damashq, Halab, Samarqand va boshqa ko'plab Sharq madaniyati markazlaridan hunarmandlar kelishgan, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlar va

² Аствацатурян Э.Г. Турецкое оружие. Атлант, 2002.

o'ziga xos ish uslublarini olib kelgan. Faoliyatning barcha sohalaridagi hunarmandlar va mehnatkashlar, jumladan, shoirlar, yozuvchilar, tarixchilar, ayniqsa Sulaymonning oltin davrida, Istanbulni ulug'lash maqsadida birgalikdagi ishlarga jalb qilingan va homiylikdan bahramand bo'lgan. Dekorativ san'at ham rivojlangan. Shiftlar bezaklar, o'yilgan va rang-barang naqshlar, zargarlik buyumlari bilan boy bezatilgan. Masjidlardagi gumbazlarning ichki oqlangan devorlari nosimmetrik va muntazam ravishda joylashgan naqshlar bilan qoplangan, ular ochiq rangli bo'yoq bilan surtilgan. Xususiy uylarda ko'k shiftlarni bezash mumkin edi. Dastlab xalq hunarmandchiligi bo'lgan gilamdo'zlik ishlab chiqarishning yuksak taraqqiy etgan tarmog'i va haqiqiy san'atga aylandi. Ko'p yillar davomida gilam naqshlari nisbatan o'zgarmas va sodda bo'lib qoldi, ular aniq naqsh, juda qo'pol trikotaj va qattiq tugunlar bilan ajralib turardi. Keyinchalik, Usmonlilarning Ozarbayjon va Misrga kengayishi natijasida shaharlar o'rtasida yaqinroq aloqalar o'rnatilgach, turk to'quvchilari yangi hunarmandchilik usullarini o'zlashtirdilar. Turk gilamlariga o'ziga xos rang bergan Forsdan kelgan qizil sabzavot bo'yog'i qattiq himoyalangan sirga aylandi. Gilam gazlamalarini o'rash va to'qish uchun ipak yoki jun ishlatilgan, har doim jun yoki paxta iplari yumshoq qoziqli, uchlari birlashtirilib, yangi tugun hosil qilingan. Musiqa, ehtimol, barcha san'at turlaridan, turli sinflar tomonidan eng ko'p talab qilinadigani edi. Sultonning mulozimlari orasida har doim mumtoz musiqani ijro etishi kerak bo'lgan qo'shiqchi va sozandalar yoki harbiy orkestrlarda ijro etadigan mehterlar bo'lgan. Klassik asarlarni ijro etish, xonanda va raqqosalarga hamrohlik qilish uchun ular asosan keman, skripka, qonun, nay, yoki qamish nay turidan foydalanganlar. To'ylarda, marosimlarda, ayrim raqslarda qo'shimcha ravishda har xil o'lchamdagi turli zarbli cholg'u asboblari, galvanizli ulkan li-taurlardan tortib, bir yoki ikki tomoniga qo'y yoki echki terisidan yasalgan terilar cho'zilgan qum soati shaklidagi sopol idish — darbukagacha foydalanilgan. Keman yarim sharsimon tovushli tanasi (dastlab baliq terisi cho'zilgan va uzun bo'yinli kokos qobig'ining yarmi) skripkaning bir turi edi. Bu asboblarning aksariyati ikkita torli bo'lib, ularning har biri 60 ta ot junidan iborat edi. Qamish yoki qamishdan yasalgan har xil turdagi va o'lchamdagi ko'plab naylar bor edi. Saroy aholisini bomdod namoziga undash uchun cholg'u asboblari chalishni o'z zimmasiga olgan Sulton harbiy orkestri 90 nafar sozandadan, 45 nafar Sadr vazir harbiy orkestri va 30 nafar sozandadan iborat Kaputan Poshoda iborat edi. Xulosam o'rnida, Usmoniylar imperiyasining faqatgina bir sohasida ilmiy izlanishlar olib borishning o'zi tarixning hammaga ham ma'lum bo'lmagan, qiziqarli faktlarni o'z ichiga olgan ma'lumotlarni beradi. O'sha davrda yaratilgan mahobatli qurilish inshootlari bugungi kunda ham ko'plab insonlarning diqqatini o'ziga jalb qilmoqda. Bu bevosita o'z davrining mashhur ustalari tomonidan bunyod etilgan edi. O'rta

asrlarda bunaqangi qurilish qilinishing o'zi diqqatimizni jalb qilmasdan qolmaydi. Harbiy jihatdan esa hech bir davlatda ko'zga ko'rinmaydigan yanicharlarning mavjudligi va hattoki ayrim manbalarda aytilishicha, g'arb davlatlarining ushbu harbiy bo'linmadan qo'rqanliklari ham buning naqadar ahamiyatli ekanligini ko'rsatib beradi. Hunarmandchilik turlarining xilma-xilligi mamlakatda madaniyat, san'at gurkirab rivojlanganidan dalolat beradi. Meni fikrimcha, Turkiyaning hozirgi iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy rivojlanishida bevosita imperiyaning o'sha davrda rivojlangan hunarmandchilik turlari, mahobatli me'morchilikning rivojlanishi, sultonlarning yuritgan oqilona siyosati, hatto ularning ham ma'lum hunarmandchilik sohasi bilan shug'ullanishi ham ta'sir ko'rsatgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Рафаэла Льюис. Османская Турция. Москва.- Центрполиграф,2004
2. Аствацатурян Э.Г. Турецкое оружие. Атлант,2002
3. Керолайн.Ф. История Османской Империи. Москва,2009

TURLI MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISH DARAJASI

Allamurodova Xonzoda

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti bank ishi va audit yo'nalish 1 22 guruh
ikkinchi bosqich talabasi

***Annotatsiya:** Raqamli iqtisodiyot juda muhim o'sishni ta'minlovchi zarur tarmoqdir. Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyotning ta'siri axborot tovarlari va xizmatlaridan tashqari iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga, umuman, turmush tarziga ham kiradi. Shuningdek, mobil qurilmalarning rivojlanishi jamiyatda internet qamrovini ancha kengaytirdi. Binobarin, raqamli iqtisodiyotda yuzaga keladigan raqobat muammolari raqobat masalalarida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli bozorlarda raqobat muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Katta raqamli bozorlardagi raqobat ko'pincha o'ziga xos shaklga ega. Ushbu maqolada mamlakatlar rivojlanishida raqamli iqtisodiyotning o'ri, uning xususiyatlari va raqamli rivojlangan mamlakatlar darajasi haqida kengroq yoritiladi.*

***Kalit so'zlar:** Raqamli iqtisodiyot, AKT, biznes, savdo, raqobat, rivojlanish, iqtisodiyotning o'ri.*

***Abstract.** The digital economy is an important sector that is driving significant growth. In addition, the impact of the digital economy extends beyond information goods and services to other sectors of the economy, and to the way of life in general. In particular, the development of mobile devices has greatly expanded the reach of the Internet in society. Consequently, competition issues arising in the digital economy are becoming increasingly important in competition matters. Competition in digital markets has certain characteristics. Competition in large digital markets often takes a unique form. This article covers the role of the digital economy in the development of countries, its characteristics and the level of digitally developed countries.*

***Keywords:** Digital economy, ICT, business, trade, competition, development, role of economy.*

Kirish.

Raqamli iqtisodiyot dunyoda innovatsiyalar, raqobatbardoshlik va iqtisodiy o'sishning harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, yangi bozor imkoniyatlarini yaratadi, elektron tijorat, global ishlab chiqarish zanjirlarida ishtirok etish orqali savdo ufqlarini kengaytiradi. Boshqa tomondan, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi raqamli

muammolar, kiberxavfsizlik muammolari va atrof-muhitga ta'siri bilan bog'liq yangi tahdidlar va sayyoraviy xavflarni keltirib chiqaradi.

Xalqaro elektraloqa ittifoqi ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda uy xo'jaliklarining 81,3 foizi, MDHda 60,1 foizi, rivojlanayotgan mamlakatlarda 34,1 foizi, kam rivojlangan mamlakatlarda esa 6,7 foizi uy xo'jaliklari internet tarmog'idan foydalanish imkoniyatiga ega.

Raqamli iqtisodiyot deganda nimani tushunamiz?

Raqamli iqtisodiyot - bu raqamli ma'lumotlar ishlab chiqarishda asosiy omil bo'lgan iqtisodiy faoliyat bo'lib, katta hajmlarni qayta ishlash va tahlil natijalaridan foydalanish.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy xususiyatlari quyidagilar bilan belgilanadi:

- iqtisodiy faoliyat "raqamli" iqtisodiyot platformalariga yo'naltirilganligi;
- shaxsiylashtirilgan xizmat modellari;
- ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilarning bevosita o'zaro ta'siri;
- birgalikdagi iqtisodiyotning tarqalishi;
- alohida ishtirokchilar hissasining muhim roli Raqamli rivojlanayotgan zonalarining darajalarga ko'ra turlari:

Liderlar: Bu zonaga raqamlashtirishning yuqori boshlang'ich darajasi va ushbu sohadagi kuchli rivojlanish sur'atlari bilan ajralib turadigan iqtisodiyotlar kiradi.

Bu yerda, ayniqsa, uchta davlat ajralib turadi: Janubiy Koreya, Singapur va Gonkong. Estoniya, Tayvan va BAA kabi bir qancha boshqa iqtisodlar qatorida ular innovatsiyalarga moslashish va institutsional yordam ko'rsatib, doimiy ravishda bunday indekslar bo'yicha yetakchilar qatoriga kiradi. Qizig'i shundaki, AQSh raqamli evolyutsiya bo'yicha Singapurdan keyin ikkinchi o'rinda turadi: bunday hajm va murakkablikdagi iqtisodiyot uchun ajoyib o'sish sur'ati.

Asosiy qism.

Raqamli iqtisodiyot ikki xil turli tushunchalarni ifodalash uchun ishlatiladi. Birinchidan, raqamli iqtisodiyot - bu rivojlanishning zamonaviy bosqichi hisoblanib, u ijodiy mehnat va axborot ne'matlarining ustuvor o'rni bilan tavsiflanadi. Ikkinchidan, raqamli iqtisodiyot - bu o'ziga xos tushuncha bo'lib, uning o'rganish ob'ekti axborotlashgan jamiyat hisoblanadi. Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan global iqtisodiyot sharoitida raqamli iqtisodiyot o'z rivojlanishining boshlang'ich davrida bo'lib, zamonamizning raqamli axborot bosqichiga o'tishi atiga bir necha o'n yilni tashkil etadi.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot - bu jarayonlarni tahlil qilish natijalaridan foydalanish va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash asosida turli xildagi ishlab chiqarishlar, texnologiyalar, asbob-uskunalar, tovar va xizmatlarni saqlash, sotish va

yetkazib berish samaradorligini jiddiy ravishda oshirishga imkon beradigan, raqamli ko'rinishdagi ma'lumotlar asosiy ishlab chiqarish omili hisoblangan faoliyatdir.

Raqamli bozorlarda raqobat muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Katta raqamli bozorlardagi raqobat ko'pincha o'ziga xos shaklga ega. Birinchidan, biznes modellari yoki platformalar o'rtasidagi raqobat biznes modeli raqobatidan ko'ra muhimroqdir. Boshqacha qilib aytganda, Internet platformalarining ustunligi yoki hatto monopoliyasi deyarli har doim biznes muvaffaqiyatini keltirib chiqaradi. Ikkinchidan, raqamli bozorlar ko'pincha kuchli tarmoq effektlari va miqyos iqtisodlari bilan ajralib turadi, bu raqobatning bu xususiyatini ustunlik orqali kuchaytiradi. Uchinchidan, ko'plab raqamli bozorlar ikki tomonlama, shuning uchun kamida ikkita foydalanuvchilar guruhi raqamli platformadan foydalanishdan foyda ko'radi. Masalan, qidiruv tizimlari Internetdagi ma'lumotlarga kirish uchun ham, reklama beruvchilar tomonidan ham tomoshabinlarga kirish uchun ishlatiladi. To'rtinchidan, raqamli bozorlar investitsiyalar va innovatsiyalarning yuqori sur'atlari bilan ajralib turadi, bu esa sanoatda jadal texnologik taraqqiyotga olib keladi. Raqamli bozorlardagi raqobat tarixan ko'pincha tsiklik bo'lib kelgan. Muvaffaqiyatli firma sezilarli bozor kuchiga ega bo'lishi mumkin, ammo bu ustunlik innovatsiyalarning keyingi tsikliga nisbatan zaif bo'lishi mumkin. Raqamli iqtisodiyot hamma narsani qamrab oladi.

Raqamli iqtisodiyot raqamli texnologiyalarga asoslangan, elektron biznes, elektron tijorat bilan bog'langan,

raqamli tovar va xizmatlar ishlab chiqarayotgan va taqdim etayotgan iqtisodiy faoliyat bo'lib, bunda iqtisodiy

xizmat va tovarlar uchun hisob-kitoblar elektron pul orqali amalga oshiriladi.

Raqamli iqtisodiyot

kontsepsiyasi atomdan bitga, ya'ni kimyoviy eng kichik zarradan elektron birlikka o'tishga asoslanadi.

“Raqamli iqtisodiyot alohida faoliyat turini emas, balki ishbilarmonlik, sanoat ob'ektlari, xizmatlarda axborot

texnologiyalaridan faol foydalanishni anglatadi. Agar oddiy iqtisodiyotda moddiy buyumlar asosiy resurs

hisoblansa, raqamli iqtisodiyotda bu qayta ishlanadigan hamda uzatiladigan axborot, ma'lumotlar bo'ladi”.

[6]

Raqamli iqtisodiyot yirik sanoat ob'ektlari ish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni o'stirish, faoliyat

shaffofligini ta'minlash, mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi.

Nufuzli xalqaro tashkilotlar olib

borgan tahlillar natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga oshiradi,

shuning barobarida, xufyona iqtisodiyotga barham beradi. [14] Davlatning o'z fuqarolari uchun elektron

xizmatlarni ko'rsatishi va elektron mahsulotlarni taklif etishi — bu raqamli iqtisodiyotning asosiy qismi bo'lib

hisoblanadi. Mamlakatimizda ushbu sohani keng rivojlantirish korrupsiya illatiga barham beradi.

Raqamli ma'lumotlar qimmatbaho iqtisodiy resurs hisoblansa-da, ular raqamli tafakkurga aylanganidagina

foyda keltiradi. Raqamli iqtisodiyotning kirib kelishi bilan raqamli platformalarni yaratish va tez sur'atlarda

o'sib borayotgan raqamli ma'lumotlarni monetizatsiya qilish muammolari vujudga kelmoqda. Bunda yangi

qiymat yarata olish yo'llarini, mazkur jarayonlardagi to'siqlarni bartaraf etish vositalarini aniqlash muhimdir.

Bu qiymatni yaratish va tarqatish salohiyatini, qiymatni yangilash, boshqarish hamda qiymatni qo'lga kiritish

shakllarini tushunish imkonini beradi.

Xulosa.

Xulosa o'rnida hozir butun dunyo bo'ylab yangi servislar va biznes modellarni yaratish uchun IT vositalaridan

foydalanadigan eski va yangi kompaniyalar aksariyat sohalarda yetakchi bo'lgan kompaniyalarga kuchli

raqobat tug'dirmoqda. Prognozlariga ko'ra, yaqin yillarda makroiqtisodiyot «lean production», addiktiv, nano

va biotexnologiya mezonlariga tayanadigan ishlab chiqaruvchilarga qattiq bog'liq bo'lishi kutilmoqda. Shu

munosabat bilan oqilona boshqaruv uchun zarur hisoblangan axborot ko'lami ham ortib boradi, ishlab

chiqarish va fuqarolar muloqoti, biznes va davlat organlarini boshqarish tuzilmasi esa jiddiy o'zgarishlarni

boshdan kechiradi. Quyidagilar bunda ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot yo'lga bosqichma-bosqich chiqish

uchun asosiy shart va omillar sifatida ko'rsatilmogda:

- axborotlashtirish va davlat boshqaruvi organlari hamda munitsipal

xizmatlarni integratsiyalash hisobiga elektron hukumat va raqamli shahar kontseptsiyalarini tatbiq etish;

- yangi texnologik avlodagi mahsulotlarni yalpi ishlab chiqarish (pilotsiz avtomobillar va boshqalar singari);
- o'ziga xos bezak va qurilish materiallari yordamida «aqlli» va ekologik uylarni barpo etishga oid g'oyalarni amalga oshirish;
- outsorsing, o'zini band etish va boshqalar orqali bandlikning muqobil shakllarini keng targ'ib qilish;
- muayyan vazifalarni bajarish uchun ishchi-frilanserlarni izlashga xizmat qiladigan professional tarmoqlarni yaratish.

Yuqoridagilarning barchasi biznesga ishlab chiqarish va boshqaruvda tovar va elektron xizmatlar

integratsiyalanadigan zamonaviy platformalar yordamida xarajatlarni qisqartirishga imkoniyat beradi.

Birinchi galda bu masala xizmatlar buyurtmasi integratsiyasi, resurslardan birgalikda foydalanish,

kontragentlarni tanlash, elektron savdoni yuritish, to'lovlar va boshqalarga tegishlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lapidus L.V. Sifrovaya ekonomika. - M.: Infra-M, 2019.
2. Gulyamov S.S., Ayupov R.H., Abdullaev O.M., Baltabaeva G.R. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn
3. texnologiyalar. - T.: TMI, "Iqtisod-Moliya", 2019.3. БМТ Минг йиллик маърузаси. - Тошкент, 2003.
4. Raqamli iqtisodiyotni shakllantirishdagi zamonaviy trendlar: tajriba, muammo va istiqbollar. // Ilmiyamaliy anjuman ma'ruza tezislari to'plami. 2020 yil 14 oktyabr. – Toshkent. 2020.
5. BMTning iqtisodiy va ijtimoiy masalalar bo'yicha boshqarmasi tadqiqotlari
6. //https://research.un.org/en/docs/reports
7. O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyasi
8. https://cyberleninka.ru/article/n/turli-mamlakatlarda-raqamli-iqtisodiyot-rivojlanish-darajasi

TISHLARNING TUZILISHI VA SHAKLLANISHI

Batirova Shaxlo

Toshkent tibbiyot akademiyasi
Stomatologiya yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Tishlar inson organizmining muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, ovqatni maydalash, talaffuzni shakllantirish va estetik ko'rinishni ta'minlash kabi asosiy vazifalarni bajaradi. Tishlarning tuzilishi va shakllanish jarayoni (odontogenez) murakkab biologik jarayon bo'lib, bir necha bosqichda amalga oshadi. Ushbu maqolada tishlarning tuzilishi, ularning rivojlanish bosqichlari va funksional ahamiyati haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit so'z: embrion, kesuvchi, pulpa, periodontal, dentin, ildiz, keries, flyuoroz

Tish — odamlarga ovqatni tishlab uzib olish, chaynash va tutib turish uchun xizmat qiladi va bundan tashqari, ba'zi tovushlarni talaffuz etishda ham qatnashadi. Embrional rivojlanish davrida tish epitelial burmalar — tish plastinkalaridan hosil bo'ladi. Homiladorlikning 5-haftasidayoq homilada tish shakllana boshlaydi. Tishlar ketma-ket joylashib, tish yoyi yoki qatorini hosil qiladi. Katta yoshdagi kishilarda har bir tish qatorida shakli va ildizlar soni bilan bir-biridan farq qiladigan 16 ta tish: 4 ta kesuvchi, 2 ta qoziq, 4 ta kichik jag' va 6 ta katta jag' tishlar joylashgan. Yuqori va pastki tish qatorlari ma'lum munosabatda jipslashadi. Odatda, sut va doimiy tishlar bo'ladi. Sut tishlari 20 ta, doimiy tishlar 32 ta bo'ladi. Sut tishlar doimiy tishlar shakliga o'xshash, lekin kichik va ildizi birmuncha kaltaroq, emali ko'kish, kichik oziq tishlari bo'lmaydi; ular emizikli yoshda yorib chiqadi va doimiy tishlar bilan almashguncha, ya'ni 12— 13 yoshgacha turadi. Bolalar tishining shakllanishida ayolning homiladorlik davrida sifatli ovqatlanishi va bolalarni to'g'ri ovqatlantirish muhim ahamiyatga ega.

Tishlar shakliga ko'ra 4 xil:

Kesuvchi tishlar-oldingi tishlar bo'lib, ovqatni kesish uchun xizmat qiladi. Ular tekis va ponasimon shaklda bo'lib, 1 ildizli.

Qoziq tishlar- uzun, o'tkir uchli, 1 ildizli bo'lib, oziqni qirqish vazifasini bajaradi.

Kichik oziq tishlar-yassi yuzaga ega, 1 ildizli, chaynash vazifasini bajaradi.

Katta oziq tishlar-kengroq va yassi yuzaga ega, 1 necha tish bo'rtiqlari mavjud, 2-3 ildizli. Ovqatni chaynash vazifasini bajaradi.

Tish tuzilishi: tish toji, bo'yin va ildizidan iborat. Toj va ildizni tish bo'yni chegaralab turadi. Tish bo'yni toraygan bo'lib, uning atrofidagi shilliq qavat milk bilan o'rab olingan. Toj va ildiz ichida tish bo'shlig'i hamda ildiz kanallari bor. Kanal ildiz oxirida teshik orqali tish bo'shlig'iga ochiladi, bu teshik orqali tish bo'shlig'iga qon tomirlari va nerv tolalari o'tadi. Tishning asosiy qismini dentin tashkil etadi. Toj kismi emal, ildizi suyak to'qima (sement) bilan qoplangan. Tish ildizi va suyak katakchasi orasida uni ushlab turuvchi boylamlar (paylar) bor; ularni ildiz qobig'i yoki periodont deyiladi. Periodont boylamlari tishni jag' suyagiga ulaydigan elastic tolalardan iborat bo'lib, chaynash paytida tishga bosim tushganda uni saqlashga yordam beradi. Periodontdan tish bo'shlig'iga tishni oziqlantiruvchi tomirlar va nervlar kiradi. Tish ichidagi bo'shliqda tish eti yoki pulpa bilan to'lgan ildiz kanali bor. Pulpa g'ovak biriktiruvchi to'qima, tomirlar, nervlar va har xil hujayralardan tuzilgan. Pulpada tishdagi qattiq to'qimalarning moddalar almashinuviga yordam beradigan hujayralar — odontoblastlar bor. Ulardan kanalchalar orqali dentin ichiga kirib boruvchi shoxchalar (tarmokchalar) chiqadi.

Tish kurtagida birinchi dentin, keyin emal hosil bo'ladi. Avval ular, asosan, organik moddalardan iborat o'ziga xos to'qimadan tuzilgan bo'lib, keyinchalik homiladorlikning 5-oyi oxiriga kelib, bu oraliq moddalarga mineral moddalar, asosan, kalsiy tuzlari singiy boshlaydi. Mineral tuzlar kristall holida o'tirib, emal va dentinga qattqlik beradi. sut hamda doimiy tishlarning dentin va emaldan tuzilgan koronkasi tish chiqishidan oldinoq shakllanib bo'lgan bo'ladi. Emal juda qattiq bo'lib, tarkibida 96% gacha, dentinda esa 72% cha anorganik (mineral) moddalar bor. Tish chiqishi ma'lum muddat va tartib asosida bo'ladi. Bolalarda birinchi bo'lib pastki, keyin yuqori kesuvchi tishlar chiqadi (6—8 oygacha), bola 8—12 oyligida avval pastki yon, keyin yuqorigi yon kesuvchi tishlar chiqadi. So'ngra tartib bilan birinchi oziq (12—16 oy), qoziq (16—20 oy) va ikkinchi oziq tish (20—30 oy) chiqadi. Sog'lom bolalarda bu muddat bir oz ilgariroq yoki kechroq kechishi mumkin. Ko'pincha bola 2 yasharligida 20 ta sut tish chiqib bo'ladi. Tish chiqishi fiziologik jarayon bo'lib, odatda, og'riq bilan kichadi. Bu davrda bola isitmalashi, milki yallig'lanib, qichishishi mumkin. U bezovta bo'la boshlaydi va qattiq narsalar (qoshiq, suyakdan qilingan va boshqalar)ni milkiga ishqalagisi keladi, so'lak bezlarining faoliyati tezlashganligi tufayli ko'p so'lak ajrala boshlaydi, bolada betoblik alomatlari paydo bo'lsa, darhol vrachga ko'rsatish zarur.

Doimiy tishlar 5—6 yoshdan chiqa boshlaydi; dastlab birinchi katta oziq tish chiqadi. 6—8 yoshda markaziy kesuvchi tish (oldin pastki, keyinyuqorigi), 9—10 yoshda yon kesuvchi tishlar, 12—14 yoshda qoziq va kichik oziq tish sut tishlar o'rniga almashinib chiqadi. Ikkinchi katta oziq tish 14 yoshda, aql tish esa, odatda, 16 dan 25 yoshgacha chiqadi.

Doimiy tishlar chiqishidan oldin sut tishlar ildizi so'ra boshlaydi, bu chiqib kelayotgan doimiy tishlar koronkasi tegib turgan yerdan boshlanadi. Atrofidagi to'qimalar shishadi. Tish shikastlanganda o'z vaqtida stomatolog vrachga murojaat qilish kerak. Tish yangi shikastlanganda davo qilinsa, uning ildizi saqlab qolinadi.

Tish kasalliklaridan eng ko'p tarqalgani uning chirishi-kariesdir. Tish kasalliklarining vujudga kelishida tishda hosil bo'ladigan qatlamlar muhim rol o'ynaydi. Tish chirishi o'z vaqtida davolanmasa, pulpaga utib, uni yallig'lantiradi. Keyinchalik yallig'lanish tish atrofidagi to'qimaga o'tadi. Hatto chirib yemirilgan tishni muddatidan oldin olib tashlash bola jag'ining o'sishini tuxtatadi va tish rivojlanishining buzilishiga olib keladi. Agar tish atrofida yallig'lanish bo'lsa, ko'pincha doimiy tishlar kurtagi shikastlanadi. Lekin doimiy tishlarning chiqishiga sut tishlar to'sqinlik qilayotgan bo'lsa, ularni olib tashlash uchun stomatologga murojaat qilish kerak. Doimiy tishlarni olib tashlash esa organizm uchun zararsiz deb bo'lmaydi. Tishni davolab bo'lmagan takdirdagina olib tashlanadi.

Tish chirishidan tashqari flyuoroz, tishning patologik siyqalanishi va gipersteziyasi (sezuvchanligi ortishi) kabi kasalliklari ham uchraydi.

Tish flyuorozi ichiladigan suvda fluor miqdori ortib ketishi bilan bog'lik bo'lib, uning oldini olish uchun suv fitorsizlantiriladi.

Tishni va og'iz bo'shlig'ini to'g'ri parvarish qilish tish kasalliklarining oldini olish va o'z vaqtida davolash imkonini beradi. Yilda 2 marta stomatolog vrachga ko'rinib, u tavsiya etgan turli profilaktik chora va davoni beqamu-kust bajarish tish holatini yaxshi saqlashda muhim rol o'ynaydi.

Tishlarning klinik formulasi:

Raqamlash	O'ng	Chap
Yuqorigi	18,17,16,15,14,13,12,11	21,22,23,24,25,26,27,28
Pastki	48,47,46,45,44,43,42,41	31,32,33,34,35,36,37,38

ЖИГАР САРАТОНИНИНГ ЭРТА ДИАГНОСТИКАСИ: УСУЛЛАР ВА ҚЎЛЛАНИЛИШИ

Xudoyorova Ummulaylo Shuxrat qizi
Термиз Иқтисодиёт ва Сервис
Университети, Тиббиёт факультети

Мавзунинг долзарблиги: Жигар саратони (гепатоцеллюляр карцинома, ГСК) дунёда энг кенг тарқалган ва ўлим даражаси юқори бўлган онкологик касалликлардан бири ҳисобланади. Жаҳон Соғлиқни Сақлаш Ташкилоти (WHO, 2022) маълумотларига кўра, ҳар йили 800 000 дан ортиқ бемор жигар саратонидан вафот этади. Касалликнинг кеч аниқланиши унинг даволаш имкониятларини чеклайди. Шу сабабли, эрта ташхис қўйиш ва унинг самарадорлигини ошириш бугунги тиббиётда муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Тадқиқот мақсади: Жигар саратонини эрта босқичда аниқлаш учун энг самарали биомаркерлар ва тасвирий диагностика усулларини ўрганиш. Ликвид биопсия ва сунъий интеллект технологияларидан фойдаланиш имкониятларини таҳлил қилиш. Эрта ташхис қўйиш орқали касалликни даволаш самарадорлигини ошириш.

Тадқиқот материаллари ва усуллари: Тадқиқотда биомаркерлар ва инструментал ташхис усулларининг самарадорлиги ўрганилди.

1. Биомаркерлар асосида лаборатор ташхис

Алфа-фетопро테인 (AFP) – энг кўп қўлланиладиган биомаркер, аммо унинг сезгирлиги чекланган. Дес-гамма-карбокситромбин (DCP) – жигар саратони учун хос биомаркер. Голги протеин-73 (GP-73) – AFP билан таққослаганда юқори сезгирликка эга. МикроРНК (miRNA) тестлари – қон плазмаси орқали саратонини эрта босқичда аниқлайди.

2. Инструментал ташхис усуллари

Ультрасонография (УЗИ) – иқтисодий самарали, аммо сезгирлиги паст. Магнит-резонанс томография (МРТ) – ўсмаларнинг қон билан таъминланишини баҳолаш учун энг аниқ усул. Компьютер томография (КТ) – уч фазали КТ ёрдамида саратонини аниқ ташхислаш имконини беради. Жигар эластографияси (Fibroscan) – жигар фиброз даражасини баҳолайди.

3. Молекуляр-биологик тестлар ва сунъий интеллект диагностикаси

Ликвид биопсия – қонда айланиб юрүвчи саратон хужайралари ва ДНК фрагментларини аниқлайди. Сунъий интеллект (AI) – тасвирий текширув натижаларини таҳлил қилишда юқори аниқликка эга.

Тадқиқот натижалари: Биомаркерларнинг сезгирлиги: AFP – 50-60%, GP-73 ва DCP билан комбинацияда – 85-90%. Инструментал ташхис усулларининг аниқлиги: МРТ ва КТ – 80-95%, AI диагностикаси – 99% аниқликка эга. Ликвид биопсия – жигар саратонининг эрта босқичларини аниқ ташхислашда истиқболли технология.

Хулоса: Жигар саратонини эрта ташхислаш касалликни даволаш имкониятларини сезиларли даражада оширади. GP-73, DCP ва miRNA тестлари диагностикада AFP билан таққослаганда аниқроқ натижалар беради. МРТ ва КТ жигар саратонини аниқлашда энг ишончли усуллар ҳисобланади. Сунъий интеллект ва ликвид биопсия келажакда диагностика жараёнини янада самарали қилади.

**TARKIBIDA BIOMETALL SAQLOVCHI DORIVOR MODDALAR VA
ULARNING TIBBIYOTDA QO'LLANILISHI****Xolboboyeva Madina Maxmarajab qizi**

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti talabasi

Email – madinaxolboboyeva9@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarkibida biometall saqlovchi dorivor moddalar va ularning tibbiyotdagi qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Biometallar inson organizmi uchun muhim bo'lib, turli kasalliklarni davolash va oldini olishda samarali hisoblanadi. Maqolada temir, rux, mis, magniy, kalsiy, yod, vismut, kobalt, selen, platina va boshqa metallar saqlovchi dorilar va ularning farmakologik ta'siri yoritilgan. Biometallarning dorivor xususiyatlari, foydalari hamda ehtiyotkorlik bilan qo'llanishi lozimligi haqida ham ma'lumot keltirilgan. Maqola ilmiy manbalarga asoslangan bo'lib, Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO), PubMed, NIH va boshqa xalqaro nashrlardan olingan ma'lumotlarga tayangan holda yozilgan. Ushbu tadqiqot biometallar asosidagi dorilarni samarali ishlatish bo'yicha tushunchalarni kengaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Biometallar, dorivor moddalar, tibbiyot, farmakologiya, temir preparatlari, rux preparatlari, magniy preparatlari, kalsiy preparatlari, yod preparatlari, platina dorilari, oltin birikmalari, mis preparatlari, selen, kobalt, litiy, vismut, natriy, kaliy, gemoglobin, osteoporoz, kamqonlik, immunitet, saraton terapiyasi, yurak kasalliklari, metabolizm, asab tizimi.

Asosiy qism. Biometallar — bu tirik organizmlarda muhim biologik funksiyalarni bajaruvchi metall elementlardir. Ular ko'plab dorivor moddalar tarkibiga kirib, tibbiyotda keng qo'llaniladi. Quyida tarkibida biometall saqlovchi dorivor moddalar va ularning tibbiyotdagi qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot beriladi.

1. Temir (Fe) saqlovchi preparatlar

Temir organizmda gemoglobin sintezi uchun zarur bo'lib, uning yetishmovchiligi kamqonlikka olib keladi. Temir preparatlari kamqonlikni davolashda qo'llaniladi.

2. Rux (Zn) saqlovchi preparatlar

Rux ko'plab fermentlar tarkibiga kiradi va immun tizimini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Rux preparatlari teri kasalliklari, yaralar va immunitetni oshirishda qo'llaniladi.

3. Mis (Cu) saqlovchi preparatlar

Mis qon hosil bo'lish jarayonida ishtirok etadi va asab tizimi faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Mis preparatlari kamqonlik va asab tizimi kasalliklarida qo'llaniladi.

4. Magniy (Mg) saqlovchi preparatlar

Magniy mushaklar va asab tizimi faoliyatida muhim rol o'ynaydi. Magniy preparatlari mushak spazmlari, yurak ritmi buzilishlari va asabiylikni kamaytirishda qo'llaniladi.

5. Kalsiy (Ca) saqlovchi preparatlar

Kalsiy suyak va tishlarning mustahkamligi uchun zarur. Kalsiy preparatlari osteoporoz va suyak sinishlarini oldini olishda qo'llaniladi.

6. Lity (Li) saqlovchi preparatlar

Lity asab tizimi faoliyatini tartibga solishda ishtirok etadi. Lity preparatlari depressiya va bipolyar buzilishlarni davolashda qo'llaniladi.

7. Vismut (Bi) saqlovchi preparatlar

Vismut oshqozon-ichak kasalliklarida antiseptik va yallig'lanishga qarshi ta'sir ko'rsatadi. Vismut preparatlari oshqozon yarasi va gastritni davolashda qo'llaniladi.

8. Yod (I) saqlovchi preparatlar

Yod qalqonsimon bez gormonlari sintezi uchun zarur. Yod preparatlari yod yetishmovchiligi va bo'qoq kasalligini oldini olishda qo'llaniladi.

9. Brom (Br) saqlovchi preparatlar

Brom asab tizimini tinchlantiruvchi ta'sirga ega. Brom preparatlari asabiylik va uyqusizlikni davolashda qo'llaniladi.

10. Kaliy (K) saqlovchi preparatlar

Kaliy yurak va mushaklar faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi. Kaliy preparatlari yurak ritmi buzilishlari va kaliy yetishmovchiligini davolashda qo'llaniladi.

11. Natriy (Na) saqllovchi preparatlar

Natriy organizmning suv-tuz balansini saqlashda muhim. Natriy preparatlari dehidratatsiya va elektrolit muvozanatini tiklashda qo'llaniladi.

12. Kobalt (Co) saqllovchi preparatlar

Kobalt B12 vitamini tarkibiga kiradi va qon hosil bo'lish jarayonida ishtirok etadi. Kobalt preparatlari kamqonlikni davolashda qo'llaniladi.

13. Marganets (Mn) saqllovchi preparatlar

Marganets suyak rivojlanishi va metabolik jarayonlarda ishtirok etadi. Marganets preparatlari suyak kasalliklari va metabolik buzilishlarni davolashda qo'llaniladi.

14. Molibden (Mo) saqllovchi preparatlar

Molibden ba'zi fermentlar faoliyatida ishtirok etadi. Molibden preparatlari molibden yetishmovchiligi bilan bog'liq metabolik buzilishlarni davolashda qo'llaniladi.

15. Selen (Se) saqllovchi preparatlar

Selen antioksidant xususiyatlarga ega va immun tizimini qo'llab-quvvatlaydi. Selen preparatlari immunitetni oshirish va oksidlovchi stressni kamaytirishda qo'llaniladi.

16. Xrom (Cr) saqllovchi preparatlar

Xrom glyukoza metabolizmini tartibga solishda ishtirok etadi. Xrom preparatlari qandli diabet va metabolik sindromni davolashda qo'llaniladi.

17. Litiy (Li) saqllovchi preparatlar

Litiy asab tizimi faoliyatini tartibga solishda ishtirok etadi. Litiy preparatlari depressiya va bipolyar buzilishlarni davolashda qo'llaniladi.

18. Qalay (Sn) saqllovchi preparatlar

Qalayning tibbiyotda qo'llanilishi cheklangan bo'lib, ba'zi hollarda stomatologiyada plombalash materiallari tarkibida uchraydi.

19. Simob (Hg) saqllovchi dorilar

Simobning toksikligi tufayli tibbiyotda qo'llanilishi cheklangan. Biroq, ilgari simob tarkibli dorilar antiseptik va dezinfeksiya vositalari sifatida ishlatilgan. Hozirgi kunda u ba'zi homeopatik preparatlar tarkibida uchraydi.

20. Kumush (Ag) saqlovchi dorilar

Kumush antibakterial xususiyatlarga ega bo'lib, teri infeksiyalari va kuyishlarda ishlatiladigan malham va eritmalar tarkibida uchraydi. Masalan, kumush sulfadiazin kuyish yaralarini davolashda qo'llanadi.

21. Oltin (Au) saqlovchi dorilar

Oltin birikmalari (aurotiomalat, aurotioglukoza) revmatoid artritni davolashda ishlatiladi. Ular yallig'lanishga qarshi ta'sir ko'rsatadi va immun tizimini tartibga solishga yordam beradi.

22. Platina (Pt) saqlovchi dorilar

Platina birikmalari (sisplatin, karboplatin) saraton kasalligini davolashda qo'llanadi. Ular DNK tuzilishini o'zgartirib, saraton hujayralarining o'sishini to'xtatadi.

Xulosa

Tarkibida biometall saqlovchi dorivor moddalar tibbiyotda muhim o'rin tutadi. Ular organizmning turli biologik jarayonlarida ishtirok etib, kasalliklarni davolash va oldini olishda samarali qo'llaniladi. Masalan, temir gemoglobin sintezida, rux immun tizimi faoliyatida, magniy asab va mushaklar faoliyatida, kalsiy suyaklarning mustahkamligida, platina esa saraton terapiyasida muhim rol o'ynaydi.

Biometallarning dorivor ta'siri ilmiy jihatdan isbotlangan bo'lsa-da, ularning noto'g'ri yoki me'yordan ortiq iste'moli organizmga zarar yetkazishi mumkin. Shuning uchun ushbu moddalarni faqat shifokor tavsiyasiga ko'ra qo'llash tavsiya etiladi.

Maqolada biometallar saqlovchi dorilar va ularning farmakologik xususiyatlari ilmiy manbalar asosida tahlil qilinib, ularning tibbiyotdagi ahamiyati yoritib berildi. Kelajakda biometallar asosidagi yangi dorilarni ishlab chiqish va ularning yanada samarali qo'llanilishini o'rganish tibbiyot sohasida muhim yo'nalishlardan biri bo'lib qoladi.

Ma'lumot manbalari

1. WHO (Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti) – Biometallarning tibbiyotdagi ahamiyati bo'yicha rasmiy hisobotlar.
2. PubMed – Ilmiy maqolalar va tadqiqotlar (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>)

3. National Institutes of Health (NIH) – Biologik ahamiyatga ega metallar bo'yicha tadqiqotlar (<https://www.nih.gov>)
4. American Chemical Society (ACS) – Metallarning tibbiyotdagi qo'llanilishi haqida ilmiy nashrlar (<https://www.acs.org>)
5. MedlinePlus – Dorilar va ularning tarkibiy qismlari haqida ma'lumot (<https://medlineplus.gov>)
6. ScienceDirect – Metalloterapiya va biometallar haqida ilmiy maqolalar (<https://www.sciencedirect.com>)
7. Oxford Academic – Farmakologiya va biokimyo bo'yicha ilmiy maqolalar (<https://academic.oup.com>)
8. Books on Biometals and Medicine – Biometallar va ularning tibbiyotdagi roli bo'yicha darslik va kitoblar.

**YURAKNING NOKORONAR KASALLIKLARI: KLINIK AHAMIYATI
VA ILMIY ASOSLARI****Barotov Samandar Soyib O'g'li****Ibragimov Saidburxon Abdumajid o'g'li****O'ktamxo'jayev Yorqinxo'ja Boburxo'ja o'g'li**

Samarqand Tibbiyot universiteti

Annotatsiya

Yurak kasalliklari dunyo bo'ylab o'lim va nogironlikning yetakchi sabablaridan biri hisoblanadi. Yurak kasalliklari orasida keng tarqalgan koronar arteriya kasalliklaridan tashqari, nokoronar yurak kasalliklari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu guruhga yurak mushaklarining yallig'lanishi (miokardit), yurakning infiltrativ kasalliklari (amiloidoz, sarkoidoz), yurak o'smasi, valvulyar patologiyalar, gipertrifikatsion kardiomiopatiya va yurakning metabolik kasalliklari kiradi. Ushbu tezisda nokoronar yurak kasalliklarining tasnifi, diagnostikasi va klinik ahamiyati haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Kalit so'zlar: Nokoronar yurak kasalliklari, miokardit, kardiomiopatiya, yurak amiloidozi, yurak sarkoidozi, perikardit, yurakning metabolik kasalliklari, yurak o'smasi, mitral prolaps.

Kirish

Yurak kasalliklari shifokorlar va olimlarning diqqat markazida bo'lib kelmoqda, chunki ular global sog'liqni saqlash tizimi uchun jiddiy muammo tug'diradi. Yurakning koronar kasalliklari keng o'rganilgan bo'lsa-da, nokoronar yurak kasalliklari kamroq e'tibor qaratilgan sohalardan biridir.

Nokoronar yurak kasalliklari yurak mushagi (miokard), yurak qoplamlari (endokard va perikard) va yurak klapanlariga ta'sir qiluvchi patologiyalarni o'z ichiga oladi. Ushbu kasalliklar yurakning struktura va funksiyasini o'zgartirib, bemorlarning hayot sifatini pasaytiradi va o'lim xavfini oshiradi.

Soʻnggi yillarda zamonaviy diagnostika texnologiyalarining rivojlanishi tufayli nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va davolash imkoniyatlari oshdi. Bu esa ushbu mavzuni tadqiq qilishni yanada dolzarb qiladi.

Mavzuning dolzarbligi

Nokoronar yurak kasalliklari diagnostikasi va davolash usullari boʻyicha hali ham toʻliq ishlab chiqilmagan yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Ularning dolzarbligi quyidagi omillar bilan bogʻliq:

1. Keng tarqalganligi – Yurak yetishmovchiligining 30-40% holatlari nokoronar yurak kasalliklari bilan bogʻliq.

2. Differensial diagnostika qiyinchiliklari – Koʻpchilik nokoronar kasalliklar klinik jihatdan koronar kasalliklarga oʻxshash kechadi, bu esa notoʻgʻri tashxis qoʻyilishiga sabab boʻlishi mumkin.

3. Yangi diagnostika va davolash usullarining paydo boʻlishi – Magnit-rezonans tomografiya (MRT), PET-CT kabi texnologiyalar orqali nokoronar yurak kasalliklarini aniqlashning yangi usullari paydo boʻlmoqda.

4. Yurakning genetik va metabolik kasalliklariga boʻlgan qiziqishning ortishi – Koʻplab nokoronar yurak kasalliklari genetik mutatsiyalar yoki metabolik buzilishlar bilan bogʻliq boʻlib, ularni chuqur oʻrganish zarurati mavjud.

5. Nogironlik va oʻlim holatlariga taʼsiri – Nokoronar yurak kasalliklari oʻz vaqtida aniqlanmasa, yurak yetishmovchiligi va oʻlim xavfini oshiradi.

Shu sababli, nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va samarali davolash usullarini ishlab chiqish tibbiyotning dolzarb yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi.

Mavzuning ilmiy asosi

Nokoronar yurak kasalliklari turli mexanizmlarga asoslangan boʻlib, ularni ilmiy jihatdan quyidagi asosiy guruhlariga boʻlish mumkin:

1. Yalligʻlanishli kasalliklar – Miokardit, perikardit, endokardit.

2. Infiltrativ kasalliklar – Yurak amiloidozi, sarkoidozi.

3. Kardiomiopatiyalar – Dilatatsion, gipertrifikatsion, restriktiv kardiomiopatiyalar.

4. Metabolik va genetik kasalliklar – Fabri kasalligi, mitoxondrial miopatiyalar.

5. Yurakning o'sma kasalliklari – Miksoma, sarkoma, metastatik o'smalar.

Zamonaviy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, nokoronar yurak kasalliklari patogenezida immunologik, genetik va metabolik omillar muhim rol o'ynaydi. Shu bois, genetik tadqiqotlar va immunoterapiyaning rivojlanishi bu kasalliklarni davolashning yangi usullarini taklif qilmoqda.

Natijalar va muhokamalar

Nokoronar yurak kasalliklari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar quyidagi natijalarga olib keldi:

1. Diagnostika usullarining takomillashuvi – Yurak MRT, PET-CT va genetik testlar yordamida oldin aniqlanmagan patologiyalar aniqlanmoqda.

2. Individual davolash strategiyalarining ishlab chiqilishi – Immunologik va metabolik terapiyalar yordamida bemorlarning hayot sifatini yaxshilash mumkinligi isbotlandi.

3. Davolash samaradorligining oshishi – Kortikosteroidlar, immunosupressorlar va antimetabolik preparatlar infiltrativ va yallig'lanishli yurak kasalliklarida yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda.

4. Yangi biologik markerlarning aniqlanishi – Yurak amiloidozi va sarkoidozi uchun spetsifik biomarkerlar orqali kasalliklarni erta bosqichda tashxislash imkoniyati paydo bo'ldi.

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, nokoronar yurak kasalliklarini erta aniqlash va davolash bo'yicha tadqiqotlar yanada rivojlantirilishi lozim.

Xulosa

Nokoronar yurak kasalliklari yurak mushagi, qoplamalari va klapanlariga ta'sir qiluvchi patologiyalar bo'lib, ularning diagnostikasi va davolash usullari hali ham izlanish bosqichida. Diagnostik texnologiyalar rivojlanishi va molekulyar tibbiyot sohasidagi yutuqlar ushbu kasalliklarni erta aniqlash va samarali davolash imkoniyatini oshirmoqda.

Kelajakda nokoronar yurak kasalliklari bo'yicha genetik va immunologik tadqiqotlarni yanada rivojlantirish, yangi biomarkerlarni aniqlash va innovatsion terapiya usullarini ishlab chiqish muhim vazifa bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Braunwald, E. – Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine. Elsevier, 2023.
2. WHO – Cardiomyopathies and Myocarditis: Global Epidemiology and Management. Geneva, 2024.
3. Maron, B.J. – Hypertrophic Cardiomyopathy: Diagnosis and Treatment Advances. JACC, 2023.
4. National Heart, Lung, and Blood Institute – Pericardial Diseases: Clinical Guidelines. Bethesda, 2024.
5. European Society of Cardiology – Noncoronary Heart Diseases: Guidelines and Recommendations. ESC Press, 2023.
6. Mayo Clinic – Infiltrative Cardiomyopathies: Diagnostic and Therapeutic Approaches. Rochester, 2024.

WOLFF-PARKINSON-WHITE (WPW) SINDROMI: KLINIK VA ILMIY ASOSLARI

Tursunov Orifjon Odil o'g'li

Shokirov Bobur Furqatovich

Hudoyberdiyeva Dildora Ollamurod qizi

Samarqand Tibbiyot universiteti

Annotatsiya

Wolff-Parkinson-White (WPW) sindromi yurakning ortiqcha o'tkazuvchi yo'llar orqali elektr signallarini noto'g'ri tarqatishi natijasida yuzaga keladigan aritmogen patologiyalardan biridir. Ushbu holat bemorlarda paroksizmal taxikardiya, yurak to'xtab qolish xavfi va boshqa jiddiy yurak ritm buzilishlariga olib kelishi mumkin. WPW sindromining aniqlanishi elektrokardiografik (EKG) o'zgarishlarga asoslangan bo'lsa-da, so'nggi yillarda elektrofiziologik tadqiqotlar va ablatsion terapiyaning rivojlanishi tashxis va davolashni ancha yaxshiladi. Ushbu tezisda WPW sindromining dolzarbligi, patofiziologiyasi, tashxis va davolash usullari yoritiladi.

Kalit so'zlar: WPW sindromi, ortiqcha o'tkazuvchi yo'l, paroksizmal taxikardiya, elektrofiziologik tadqiqotlar, kateter ablatsiyasi, EKG belgilar, yurak ritm buzilishlari.

Kirish

WPW sindromi yurak ritm buzilishlariga olib keluvchi tug'ma elektrofiziologik anomaliya bo'lib, taxminan 0,1-0,3% populyatsiyada uchraydi. Kasallik aksariyat hollarda simptomlarsiz kechadi, biroq ba'zi bemorlarda tez-tez takrorlanadigan yurak urishi epizodlari yoki hatto hayot uchun xavfli aritmiyalar kuzatilishi mumkin. WPW sindromining asosiy sababi yurakning normal atrioventrikulyar (AV) tugunidan tashqari, ortiqcha o'tkazuvchi yo'l (Kent to'plami) orqali elektr signallarining bevosita qorinchalarga o'tishidir.

WPW sindromi ilk bor 1930-yilda Louis Wolff, John Parkinson va Paul White tomonidan tasvirlangan bo'lib, hozirda ushbu sindromning elektrofiziologik va genetik mexanizmlari chuqur o'rganilmoqda.

Mavzuning dolzarbligi

WPW sindromi tibbiyotda dolzarb muammolardan biri hisoblanadi, chunki:

1. Yurak ritm buzilishlarining keng tarqalgan sababi – WPW sindromi atrioventrikulyar reentrant taxikardiyaning (AVRT) eng ko‘p uchraydigan shakllaridan biridir.

2. Hayot uchun xavfli aritmiyalarga olib kelishi mumkin – WPW sindromi chaqirgan aritmiyalarga kam hollarda bo‘lsa-da, ventrikulyar fibrillyatsiya yoki yurak to‘xtab qolishiga olib kelishi mumkin.

3. Elektrofiziologik diagnostikaning rivojlanishi – WPW sindromining aniqlash va davolash usullari so‘nggi yillarda sezilarli darajada takomillashdi.

4. Minimal invaziv davolash imkoniyatining mavjudligi – Radiochastotali kateter ablatsiyasi (RKA) WPW sindromining samarali davolash usuli hisoblanadi.

5. Simptomsiz bemorlarda xavfni baholash muammosi – Ayrim WPW bemorlarida hech qanday klinik belgilar bo‘lmasa-da, ba’zilarida yurak to‘xtab qolish xavfi mavjud bo‘lishi mumkin.

Shu sababli, WPW sindromining klinik xususiyatlarini to‘g‘ri baholash, tashxis qo‘yish va davolash usullarini o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuning ilmiy asosi

WPW sindromi yurakning ortiqcha o‘tkazuvchi yo‘llari bilan bog‘liq elektrofiziologik anomaliya bo‘lib, asosiy patogenetik jihatlari quyidagilar bilan tavsiflanadi:

1. Ortiqcha o‘tkazuvchi yo‘llarning mavjudligi – WPW sindromida yurakda Kent to‘plami deb ataluvchi qo‘shimcha o‘tkazuvchi yo‘l mavjud bo‘lib, bu signalning AV tugun atrofidan aylanib o‘tishiga sabab bo‘ladi.

2. Elektrokardiografik xususiyatlar – WPW sindromida EKG da quyidagi belgilar kuzatiladi:

Qisqa PR intervali (<120 ms).

Delta to‘lqin (QRS kompleksining boshlanishida qiyshiq ko‘tarilish).

QRS kompleksining kengayishi (>110 ms).

3. Elektrofiziologik tadqiqotlarning roli – Elektrofiziologik tekshiruvlar WPW sindromining lokalizatsiyasini aniqlash va kateter ablatsiyasining samaradorligini baholash imkonini beradi.

4. Genetik asoslar – WPW sindromining ba'zi shakllari genetik mutatsiyalar bilan bog'liq bo'lib, nasliy moyillik aniqlangan.

Natijalar va muhokamalar

WPW sindromi bo'yicha so'nggi ilmiy tadqiqotlar quyidagi natijalarga olib keldi:

1. Tashxis usullari takomillashtirilmoqda – EKG, Holter monitoring va elektrofiziologik tekshiruvlar WPW sindromining aniqlanishida asosiy rol o'ynaydi.

2. Minimal invaziv davolash samaradorligi oshmoqda – Radiochastotali kateter ablatsiyasi (RKA) 95% dan ortiq hollarda muvaffaqiyatli o'tkazilmoqda va takroriy taxikardiya epizodlarini kamaytiradi.

3. Genetik tadqiqotlarning ahamiyati oshmoqda – Ba'zi bemorlarda WPW sindromining genetik asoslari aniqlanib, oilaviy kuzatuv ahamiyati ortmoqda.

4. Simptomsiz bemorlarda xavfni baholash strategiyalari ishlab chiqilmoqda – Ayrim bemorlar simptom sezmasa ham, yurak to'xtash xavfi mavjudligi sababli xavfni to'g'ri baholash muhim.

Shu asosda WPW sindromining tashxis va davolash usullarini yanada rivojlantirishga ehtiyoj mavjud.

Xulosa

WPW sindromi yurakning ortiqcha o'tkazuvchi yo'llari sababli yuzaga keluvchi aritmogen kasallik bo'lib, paroksizmal taxikardiya va jiddiy yurak ritm buzilishlariga olib kelishi mumkin. Elektrokardiografik tashxis va elektrofiziologik tadqiqotlar yordamida WPW sindromi aniq tashxislanadi. So'nggi yillarda radiochastotali ablatsiya ushbu patologiyani davolashning eng samarali usuli sifatida tan olingan.

Kelajakdagi tadqiqotlar WPW sindromining genetik asoslarini aniqlash, individual davolash strategiyalarini ishlab chiqish va xavfni erta bosqichda baholashga yo'naltirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Josephson, M.E. – Clinical Cardiac Electrophysiology: Techniques and Interpretations. Lippincott Williams & Wilkins, 2023.
2. Zipes, D.P., & Jalife, J. – Cardiac Electrophysiology: From Cell to Bedside. Elsevier, 2024.
3. European Society of Cardiology (ESC) – Guidelines for Management of Supraventricular Tachycardias. ESC Press, 2023.
4. American Heart Association (AHA) – WPW Syndrome: Risk Assessment and Treatment Strategies. AHA Journals, 2024.
5. National Institutes of Health (NIH) – Genetic Basis of WPW Syndrome: Current Perspectives. Bethesda, 2024.
6. Mayo Clinic – Catheter Ablation for WPW Syndrome: Success Rates and Long-Term Outcomes. Rochester, 2023.

MORFOLOGIYANING TILSHUNOSLIK BO'LIMLARI BILAN ALOQASI

Muxtorova Sabina Nizom qizi

202 guruh davolash ishi 2

Grammatika (grek. *gramma*) «harf o'qish va yozish san'ati», atamasi tilning morfologik va sintaktik qurilishi va bu qurilishni o'rganadigan tilshunoslik bo'limi ma'nolarida qo'llaniladi. Birinchi ma'nosi ob'ektni, ikkinchi ma'nosi esa tilshunoslik bo'limini bildiradi.

Grammatika tilshunoslik bo'limi sifatida so'z shakllari va kategoriyalari, so'zlarni leksik-grammatik guruhlariga (LGG larga) tasniflash tamoyillari, gap va uning kategoriyalari, gapning tu'zilish turlari kabi masalalarni o'rganadi. Ko'rinadiki, grammatika til tuzilishining ikki sathi - morfologik va sintaktik sathini o'rganish bilan shug'ullanadi. Shuning uchun ham u tilshunoslikning morfologiya va sintaksis bo'limlarini o'z ichiga oladi.

Morfologiya bo'limida so'z shakllari va kategoriyalari, so'z shakllarini tasniflash tamoyillari haqida, sintaksisda esa so'z shakllarinnng gap tarkibida o'zaro birikish yo'llari, gap va uning kategoriyalari, gapning tuzilish tiplari haqida bahs yuritiladi.

So'z shakllarida morfologik va sintaktik ma'nolarning uyg'unligi ko'rinadi.

Morfologiya grek. *morfos* «shakl», *logos* «ta'limot» so'zlaridan olingan bo'lib, so'z shakllari hadidagi ta'limotdir. Demak, morfologiyada so'z shakli tushunchasi markaziy o'rinni egallaydi.

So'z atamasi tilning leksik sathiga mansub bo'lgan birlik uchun ham, morfologik sath birligi uchun ham qo'llaniladi. Leksik sath birligiga nisbatan qo'llanilganda leksemaga, morfologik sath birligiga nisbatan qo'llanilganda esa so'z shakliga teng keladi.

So'ziing grammatik ma'no ifodalovchi vositalarisiz qismi leksema sanaladi. Boshqacha aytganda, har qanday so'z o'zgarish paradigmasida paradigma a'zolari uchun umumiy bo'lgan qism leksema sanaladi. Agglyutinatив tillarda leksema, asosan

soʻzning asos qismiga teng keladi. Masalan, ishining, ishni, ishga, ishdan, ishda soʻz shakllari uchun umumiy boʻlgan qism 'ish' leksemaga teng keladi.

Soʻzning grammatik ma'no ifodalovchi grammatik morfemalar sistemasi grammatik paradigma hisoblanadi.

Masalan, kitobim, kitobing, kitobi

otlarning egalik paradigmasi sanaladi.

Paradigmaning muayyan bir a'zosi soʻz shakli hisoblanadi.

Paradigma a'zolari oʻz ichida oʻzaro zidlik munosabatida boʻladi. Ana shu munosabat u yoki bu paradigma a'zosini toʻgʻri tavsiflash va uning sistemadagi qiymatini toʻgʻri belgilash imkonini beradi. Masalan, qalam soʻzining birlik shaklda ekanligini otlarning son paradigmasidagi qalamlar shakliga qarab belgilaymiz. Yoki shu soʻzning bosh kelishikda ekanligini otlarning kelishik paradigmasidagi qalamning, qalamni kabi shakllarga qarab anglaymiz. Bundan koʻrinadiki, har bir paradigma asosini oʻzi tashkil etgan a'zolari oʻrtasidagi zidlanishlar tashkil etadi. Zidlanishlar paradigma a'zolarining yashash va rivojlanish asosidir.

Har bir zidlanishda umumiylik-xususiylilik dialektikasi namoyon boʻladi. Zidlanuvchi a'zolar birlashtiruvchi va farqlovchi semalar majmuasidan iborat boʻladi. Birlashtiruvchi sema zidlanuvchi a'zolarini ma'lum sinfga birlashtirish uchun xizmat qilsa, farqlovchi semalar ma'lum sinf tarkibidagi a'zolarining oʻzaro farqlanishini, oʻziga xosligini bildiradi. Masalan, qalam, qalamning, qalamni kabi soʻz shakllari kelishik umumiy grammatik semasi (birlashtiruvchi sema) bilan kelishik paradigmasiga mansubligini bildirsa, qalam va qalamning oʻrtasidagi farqlovchi sema (birida nol koʻrsatkichli sema, ikkinchisida qaratqich semasi) ularning oʻziga xos belgilarini ochish uchun xizmat qiladi.

Zidlanish turlari. Har bir morfologik soʻz muayyan shakllar sistemasini — paradigmani hosil qiladi. Masalan, kitob, kitobning, kitobni, kitobga, kitobda soʻz shakllari kelishik paradigmasini tashkil etadi. Paradigmaning har bir a'zosi shu soʻzning shakli sanaladi. Demaq soʻz shakl (morfologik soʻz) ikki va undan ortiq morfemaning sintagmatik munosabatidan tashkil topgan butunlik [M+M] gapga tayyor qolda olib kiriluvchi funktsional birlikdir. Hatto bir morfemadek tuyulgan kitob, qalam kabi soʻzlar ham morfemik jihatdan ikki morfemadan tashkil topgan butunlik sanaladi: [kitob + M] M qis-mi - bosh kelishik birlikni ifodalovchi nol shakldir.

Morfologik soʻz morfemalarning sintagmatik munosabatidan tashkil topar ekan, demak, soʻzning qurilish birligi morfema varianti sanaladi. Shuning uchun morfologiyada morfema va uning varianti tushunchasi markaziy oʻrinni egallaydi.

Tilning eng kichik ma'noli birligi morfemadir. Morfema ijtimoiy-ruhiy mohiyat boʻlib, bevosita kuzatishda – nutk jarayonida bir nechta variantlar orqali namoyon boʻladi. Morfemaning nutq tarkibida bir necha koʻrinishlarda namoyon boʻlishi allomorflar yoki morfemaning variantlari sanaladi. Masalan, qishlogʻimizga soʻz shakli hozirgi oʻzbek tili nuqtai nazaridan uch allomorfning (tarixiy jihatdan toʻrt allomorf: qish +logʻ+ imiz + ga) sintagmatik munosabatidan tashkil topgan butunlikdir: qishlogʻ + imiz + ga.

Variantlar namoyon bolish shart-sharoitiga koʻra bir necha turga boʻlinadi:

1) kombinator variantlari; 2) pozitsion variantlar;

3) fakultativ variantlar. .

4) dialektal variantlar

Morfemalar mazmun va vazifasiga koʻra toʻrt turga boʻlinadi: 1) leksik morfemalar; 2) soʻz yasovchi (derivatsion) morfemalar; 3) grammatik ma'no ifodalovchi morfemalar (grammemalar); 4) oraliq morfemalar (undov, mimema, modal morfemalar)

Leksik morfemalar soʻzning borliqdagi narsalarni nomlash vazifasi bilan bogʻlanib turadi. Masalan, qalamni soʻz shaklining qalam qismi shu soʻzning denotativ ma'nosiga va umumiy predmetlik ma'nosiga ishora qiladi.

Leksik morfemalarda leksik ma'no bilan grammatik ma'no uygʻun holda ifodalanadi. Bu vaqtda leksik morfemalarda umumiylik-xususiylik dialektikasi namoyon boʻladi. Grammatik ma'nosi bu leksik morfemaning ma'lum umumiylikka (predmet, harakat, belgi, miqdor va boshq.) mansub ekanligini koʻrsatsa, leksik ma'nosi shu umumiylik tarkibidagi qaysi narsaning nomi ekanligini bildiradi. Masalan, qalam leksik morfemasi predmetlikni bildirish bilan birga, predmetlik sinfiga mansub boʻlgan, qoʻl bilan yozish uchun moʻljallangan oʻquv quroli nomini ham bildiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. I. Karivov. Yuksak ma'naviyat – engilmas kuch. T., 2008.

2. Nigmatov X.G., Funktsionalnaya morfologiya tyurkoyazichnix

pamyatnikov, X-XP v.v.,T.,1989.

3. Nurmonov A va boshqalar. O'zbek tilining mazmuniy sintaksisi.

T.,1992.

4. Nurmonov A., Shahobiddinova Sh. Grammatik kategoriya

muammosiga doir ayrim mulohazalar. // O'TA, 1998, 6-son.

5. Rahmatullayev Sh. "O'zbek tilida tobe boglanishning turlari. T.,1993.

6. Sayfullayeva R., Abduzalova M. Gapning eng kichik kurilish

qoliplari haqida.//O'TA, 1991, 5-son.

7. Solntsev V.M Yazik kak sistemno-strukturnoe obrazovanie M., 1977.

8. Sossyur F. De. Trudi po yazikoznaniyu. M., 1977.

9. Shoabdurahmonov Sh., Asqarova M., Hojiyev A., Rasulov I.,

Doniyorov X.. Hozirgi o'zbek adabiy tili. T., 1980.

10. Hojiyev A. Fe'l.T.,1973.

THE ANALYSIS OF NOUNS AND VERBS

Mamadaliyeva Zahro

Teacher of Fergana State University

Mo'minova Dilshoda

Student of Fergana State University

Abstract

This thesis explores the analysis of nouns and verbs, focusing on their structure, meaning, and functional characteristics. While nouns represent objects, people, and concepts, verbs denote actions, states, or occurrences. The study highlights the fundamental differences between these two parts of speech and their significance in linguistics.

Key words: Nouns, verbs, syntax, morphology, semantics, linguistics, grammar.

Introduction: Nouns and verbs are two essential parts of speech in any language. Understanding their structure and function is crucial for analyzing sentence formation and linguistic meaning. This thesis aims to compare nouns and verbs by examining their morphological, syntactic, and semantic properties.

Literature Review: Previous linguistic studies have explored the differences between nouns and verbs. Traditional grammar classifies nouns as words that name entities, while verbs express actions or states. Modern linguistic research, such as Chomsky's theories, has further examined their syntactic roles and how they contribute to sentences structure. This section reviews key literature on the topic, highlighting various linguistic perspectives. Previous linguistic studies have explored the differences between nouns and verbs. Traditional grammar classifies nouns as words that name entities, while verbs express actions or states. Modern linguistic research, such as Chomsky's theories, has further examined their syntactic roles and how they contribute to sentence structure. This section reviews key literature on the topic, highlighting various linguistic perspectives.

Methodology; This study adopts a comparative linguistic analysis to examine differences and similarities between English and Uzbek regarding word formation, sentence structure, and usage patterns. The research integrates both descriptive and analytical approaches to provide a well-rounded understanding of linguistic structures

in both languages. **Data Collection** The data for this research is drawn from various sources to ensure accuracy and comprehensiveness: **Traditional Grammar Books** – These provide foundational rules and classifications for nouns and verbs. **Linguistic Studies and Scholarly Articles** – These offer modern theoretical insights and empirical findings.

Corpus Data and Real-World Usage – Examples are gathered from literary texts, media sources, and conversational speech to analyze how nouns and verbs function in natural contexts.

Lexical Analysis: Examining how nouns and verbs are formed in both languages, focusing on affixation, root structures, and word derivation. **Syntactic Comparison:** Analyzing sentence structures to understand the syntactic roles of nouns and verbs in English and Uzbek. **3. Semantic and Pragmatic Study:** Investigating how meaning and context influence noun and verb usage across different communicative settings. This study is informed by generative grammar (Chomsky, 1957), which explores syntactic structures, and cognitive linguistics, which considers how language reflects thought processes. Additionally, insights from typological linguistics help highlight structural differences between English (an analytic language) and Uzbek (an agglutinative language). By combining these methodologies, this research aims to contribute to the broader understanding of linguistic structures and functional variations between English and Uzbek.

Results: The analysis reveals that nouns and verbs differ significantly in morphology and syntax. Nouns often take different forms through inflection (pluralization, possessives), while verbs change through tense, aspect, and mood. Additionally, nouns function as subjects and objects in sentences, whereas verbs serve as predicates. **Results** The analysis reveals that nouns and verbs differ significantly in morphology, syntax, and semantic roles in both English and Uzbek. **Morphological Differences** **Nouns:** Undergo inflectional changes such as pluralization (book → books), possessive forms (John's book), and case markings (especially in Uzbek, e.g., kitob → kitobni for the accusative case).

Verbs: Change according to tense, aspect, mood, and agreement. In English, verbs conjugate based on tense (go → went), while in Uzbek, suffixes indicate tense and aspect (bor- → bordim).

Syntactic Roles **Nouns** primarily function as subjects, objects, and complements within a sentence. For example: The cat sleeps. (The cat = subject)

She bought a book. (a book = object) Verbs serve as predicates, determining the sentence structure and requiring arguments (such as objects or complements).

Semantic and Functional Variations In English, nouns and verbs are relatively fixed categories, but some words function as both (run in a morning run vs. I run every day). In Uzbek, verbal nouns (masdars) like o'qish ("reading") blur the boundary between nouns and verbs, highlighting the flexibility in linguistic categorization.

Cross-Linguistic Observations English, being an analytic language, relies on auxiliary verbs and word order for tense and meaning. Uzbek, an agglutinative language, uses extensive suffixation to express grammatical relations, making noun-verb transformations more structured.

Discussion: The findings demonstrate that nouns provide stability in language, representing fixed entities, whereas verbs introduce dynamism by indicating actions and changes. These differences affect language learning, translation, and grammatical analysis. While both parts of speech are crucial, their distinct roles contribute to the complexity and richness of language. The findings demonstrate that nouns provide stability in language, representing fixed entities, whereas verbs introduce dynamism by indicating actions, processes, and changes. These differences have significant implications for language learning, translation, and grammatical analysis, highlighting how various languages structure meaning differently.

Implications for Language Learning

Learners often struggle with verb conjugation due to the complexity of tense, aspect, and mood, particularly in languages with rich inflectional systems (e.g., Uzbek verb suffixes vs. English auxiliary-based tense formation).

Nouns, being relatively stable, are easier to acquire, but challenges arise in case markings (as in Uzbek) and pluralization irregularities (as in English).

Challenges in Translation Direct translation between English and Uzbek is often complicated by grammatical mismatches. For example: English uses auxiliary verbs (He will go), while Uzbek expresses the same idea through suffixation (U boradi). Uzbek relies on verbal nouns (o'qish kerak – "it is necessary to study"), whereas English prefers modal verbs (You must study).

Grammatical and Linguistic Complexity The distinction between nouns and verbs affects syntactic structure. English follows strict word order (SVO: She reads a book). Uzbek allows more flexibility due to its case system (U kitob o'qiydi vs. Kitobni u o'qiydi – "She reads the book"). The presence of zero-derivation

(e.g., "love" as a noun and verb in English) contrasts with Uzbek's reliance on affixation to indicate category shifts (sev- → sevgi – "to love" → "love").

Conclusion: Nouns and verbs are the core elements of sentence structure, playing a crucial role in communication. Nouns serve as the names of people, places, things, and ideas, while verbs express actions and states. Their proper use ensures clarity and coherence in language, making them fundamental to both spoken and written communication. The analysis of nouns and verbs reveals their diverse classifications and functions in grammar. Understanding their forms, variations, and relationships enhances language proficiency, enabling effective expression. Mastering these elements contributes to accuracy, fluency, and richness in linguistic communication.

References

1. Huddleston, R., & Pullum, G. K. (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge University Press.
2. Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., & Svartvik, J. (1985). *A Comprehensive Grammar of the English Language*. Longman.
3. Yule, G. (2010). *The Study of Language*. Cambridge University Press.
4. Celce-Murcia, M., & Larsen-Freeman, D. (1999). *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course*. Heinle & Heinle.
5. Swan, M. (2016). *Practical English Usage*. Oxford University Press.

GAMES, MUSIC, AND STORYTELLING IN TEACHING YOUNG LEARNERS

Shokiraliyeva Shukrona

Student of Fergana State University

Teacher: **Zaxro Mamadaliyeva**

Abstract:

This thesis explores the integration of games, music, and storytelling in teaching English to young learners. It examines how these interactive methods enhance language acquisition, vocabulary retention, motivation, cognitive development, and social skills. The study highlights the pedagogical value of combining these strategies to create an engaging and effective learning environment.

Keywords: Games, Music, Storytelling, Young Learners, ESL, Motivation, Vocabulary, Language Acquisition.

Introduction

The introduction highlights the importance of using interactive and enjoyable methods—such as games, music, and storytelling—in language learning for young learners. These techniques create a dynamic and immersive learning environment that fosters natural language acquisition. Games encourage active participation, problem-solving, and collaboration, making learning feel less like a chore and more like an enjoyable challenge. Music aids in memory retention, pronunciation, and rhythm, helping children internalize new vocabulary and sentence structures effortlessly. Storytelling, on the other hand, provides context and emotional connections, making language more meaningful and memorable.

Literature Review

The literature review examines previous research on the integration of games, music, and storytelling in language education, highlighting their cognitive, emotional, and social benefits. Studies suggest that these methods enhance language acquisition by increasing motivation, engagement, and retention. Murphey (1990) emphasizes the role of music in language learning, arguing that songs aid memory retention, pronunciation, and fluency by providing rhythmic and repetitive structures. Music also fosters emotional connections to the language, making learning more enjoyable. Gee

(2003) explores game-based learning, demonstrating how video games create immersive, interactive environments that support problem-solving, critical thinking, and contextual language use. Games promote active learning and social interaction, allowing learners to experiment with language in meaningful ways. Storytelling, as highlighted in various studies, enhances comprehension and vocabulary acquisition by providing contextualized language input. Narratives engage learners emotionally, making linguistic structures more memorable and facilitating cultural understanding.

Methodology

This chapter outlines the qualitative approach used in the study, including classroom observations, student interviews, and lesson plan analyses. It details how different activities were implemented and measured for effect.

Discussion and Results

Using Games as a Learning Tool:

Game-Based Learning Activities: Enhancing vocabulary retention through memory games and puzzles. Cooperative Learning Games: Promoting teamwork and communication via group tasks.. Using Music to Reinforce Learning: Song-Based Learning: Teaching vocabulary and concepts with simple, repetitive songs. Rhythmic Learning Activities: Improving listening skills and phonics through clapping, chanting, and drumming.

Musical Storytelling: Using background music to enhance storytelling and set emotional tones. Using Storytelling to Develop Language and Imagination:

Interactive Storytelling: Engaging students through prediction, character analysis, and story creation. Storytelling with Visual Aids: Employing props and visual tools to make stories more comprehensible.

Conclusion

The thesis concludes that integrating games, music, and storytelling significantly enhances language acquisition, student engagement, and cognitive development. These interactive and multisensory approaches create a dynamic learning environment that fosters deeper understanding and long-term retention. Games encourage active participation, problem-solving, and collaboration, making language learning more immersive and enjoyable. Music aids in pronunciation, rhythm, and memory recall, reinforcing linguistic patterns through repetition and melody. Storytelling, on the other

hand, provides contextual meaning, emotional connection, and cultural insight, helping learners develop critical thinking and comprehension skills.

Additionally, these methods cater to diverse learning styles, ensuring that students with different strengths—whether auditory, visual, or kinesthetic—can benefit. By making learning more engaging and enjoyable, games, music, and storytelling also contribute to increased motivation and confidence in language use. Furthermore, they promote social interaction and communication skills, fostering a supportive and collaborative classroom environment.

References:

1. Murphey, T. (1992). *Music and Song in Second Language Learning*. Cambridge University Press.
2. Gee, J. P. (2003). *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. Computers in Entertainment.
3. Bruner, J. S. (1996). *The Culture of Education*. Harvard University Press.
4. Tharp, R. G., & Gallimore, R. (1988). *Rousing Minds to Life: Teaching, Learning, and Schooling in Social Context*. Cambridge University Press.
5. American Academy of Pediatrics (AAP). (2016). *Media and Young Minds*. Pediatrics.
6. Crook, C., & Schofield, L. (2017). *The Video Lecture*. *Handbook of Research on Learning Design and Learning Objects*.

USING OF IMAGINATION IN DEVELOPING VOCABULARY

Zakhro Mamadaliyeva

Teacher of Fergana State University

Yuliqova Maftuna

Student of Fergana State University

Abstract: This article examines how important learning English is, the importance of vocabulary in language acquisition, the role of methods and imagination in increasing vocabulary as well as issues of using memorization and emotions.

Key words: Cubic, imagination, building, mechanism, association, cub

Introduction: In this era of constant development, knowing foreign languages is of great importance and is also key requirement for all young people. This is because if you want to master foreign expertise or delve deeper into the secrets of business and develop it on a global scale, one of the most essential factors is the extent which you know a foreign language.

Literature review: Imagination is a powerful tool for vocabulary building. This method, used alongside other memorization techniques, involves not just memorizing new words but also visualizing and feeling them as if they were native. This allows for smoother communication and quicker recall as the right associations come to mind more easily.

Methodology: This study is based on the importance of learning English and different ways of memorizing words with the use of imagination. Different productive methods in parallel with other memorization methods. The method helps to remember and interactivity helps to reinforce them at an unconscious level.

Results: The methods indicated that memory and emotions are very powerful mechanisms for influencing vocabulary, every small detail may not be remembered but it is difficult to forget exactly what experiences caused this or that event to be added into memory. The basis of this approach is that it is not enough to simply memorize each foreign word, but it is necessary to mentally animate it and connect it with equivalent in your native language. By following this approach, it is possible to think

and communicate freely in a foreign language and avoid wasting extra time in searching for the answer.

Discussion: When learning the word "cup" in English visualize a cup and repeat the word. To memorize a longer word like "big" first imagine a large, luxurious building and repeat the word. Another method is to create a sentence in your mind using the words you are trying to learn. This will help you remember related words during a conversation and prevent you from forgetting the target word.

Conclusion: This study emphasizes that beautiful speech is an ability that can be acquired through working on oneself. Any ability can be developed. For this you need to have a desire and work tirelessly every day. Your language richness depends only on your personal efforts. Because we are living in the 21st century, this acquires knowing all things related to English. English is a key for all information about the world.

References:

1. Byrne, R. M. J. (2005). *The Rational Imagination: How People Create Alternatives to Reality*. Cambridge, MA: MIT Press
2. Fabiani, Paolo "The Philosophy of the Imagination in Vico and Malebranche". F.U.P. (Florence UP), Italian edition 2002, English edition 2009.
3. Salazar, Noel B. (2010) *Envisioning Eden: Mobilizing imaginaries in tourism and beyond*. Oxford: Berghahn.

SOURCES OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS

Zakhro Mamadaliyeva

Teacher of Fergana State University

Akbaraliyeva Hojarxon

Student of Fergana State University

Annotation

This scientific article provides extensive information on the impact of environmental pollution on human health. Environmental pollution has existed since the beginning of life, resulting in the generation of waste. Managing and recycling waste in air, water, soil, and noise pollution are key principles in combating environmental pollution and contributing to the improvement of human health.

Key words: Asthma, chemical elements, heart disease, soil pollution, solid waste, utilization, water pollution.

Introduction

Environmental pollution presents a significant risk to human health. Contaminants found in the air, water, and soil, along with exposure to hazardous chemicals, have been associated with various health conditions, including respiratory and cardiovascular diseases, as well as certain types of cancer. As industrialization and urbanization expand, pollution levels rise, threatening both our living environment and ecosystems. This paper explores how pollution affects human health and discusses preventive measures. By identifying the primary sources of pollution and analyzing their impact, we can develop effective strategies to safeguard public health and promote a healthier, more sustainable environment.

Methodology

Air Pollution: Pollutants such as particulate matter (PM), nitrogen oxides (NO_x), sulfur dioxide (SO₂), and volatile organic compounds (VOCs) are released into the atmosphere due to vehicle emissions, industrial activities, and fossil fuel combustion, leading to air contamination.

Results

Air Pollution: Rising industrial and vehicular emissions are major factors contributing to urban air pollution worldwide.

Water Pollution: Severe water contamination is a growing issue in many regions, especially where industrial activities are high, and sewage systems are insufficient.

Soil Pollution: Extensive use of pesticides and industrial chemical waste has led to significant soil contamination in agriculture and industry.

Noise and Light Pollution: With continuous urbanization and infrastructure expansion, noise and light pollution are increasingly affecting urban environments.

Discussion: Studies consistently indicate that air pollution plays a significant role in the rise of respiratory and cardiovascular diseases. In urban areas with heavy traffic and industrial activities, pollutants like particulate matter (PM) and nitrogen oxides are common, contributing to increased cases of asthma and heart disease. As pollution levels escalate, the strain on public health systems grows, posing particular difficulties for healthcare infrastructure in under-resourced regions.

Conclusion: Environmental pollution poses a serious risk to human health, contributing to respiratory, cardiovascular, neurological, reproductive, and mental health disorders. Particularly vulnerable groups, such as children, the elderly, and low-income populations, are at greater risk due to higher exposure levels and restricted access to healthcare. While preventive strategies—including stringent regulations, public education, sustainable initiatives, and well-planned urban development—have proven beneficial, challenges remain as industrialization and urbanization continue to expand.

References

American Lung Association. (2022). The Impact of Air Pollution on Health. Retrieved from <https://www.lung.org>

Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2020). Water-Related Diseases and Contaminants in Public Water Systems. Retrieved from <https://www.cdc.gov>

Environmental Protection Agency (EPA). (2021). The Effects of Soil Contamination on Public Health. Retrieved from <https://www.epa.gov>

TEACHING ADULTS AS LEARNERS

Student: **Shermatova Shukrona**

Fergana State University

Teacher: **Zaxro Mamadaliyeva**

Abstract

This thesis explores effective strategies for teaching adults as learners, focusing on their unique cognitive, motivational, and social characteristics. It examines how interactive methods such as experiential learning, collaborative activities, and technology-enhanced instruction contribute to adult education. The study highlights the importance of creating a learner-centered environment that fosters critical thinking, practical application, and lifelong learning.

Keywords: Adult Learning, Andragogy, Motivation, Experiential Learning, Collaborative Learning, Lifelong Learning

Introduction

The introduction highlights the importance of understanding adult learners' specific needs and characteristics to create effective teaching strategies. Unlike children, adults bring prior knowledge, experiences, and motivations to the learning process, which influences how they acquire new information.

Andragogy, the theory of adult learning developed by Knowles (1980), emphasizes that adults learn best when they are self-directed, internally motivated, and able to apply knowledge to real-life situations. Effective teaching methods for adults should focus on practical relevance, active participation, and problem-solving to make learning meaningful and engaging.

Literature Review

This section reviews previous research on adult learning theories and instructional strategies, examining their cognitive, emotional, and social dimensions. Studies suggest that adults learn more effectively when they have control over their learning process, engage in collaborative discussions, and connect new knowledge to their personal and professional experiences.

Knowles (1980) introduces the concept of andragogy, highlighting that adults are independent learners who prefer self-directed learning. He emphasizes that adults

need to understand the purpose of learning and prefer problem-based instruction over rote memorization.

Brookfield (1995) explores the role of critical reflection in adult learning, arguing that adults develop deeper understanding when they critically analyze their assumptions and experiences. Reflective learning enhances problem-solving skills and promotes lifelong learning.

Merriam and Bierema (2014) discuss the impact of technology on adult learning, explaining that digital tools, online courses, and multimedia resources create flexible and interactive learning environments. Technology enhances accessibility, allowing adult learners to engage in self-paced and personalized education.

Methodology

This chapter outlines the qualitative research approach used in the study, including interviews with adult learners, classroom observations, and an analysis of instructional materials. The research examines how different teaching methods influence engagement, motivation, and learning outcomes in adult education settings.

Discussion and Results

1. Experiential Learning for Adult Learners:

- Problem-Based Learning: Encouraging adults to solve real-world problems using critical thinking and collaborative discussions.
- Case Studies and Role-Playing: Providing hands-on learning experiences that connect theory to practice.

2. Collaborative Learning Strategies:

- Group Discussions and Peer Teaching: Enhancing learning through knowledge-sharing and diverse perspectives.
- Workplace-Based Learning: Applying new skills in professional settings to reinforce learning.

3. Technology-Enhanced Learning:

- Online Learning Platforms: Offering flexibility through digital courses, webinars, and multimedia resources.

- Interactive Learning Tools: Using videos, simulations, and virtual discussions to engage learners.

Conclusion

The study concludes that effective adult education requires learner-centered approaches that emphasize self-directed learning, real-world application, and interactive engagement. Experiential learning enhances practical skills, collaborative learning fosters critical thinking and social interaction, and technology provides accessibility and personalization.

Additionally, adult learners benefit from instructional strategies that respect their prior experiences and encourage active participation. By incorporating flexible, relevant, and engaging methods, educators can support adults in developing lifelong learning habits and professional competencies.

References

1. Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Cambridge University Press.
2. Brookfield, S. D. (1995). *Becoming a Critically Reflective Teacher*. Jossey-Bass.
3. Merriam, S. B., & Bierema, L. L. (2014). *Adult Learning: Linking Theory and Practice*. John Wiley & Sons.
4. Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. Jossey-Bass.
5. Taylor, E. W. (2008). *Transformative Learning Theory*. *New Directions for Adult and Continuing Education*.
6. Garrison, D. R. (2011). *E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice*. Routledge.

**RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MAHALLIY BUDJET
DAROMADLARINI KENGAYTIRISH VA UNI NAZORAT QILISH
MASALALARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA)**

Yuldasheva Umida Shokirjonovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti, Buxgalteriya hisobi mutaxassisligi
magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida Surxondaryo viloyatida mahalliy budjet daromadlarini kengaytirish va ularni samarali nazorat qilish muammolari ko'rib chiqiladi. Maqolada mahalliy daromadlar bazasini kengaytirish, raqamli texnologiyalar orqali daromadlarni oshirish imkoniyatlari, shuningdek, budjet nazorati va unga bog'liq masalalarga e'tibor qaratilgan. Tadqiqot natijalari mahalliy budjetlarning moliyaviy mustaqilligini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni taklif etadi.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, mahalliy budjet, Surxondaryo viloyati, budjet daromadlari, raqamli nazorat, moliyaviy boshqaruv.

Abstract

This article examines the problems of expanding local budget revenues and their effective control in the Surkhandarya region in the context of a digital economy. The article focuses on the expansion of the local revenue base, the possibilities of increasing revenues through digital technologies, as well as budget control and related issues. The research results suggest measures aimed at increasing the financial independence of local budgets.

Keywords: Digital economy, local budget, Surkhandarya region, budget revenues, digital control, financial management.

Kirish. Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot iqtisodiy faoliyatning yangi turlarini yaratib, davlat va xususiy sektorda ko'plab jarayonlarni o'zgartirmoqda. Mahalliy budjetlarni samarali boshqarish va nazorat qilishda raqamli texnologiyalarni joriy qilish orqali daromadlar bazasini kengaytirish imkoniyatlari tobora dolzarb masalaga aylanmoqda. O'zbekistonning har bir viloyati, jumladan, Surxondaryo viloyatida ham mahalliy daromad manbalarini optimallashtirish va budjetni nazorat qilish raqamli tizimlar yordamida amalga oshirilishi kerak.

Mahalliy budjet daromadlarini oshirish iqtisodiyotni rivojlantirish va mahalliy aholining turmush sharoitlarini yaxshilashda asosiy vosita hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar budjet daromadlarini hisoblash va boshqarishda qulaylik yaratib, nazorat qilish samaradorligini oshiradi.

Asosiy qism. Raqamli iqtisodiyot texnologiyalari mahalliy budjetlar daromad manbalarini kengaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Elektron to'lov tizimlari, moliyaviy monitoring platformalari, soliq to'lovlarini avtomatlashtirish usullari daromadlarni oshirish imkoniyatini beradi. Ayniqsa, soliq to'lovlarini onlayn kuzatish, soliq to'lash jarayonini avtomatlashtirish va soliq bazasini kengaytirish orqali budjetga tushumlarni oshirish mumkin.

Surxondaryo viloyatida mahalliy budjet daromadlarini kengaytirish uchun asosiy e'tibor sanoat, qishloq xo'jaligi va turizm sohalarida iqtisodiy faollikni oshirishga qaratilgan. Ushbu sohalarda raqamli texnologiyalar yordamida biznes jarayonlarini monitoring qilish va davlat tomonidan beriladigan soliq imtiyozlarini raqamli nazorat qilish lozim.

Surxondaryo viloyati misolida raqamli nazorat tizimlari:

Surxondaryo viloyati mahalliy budjetining samaradorligini oshirishda raqamli nazorat tizimlarini joriy qilish muhim ahamiyatga ega. Soliq yig'img'larini real vaqt rejimida nazorat qilish, soliqlarni to'g'ri hisoblash va to'lov tizimlarini soddalashtirish orqali budjet daromadlarini optimallashtirish mumkin. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida soliq to'lovchilar faoliyatini kuzatish, noqonuniy iqtisodiy faoliyatlarni aniqlash va ularni oldini olish imkoniyati oshadi.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan raqamli islohotlar doirasida hududlarda budjet nazorati samaradorligini oshirish bo'yicha elektron tizimlar joriy qilinmoqda. Surxondaryo viloyatida bu jarayon soliq va moliya organlari faoliyatini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Mahalliy budjet daromadlarini kengaytirish yo'llari:

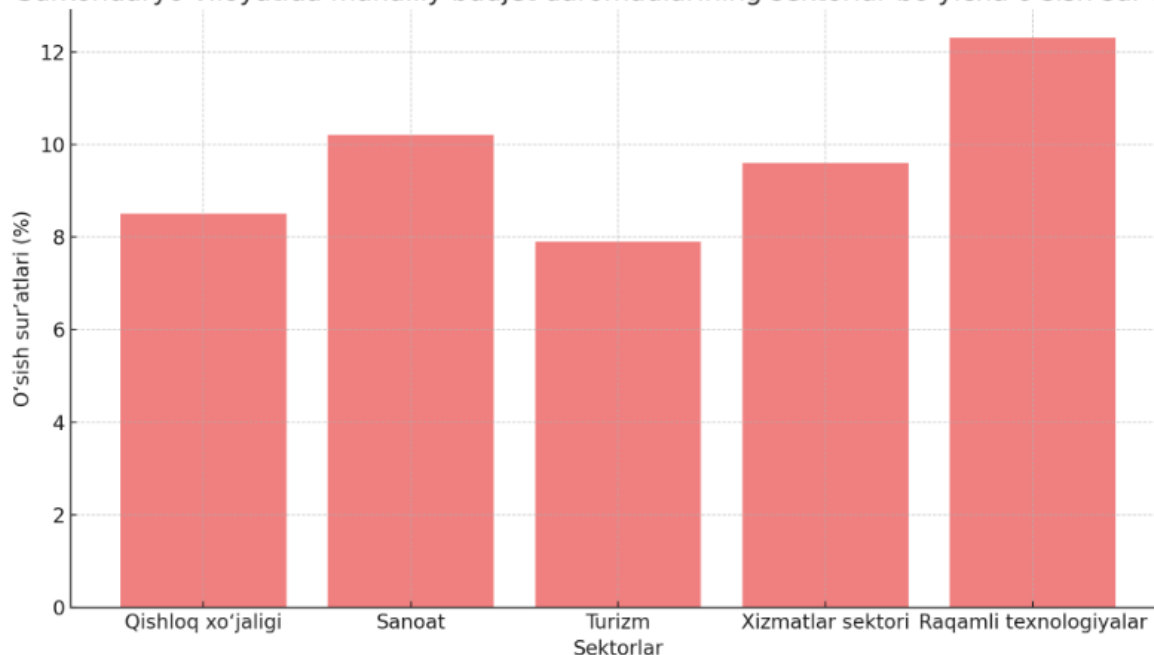
Surxondaryo viloyatida mahalliy budjet daromadlarini kengaytirish uchun quyidagi yo'llar taklif qilinadi:

Raqamli iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini qo'llab-quvvatlash va ularni rivojlantirish uchun davlat va xususiy sektorlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish.

Elektron tijorat, onlayn xizmatlar va raqamli to'lov tizimlarini rivojlantirish orqali soliqlarning raqamli asosda to'liq va aniq yig'ilishini ta'minlash.

Hududda mavjud soliq manbalarini kengaytirish va ularni avtomatlashtirish orqali mahalliy daromadlarni barqaror ravishda oshirish.

Surxondaryo viloyatida mahalliy budget daromadlarining sektorlar bo'yicha o'sish sur'atlari

Ushbu grafik Surxondaryo viloyatida mahalliy budget daromadlarini kengaytirishga yordam beradigan turli sektorlar bo'yicha o'sish sur'atlarini ko'rsatadi. Grafikda raqamli texnologiyalar sektori eng yuqori o'sish sur'atini (12.3%) ko'rsatmoqda, bu raqamli iqtisodiyotning mahalliy daromadlarni oshirishdagi katta ahamiyatini aks ettiradi. Qishloq xo'jaligi, sanoat, turizm va xizmatlar sektori ham sezilarli o'sishga ega bo'lib, har biri o'ziga xos hissani qo'shmoqda.

Grafik raqamli texnologiyalarning iqtisodiy barqarorlikka qanday ta'sir qilishini aniq ko'rsatadi, shu bilan birga qishloq xo'jaligi va sanoatning ham yetakchi sektorlar ekanligi qayd etiladi.

Ushbu jadval Surxondaryo viloyatida mahalliy budget daromadlarini kengaytirishga ko'maklashuvchi sektorlar bo'yicha o'sish sur'atlarini aks ettiradi:

Sektorlar	O'sish sur'atlari (%)
Qishloq xo'jaligi	8.5
Sanoat	10.2
Turizm	7.9
Xizmatlar sektori	9.6
Raqamli texnologiyalar	12.3

Xulosa. Raqamli iqtisodiyot sharoitida mahalliy budget daromadlarini kengaytirish va uni samarali nazorat qilish jarayonlari iqtisodiyotni raqobatbardosh qilishning muhim vositalaridan biri hisoblanadi. Surxondaryo viloyatida raqamli texnologiyalarni joriy qilish orqali mahalliy budget daromadlari oshirilishi va bu

jarayonlar qat'iy nazorat ostida olib borilishi lozim. Mahalliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi va moliyaviy mustaqilligi raqamli texnologiyalardan unumli foydalanishga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari va qarorlari (2019-2025 yillar).
2. Shavkatov, A. "Mahalliy budjetlarni nazorat qilishda raqamli texnologiyalarning o'rni." Moliyaviy menejment jurnal, 2023.
3. Abdullayev, Z. "Surxondaryo viloyati iqtisodiyoti: raqamli transformatsiya." Iqtisodiy islohotlar va rivojlanish instituti tahlillari, 2022.
4. World Bank. "Digital Economy Report 2022: Central Asia Insights."

**SURXONDARYO VILOYATIDA ALLERGIK KASALLIKLAR UCHRASH
SIMIOTIKASI: TADQIQOT METODOLOGIYASI****Abdurazzokova Maftuna Mirzoraim qizi****Xolboev Norbek Aliniyozovich**Termiz iqtisodiyot va servis universiteti,
Tibbiyot fakulteti

Аннотация: Ушбу тадқиқот Сурхондарё вилоятида аллергия касалликларнинг тарқалишига таъсир этувчи омиллар, уларнинг клиник хусусиятлари ва хавф гуруҳларини аниқлашга қаратилган. Экологик ва иқлимий омилларни ҳисобга олган ҳолда, туманлардаги аҳолидан йиғилган маълумотлар асосида тизимли таҳлил ўтказилди.

Калит сўзлар: аллергия касалликлар, Сурхондарё вилояти, методология, клиник симптомлар, хавф омиллари.

Методология: Тадқиқотда эпидемиологик сўровлар, клиник кузатувлар ва лаборатория таҳлиллари каби турли илмий усуллардан фойдаланилди. Қуйидаги босқичлар амалга оширилди:

1. Сўровномалар орқали маълумот йиғиш: Респондентларнинг яшаш шароити, озиқ-овқат истеъмоли, оилавий анамнези ва экологик омиллар ўрганилди.
2. Клиник кузатувлар: Нафас олиш тизими ва тери ҳолатига оид махсус текширувлар ўтказилди.
3. Лаборатория таҳлиллари: Иммуноглобулин Е даражаси ва аллергияга сезувчанликни аниқлаш учун қон таҳлиллари амалга оширилди.
4. Статистик таҳлил: Маълумотларни умумлаштириш ва асосий хавф омилларини аниқлаш учун SPSS дастуридан фойдаланилди.

Натижалар: Тадқиқот натижаларига кўра, аллергия ринит ва бронхиал астма каби касалликлар кўп учрайди. Буларнинг асосий сабаблари сифатида қуруқ иқлим ва маҳаллий аллергенлар қайд этилди. Ҳудуддаги аҳолининг 60% оилавий анамнезида аллергия касалликлар мавжудлиги аниқланди.

Хулоса: Сурхондарё вилоятида ўтказилган тадқиқот натижалари аллергия касалликларнинг кенг тарқалганлигини ва уларнинг асосий хавф омилларини аниқлашда муҳим аҳамиятга эга бўлди. Тадқиқот натижалари шуни кўрсатдики, аллергия ринит ва бронхиал астма ҳудуд аҳолиси ўртасида энг кўп учрайдиган касалликлар бўлиб, уларнинг тарқалиши ҳудуднинг ўзига хос иқлимий ва экологик шарт-шароитлари билан боғлиқ.

Аллергик ринит асосан қуруқ иқлим, ўзгача маҳаллий аллергенлар ва юқори даражадаги чанг-тўзон билан изоҳланса, бронхиал астма кўпроқ шаҳар ҳудудларида қайд этилди, бу эса саноат чиқиндилари ва атроф-муҳитнинг ифлосланиши билан боғлиқдир.

Бундан ташқари, тадқиқотда генетик омиллар муҳим роль ўйнаши тасдиқланди. Респондентларнинг 60% дан ортиғида оилавий анамнезида аллергик касалликлар мавжуд бўлиб, бу уларда аллергия аломатларининг оғирроқ кечишига сабаб бўлади.

Лаборатория натижалари юқори иммуноглобулин Е (IgE) даражалари ва маҳаллий аллергенларга сезувчанлик юқори эканлигини кўрсатди. Ушбу кўрсаткичлар аллергик касалликларнинг нафақат клиник ташхисини, балки уларнинг патогенезини чуқурроқ ўрганиш зарурлигини ҳам намоён қилади.

Тадқиқот натижаларига асосан ҳудудда аллергик касалликларнинг олдини олиш ва даволаш учун қуйидаги стратегик қадамларни тавсия этиш мумкин:

1. Аллергик касалликларни эрта ташхис қилиш учун махсус текширувларни жорий қилиш.
2. Экологик ҳолатни яхшилаш, чанг-тўзон ва саноат чиқиндиларини камайтиришга қаратилган чора-тадбирларни амалга ошириш.
3. Ҳудуд аҳолиси ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ва аллергияга қарши профилактик дастурларни кучайтириш.
4. Тиббий хизматни такомиллаштириш ва аллерголог-мутахассислар сонини ошириш.

**«XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM
TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR» NOMLI
KONFERENSIYANING 3-TOM, 2-SON (Fevral)
MUNDARIJA**

1	ZAMONAVIY TERGOV AMALIYOTIDA INSON HUQUQLARINI TA'MINLASH BORASIDA ADVOKATURA INSTITUTINING ROLI. ADVOKATURANING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY ASOSLARI Kushmakov Rasulbek Toshmatjonovich, Kayumov Baxtiyor Erkinjonovich	6-12
2	PUSHTI HUSUNBUZAR KASALLIGIDA HELICOBACTER PYLORI INFEKSIYASINING ROLI Toshqulov Javohir Husniddin o'g'li, Boyqobilov Soatmurod Shuxrat o'g'li	13-15
3	HARAKAT VA MUSIQANING UYG'UNLIGI ORQALI TA'LIM JARAYONIDA IJODKORLIKNI SHAKLLANTIRISH Alayeva Zarnigor Maxmudovna	16-21
4	.GERBITSIDLAR QO'LLAGANDA BUG'DOY HOSILDORLIGINI OSHIRISH. Boltayev Ozod Toshtemitovich	22-28
5	BOSHLANG'ICH SINFLARDA TURLI USULLAR ORQALI O'QUVCHILARNING NUTQIY MALAKALARINI SHAKLLANTIRISH Aliqulova Dildora Shokir qizi	29-31
6	KEKSALIK DAVRIDAGI YOLG'IZLIK HISSINI KAMAYTIRISH UCHUN AMALIY TAVSIYALAR Razakova Rayxan Saylaubekovna	32-34
7	XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING MILLIY IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI. Xushboqov Quvonchbek, Xudoyorova Zuhra	35-41
8	O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHINING DEMOGRAFIK XUSUSIYATLARI Safaraliyev Shoakbar Farhod o'g'li	42-44
9	BILINGUALISM AND ITS INFLUENCE ON COGNITIVE PROCESSES, PERSONALITY Khayitmuratova Yulduz Iskandarovna	45-48
10	MEHNAT RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH - BOZOR IQTISODIYOTINING RIVOJLANISHIDA MUHIM OMIL SIFATIDA Bo`ronov Shavkat Xudoyshukurovich	49-54

11	ATEROSKLEROZ ZAMONAVIY TEKSHIRISH USULLARI Xalikova Nigina Ravshanovna	55-59
12	OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORINING HOZIRGI HOLATI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR Bolibekova Mahliyo Anvar qizi	60-70
13	INGLIZ TILINING XALQARO ALOQA TILI SIFATIDAGI ROLI VA UNING ZAMONAVIY KOMMUNIKATSIYADAGI AHAMIYATI Eshqoraev E.A	71-73
14	ТРАВМАТИК МИЯ ЖАРОҲАТЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ОҚИБАТЛАРИ: ТАҲЛИЛ ВА ДАВОЛАШ УСУЛЛАРИНИНГ ТАКОМИЛЛАШТИРИЛИШИ Амирова Сабрина Бахромовна, Кенжаев Ёдгор Маматкулович	74-75
15	TIBBIYOT TEXNIKUMLARIDA ORGANIK KIMYONI O'QITISHDA KOGNITIV YONDASHUV Matchonova Malika Maxmudovna	76-82
16	ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF OFFLINE AND ONLINE LEARNING Jamilova Sevinchbonu Salohiddin qizi, Bakhtiyorova Maftuna Bakhtiyorovna	83-87
17	КОМПЛЕКСНОЕ ЛЕЧЕНИЕ ОСТРЫХ ЛАРИНГИТОВ Шаматов Ислом Якубович, Ганиев Достонбек, Каршиев Бобур	88-93
18	KUZGI BUG'DOY NAVLARINING PAST HARORAT STRESSIGA CHIDAMLILIGINI VAHOLASH Sh.Sh.Raximov	94-98
19	ИННОВАЦИОН ҚОБИЛИЯТИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ Z.Q.Amonniyozov	99-101
20	EPIZIOTOMIYADAN KEYINGI ASORATLARNI OLDINI OLISH Omonova Guljamol Raub qizi, Sattorov Asliddin Hayrullayevich	102-105
21	NIKEL (II) FTALOSIYANIN PIGMENT SINTEZI Gaimov A.A. , To'rayev X. X., Nabiyev D. A.	106-107
22	PROSPECTS OF USING BIODEGRADABLE FILMS FOR PACKAGING PHARMACEUTICAL SUBSTANCES. Babamuratov Bekzod Ergashevich, Sayfiddin Sharopov	108-110
23	TALABALARNING KASBIY VA SHAXSIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING O'RNI VA AHAMIYATI Haydarov Latifjon Rustamovich	111-113

24	PEDAGOGIK FAOLIYATDA KASBIY STRESSNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI Xotamova Madinabonu Ilhomjon qizi	114-117
25	KARIES KASALLIGIDA TISH QATTIQ TO'QIMALARINI CHARXLASH MEZONLARI VA TEXNIKASI Ismoilova Umiya G'ayrat qizi	118-120
26	MOLIYAVIY MENEJMENTDA INVESTITSIYAVIY QARORLARNI QABUL QILISHDA KAPITALNING TUZILISHI VA UNING SAMARADORLIGI Xalilova Farida	121-124
27	"USMONIYLAR DAVRI XUNARMANDCHILIGI XUSUSIDA" Narzullayeva Marjona Zohidovna	125-128
28	TURLI MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISH DARAJASI Allamurodova Xonzoda	129-133
29	TISHLARNING TUZILISHI VA SHAKLLANISHI Batirova Shaxlo	134-137
30	ЖИГАР САРАТОНИНИНГ ЭРТА ДИАГНОСТИКАСИ: УСУЛЛАР ВА ҚЎЛЛАНИЛИШИ Xudoyorova Ummulaylo Shuxrat qizi	138-139
31	TARKIBIDA BIOMETALL SAQLOVCHI DORIVOR MODDALAR VA ULARNING TIBBIYOTDA QO'LLANILISHI Xolboboyeva Madina Maxmarajab qizi	140-144
32	YURAKNING NOKORONAR KASALLIKLARI: KLINIK AHAMIYATI VA ILMIY ASOSLARI Barotov Samandar Soyib O'g'li, Ibragimov Saidburxon Abdumajid o'g'li, O'ktamxo'jayev Yorqinxo'ja Boburxo'ja o'g'li	145-148
33	WOLFF-PARKINSON-WHITE (WPW) SINDROMI: KLINIK VA ILMIY ASOSLARI Tursunov Orifjon Odil o'g'li, Shokirov Bobur Furqatovich, Hudoyberdiyeva Dildora Ollamurod qizi	149-152
34	MORFOLOGIYANING TILSHUNOSLIK BO'LIMLARI BILAN ALOQASI Muxtorova Sabina Nizom qizi	153-156
35	THE ANALYSIS OF NOUNS AND VERBS Mamadaliyeva Zahro, Mo'minova Dilshoda	157-160
36	GAMES, MUSIC, AND STORYTELLING IN TEACHING YOUNG LEARNERS Shokiraliyeva Shukrona, Zaxro Mamadaliyeva	161-163
37	USING OF IMAGINATION IN DEVELOPING VOCABULARY Zakhro Mamadaliyeva, Yuliqova Maftuna	164-165

38	SOURCES OF ENVIRONMENTAL PROBLEMS Zakhro Mamadaliyeva, Akbaraliyeva Hojarxon	166-167
39	TEACHING ADULTS AS LEARNERS Shermatova Shukrona, Zaxro Mamadaliyeva	168-170
40	RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI KENGAYTIRISH VA UNI NAZORAT QILISH MASALALARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) Yuldasheva Umida Shokirjonovna	171-174
41	SURXONDARYO VILOYATIDA ALLERGIK KASALLIKLAR UCHRASH SIMIOTIKASI: TADQIQOT METODOLOGIYASI Abdurazzokova Maftuna Mirzoraim qizi, Xolboev Norbek Aliniyozovich	175-176
	MUNDARIJA	177-180

